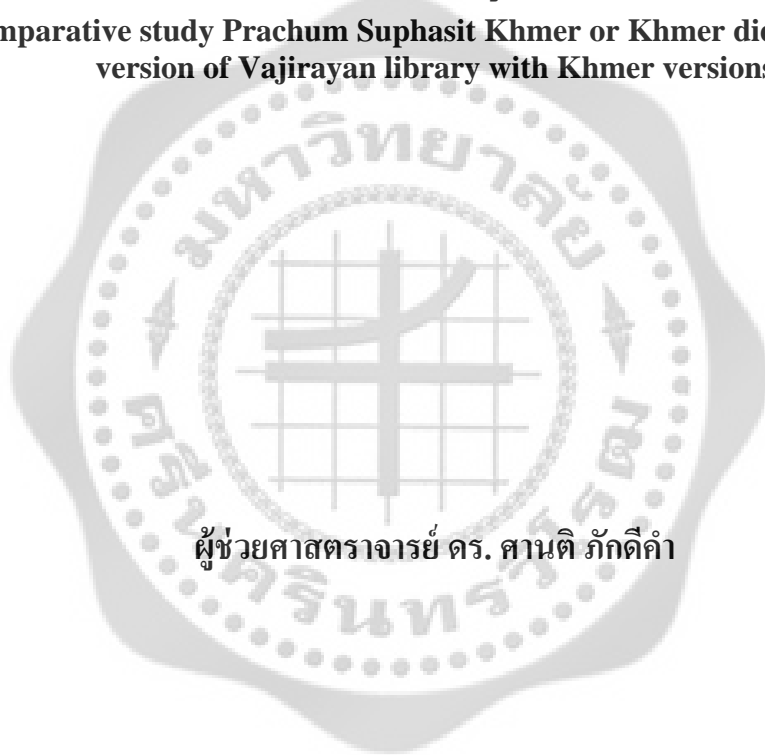

รายงานการวิจัยเรื่อง

การศึกษาเปรียบเทียบประชุมสุภานิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ

กับฉบับของกัมพูชา

The Comparative study Prachum Suphasit Khmer or Khmer didactic literature
version of Vajirayan library with Khmer versions

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภัคดีคำ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๕

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับ ฉบับของกัมพูชา พบว่าประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณมีความเหมือนและมีความแตกต่างจากฉบับของกัมพูชา กล่าวคือ เนื้อความโดยรวมของประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณมีความคล้ายคลึงกับฉบับของกัมพูชา และอาจกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องเดียวกัน แต่เนื่องจากการคัดลอกจึงทำให้มีข้อความและเนื้อความบางส่วนที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ มีความแตกต่างในด้านของถ้อยคำ ทั้งที่ต่างกันเฉพาะคำและต่างกันทั้งวรรค หรือ ทั้งข้อความ ซึ่งทำให้การตีความตัวบทอาจมีความแตกต่างกันออกไปบ้าง ความแตกต่างในด้านเนื้อหา พบว่า ประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีข้อความที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา ทั้งในสุภายิตโบราณ (จุบายัพากุยจาส์) สุภายิตสอนเด็ก (จุบายัพเกรตีกาล) และสุภายิตสอนบุตร (จุบายัพสุภายิต) โดยเฉพาะในสุภายิตโบราณ ฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณมีการกล่าวถึงผู้แต่ง คือ สมเด็จพระสุคนธาธิบดี (ปาน) ซึ่งไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา นอกจากนี้ในสุภายิตสอนบุตร (จุบายัพสุภายิต) นั้นมีข้อความในส่วน of สุภายิตสอนหญิง ที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากงบประมาณรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ อาจารย์ว่าณี อรรถน์สาธิต คณบดีคณะมนุษยศาสตร์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ศรีพร ปัญญาเมธิกุล รองคณบดีฝ่ายวิจัย วิเทศสัมพันธ์ และประกันคุณภาพการศึกษา ที่ได้ให้การสนับสนุนผู้วิจัยในการทำงานวิจัยเรื่องนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์อัญชญา จิตสุทธิญาณ ปฐมาจารย์ด้านภาษาและวรรณคดีเขมรของผู้วิจัย อาจารย์นัยนา โปร่งธูระ และศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.อุไรศรี วรรณริน ที่ได้กรุณาสั่งสอนจนผู้วิจัยมีความสนใจวรรณคดีเขมรเพิ่มเติมจากความสนใจวรรณคดีไทยมาแต่เดิม ทั้งยังกรุณาให้คำปรึกษาอันทรงค่าแก่ผู้วิจัยเสมอมาตราบวาระสุดท้ายของชีวิตอาจารย์ทั้งสามท่าน

กราบขอบพระคุณบิดา มารดา ของผู้วิจัยที่ทำให้ผู้วิจัยมีวันนี้ ทั้งยังเข้าใจการทำงานวิชาการของผู้วิจัยและสนับสนุนผู้วิจัยอยู่เสมอ ขอขอบพระคุณอาจารย์ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร และคณาจารย์สาขาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่กรุณาสั่งสอนผู้วิจัยจนสามารถนำความรู้ที่นำมาทำงานได้ในวันนี้

ขอบพระคุณ ดร. ปีเตอร์ สกิลลิง (Dr. Peter Skilling) และ ดร. โอลิวีเยร์ เดอ เบร์นง (Olivier de BERNON) แห่งสำนักฝรั่งเศสพลาตินูมปารีส (EFEO) รองศาสตราจารย์ ดร.ตรีศิลป์ บุญขจร คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์ที่ปรึกษาซึ่งเป็นแบบอย่างในการทำงานวิชาการ รวมทั้งอาจารย์บุญเดือน ศรีวรรณ ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ที่กรุณาให้คำปรึกษาอันทรงค่าแก่ผู้วิจัยอยู่เสมอ

ขอขอบคุณ อาจารย์นวรรตน์ ภัคคีคำ ที่ได้ช่วยอ่านร่างงานวิจัยนี้โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ทั้งยังคอยช่วยรับภาระอื่นๆ และจะช่วยกันทำงานวิชาการด้วยกันต่อไป

สารบัญ

บทที่	หน้า
๑	บทนำ.....๑
	ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย.....๑
	วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....๒
	ขอบเขตของการวิจัย.....๒
	ข้อตกลงเบื้องต้น.....๒
	ทฤษฎี สมมุติฐาน (ถ้ามี) และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย.....๕
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่จะนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์.....๕
	แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย.....๕
	วิธีการดำเนินงานวิจัย.....๕
๒	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....๑๐
๓	ลักษณะทั่วไปของสุภายิตเขมร.....๑๕
๔	การศึกษาเปรียบเทียบประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชา.....๑๒
๕	การตรวจสอบชำระและเปรียบเทียบประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชา.....๕๒
๖	สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....๕๕
	บรรณานุกรม.....๕๗
	ประวัติย่อผู้วิจัย.....๑๐๐

บทที่ ๑

บทนำ

๑. ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

แม้ว่าพระราชอาณาจักรไทยและราชอาณาจักรกัมพูชาจะมีความสัมพันธ์ยาวนาน ทั้งในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม แต่การศึกษาวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจในความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมไทยกับวัฒนธรรมเขมรกลับมีไม่มากนัก ทำให้ไม่สามารถตอบสนองต่อการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศเพื่อนบ้านทั้งสองให้เกิดขึ้นได้ในระดับประชาชนต่อประชาชน ความไม่เข้าใจในวัฒนธรรมของกันและกันนำมาสู่เหตุการณ์รุนแรงหลายครั้ง แสดงให้เห็นถึงจุดวิกฤตของความสัมพันธ์อันแสดงออกถึงความขัดแย้งและไม่เข้าใจกันระหว่างประชาชนทั้งสองประเทศ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลไทยจึงได้สนับสนุนให้มีการสร้างองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมระหว่างประเทศทั้งสองให้ดียิ่งขึ้น อันเป็นความสำคัญอย่างยิ่งยวดและเร่งด่วน

ด้วยเหตุนี้เพื่อความเข้าใจอันดีในด้านวัฒนธรรม การศึกษาความสัมพันธ์วรรณคดีกัมพูชาจึงมีความสำคัญเช่นเดียวกัน เนื่องจากวรรณคดีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการดำรงชีวิต และวรรณคดีนั้นเป็นดั่งกระจกสะท้อนสังคม การศึกษาวรรณคดีจึงสามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจสังคมนั้นๆ ได้ดียิ่งขึ้น

ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบวรรณคดีเขมร ประเภทสุภายิตเขมร ฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชา หรือ สุภายิตเขมร เป็นวรรณกรรมคำสอนประเภทหนึ่งของเขมร พจนานุกรมภาษาเขมรฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย กรุงเทพมหานคร พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ให้ความหมายว่า “ คำบัญญัติ สำหรับให้ชาวนครปฏิบัติตาม, วินัย, กฎเกณฑ์, กระบวนคำสอนมนุษย์ให้ประพฤติดี, แบบอย่าง ตัวอย่าง แบบ ความเดิม”^๑

ฉิ่ง หุก จี อธิบายคำว่า ฉบับ หรือ (ฉบับ) ไว้ในหนังสือลักษณะทั่วไปของวรรณคดีเขมร ดังที่แปลได้ความว่า “...ฉบับ มาจากคำว่า จบ โดยเพิ่มหน่วยเสียงเดิมกลาง /b/ เข้าไป กลายเป็นคำว่าฉบับ...ดังนั้นคำว่า ฉบับ จึงหมายถึงวรรณคดีคำสอน หรือแบบอย่างคำสอนที่แต่งเป็นกาพย์ (บทร้อยกรอง)...นอกจากนี้คำว่า ฉบับ ยังมีความหมายกว้างออกไปอีก คือรวมถึงกฎหมายต่างๆของรัฐ ...”^๒

^๑ พุทธศาสนบัณฑิตย, ฉบับพิเศษ (ฉบับพิเศษ: พุทธศาสนบัณฑิตย, ๒๕๑๑), หน้า ๒๑๕.

^๒ ฉิ่งหุกจี, ทัศนภาพพหุเทาในอภิสตาสตวรรษเขมร (Paris: L'Harmattan, ๑๙๙๗), หน้า ๖๕.

วรรณคดีเขมรประเภทฉบับ (ฉบับ) ก่อนข้างมีปัญหาเรื่องอายุสมัยของการแต่ง เนื่องจากมักไม่ระบุวันเวลาที่แต่งและมักไม่ระบุชื่อผู้แต่งไว้ในเนื้อเรื่อง ดังนั้นการศึกษาอายุของวรรณคดีประเภทนี้จึงต้องอาศัยการศึกษาเปรียบเทียบในด้านนิรุกติศาสตร์ กับวรรณคดีเขมรประเภทอื่นๆ เช่น จารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนคร หรือรามเกียรติ์เขมรภาคต้น นักวิชาการสำคัญที่ทำการศึกษาวรรณคดีเขมรประเภทฉบับ คือ Ph. JENNER และ Saveros POU เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเนื่องจากความแพร่หลายของวรรณกรรมประเภทนี้ จึงทำให้วรรณกรรมประเภทนี้มีหลากหลายสำนวน สำนวนหนึ่งที่สำคัญแต่ไม่เป็นที่รู้จักคือ ประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอสมุดวชิรญาณ ซึ่งสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพทรงอธิบายว่า พระองค์ภานวงศ์ราชบุตรของสมเด็จพระนโรดม พระเจ้ากรุงกัมพูชา ซึ่งเป็นตำแหน่งอัครมหาเสนาบดีได้มอบให้หอพระสมุดสำหรับพระนครชุด ๑ สมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพจึงได้ให้นายฉ่ำ ทองคำวรรณเปรียญ นายเขว่ ลิมปินันท์ เปรียญ เป็นผู้แปลและพิมพ์เผยแพร่ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗ นอกจากนี้ในประเทศกัมพูชามีการพิมพ์สุภายิตเขมรอีกหลายฉบับ จึงน่าจะมีการศึกษาเปรียบเทียบ และตรวจสอบชำระ ประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ อันน่าจะช่วยให้เกิดความเข้าใจคำสอนของชาวกัมพูชาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

๒. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชา

๓. ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาเปรียบเทียบประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชาโดยใช้ฉบับพิมพ์ต่างๆ ดังนี้

๑. ประชุมสุภายิตเขมร คือสุภายิตโบราณ สุภายิตสอนเด็ก สุภายิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง. พิมพ์ในวารฉลองอายุครบ ๗๐ ปีบริบูรณ์ ของท้าวศรีสุนทรนาฎ (แก้ว พนมวัน ณ กรุงเทพ) ตจ. เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๗. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๖๗.

๒. สวรรส เพา. กมฺรุงจฺบายฺ/ Guirlande de Cpap'. Paris: Cedoreck, ๑๙๙๘.

๓. พุทธศาสนบณฺฑิตฺย. จฺบายฺผฺลฺง. ภูมฺเพญ: พุทธศาสนบณฺฑิตฺย, ๒๕๑๙.

๔. ข้อตกลงเบื้องต้น

๔.๑ วิธีการแปลภาษาเขมรเป็นภาษาไทย

ในการแปลตัวบทสุภาษิตเขมร (ฉบับ/ จวบ) จากภาษาเขมรมาเป็นภาษาไทย ได้แปลโดยพยายามรักษารูปศัพท์รวมทั้งสำนวนโวหารเดิมไว้ เพื่อให้สามารถเห็นลักษณะการใช้คำและสำนวนโวหารของภาษาเขมร (ยกเว้นคำแปลในประชุมสุภาษิตเขมรฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ซึ่งคงไว้ตามฉบับเดิม) อีกทั้งคำยืมภาษาเขมรที่มีใช้ในภาษาไทยโดยมิได้เปลี่ยนความหมายก็จะคงคำเขมรนั้นไว้ เพื่อประโยชน์แก่ผู้ที่ต้องการเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาเขมร และเพื่อประโยชน์สำหรับผู้ศึกษาภาษาเขมรที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย

การแปลในลักษณะนี้ปรากฏในการแปลหนังสือลัทธิธรรมนิยมต่างๆ ภาคที่ ๒๑ เรื่องพิธีราชาภิเษกสมเด็จพระมณีวงศ์ พระเจ้ากรุงกัมพูชา ซึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ทรงแปลถอดจากภาษาเขมรถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระนริศรานุวัดติวงศ์ทรงตรวจด้วยเห็นว่าเอาพระทัยใส่ทรงศึกษาทราบภาษาเขมรอยู่มาก สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนริศฯ ไม่โปรดสำนวนที่แปลภาษาเขมรอย่างเช่น แปลภาษาฝรั่งหรือภาษาจีน คำว่า ภาษาเขมรกับภาษาไทยใกล้เคียง ผิดกับภาษาอื่น ด้วยใช้ภาษาบาลีและสันสกฤตแทรกแซงอย่างเดียวกัน และมีศัพท์ภาษาเขมรที่ไทยเอามาใช้เป็นภาษาไทยก็มาก ศัพท์ภาษาไทยที่เขมรเอาไปใช้เป็นภาษาเขมรก็มีไม่น้อย ทั้งวิธีเรียงคำเป็นประโยคก็เป็นอย่างเดียวกันการแปลหนังสือภาษาเขมรควรจะ “ถอด” เป็นภาษาไทย คือเป็นแต่เขียนแปลงตัวอักษรเขมรเป็นอักษรไทย แล้วเลือกแปลแต่ศัพท์ภาษาเขมรที่ไทยเราไม่คุ้นออกเป็นภาษาไทยคงศัพท์เขมรที่ไทยเรารู้กับทั้งประโยคความไว้อย่างเดิมทั้งหมด ก็จะเป็นประโยชน์สำหรับนักเรียนเทียบทานให้รู้ว่าภาษาเขมรกับภาษาไทยใกล้เคียงกันเพียงใด...

สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ประทานพระกระแสทรงปรารภมาให้ข้าพเจ้าวินิจฉัยในบางข้อ คือข้อหนึ่งว่าศัพท์เขมรที่ทรงคงไว้ นั้น บางทีนักเรียนในสมัยนี้ไม่ได้เรียนรู้อยู่มาก เพราะเลิกใช้หนังสือจินตามุนีเป็นตำราเรียนมาเสียช้านานแล้ว ถึงกระนั้นก็ดี ศัพท์เขมรหรือที่เรียกกันมาแต่ก่อนว่า

“กัมพูชภาค” ก็มีอยู่ในโคลงฉันทกัณฑ์กลอนภาษาไทยอ่านพบเรื่อยๆ จะคงไว้หรือถ้าข้าพเจ้าเห็นว่าล้าปากแก่ผู้อ่านเกินไปจะให้แปลเป็นคำไทยเช่นใช้ในปัจจุบันก็ตามแต่จะเห็นควร ขอนี้ข้าพเจ้าเห็นว่าศัพท์ที่เข้าใจยากก็ได้ทรงทำอธิบายหมายเลขไว้แล้ว ศัพท์เขมรที่ไม่มีอธิบายหมายเลขคู่มือก็มักพบเห็นในหนังสือไทย แม้จนบทกลอนที่แต่งทุกวันนี้บ่อยๆ จะไม่ล้าปากแก่ผู้อ่านเท่าใดนัก เอาไว้อย่างเดิมจะเป็นประโยชน์ให้ความรู้ดีกว่าแก้ไขเสีย จึงได้คงไว้หมดทุกแห่ง...^๑

การแปลศัพท์ภาษาเขมรเป็นภาษาไทยในงานวิจัยเรื่องนี้ ได้แปลภาษาเขมรเป็นภาษาไทยโดยรักษาวิธีการแปลภาษาเขมรเป็นภาษาไทยที่สมเด็จเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงแปลไว้ โดยพยายามคงศัพท์ภาษาเขมรเดิมไว้บ้างแต่เปลี่ยนมาเขียนตามแบบที่มีการใช้ในภาษาไทย

๔.๒ หลักในการปริวรรตอักษรเขมรเป็นอักษรไทย

เพื่อความสะดวกในการวิจัยครั้งนี้ และเพื่อยังประโยชน์แก่ผู้ที่ไม่สามารถอ่านอักษรเขมรได้ ผู้วิจัยใช้วิธีการปริวรรตอักษรเขมรเป็นอักษรไทย อย่างไรก็ตามเนื่องจากประชุมสุภายิตเขมรฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีการถ่ายถอดจากอักษรเขมรมาเป็นอักษรไทยแล้ว ดังนั้นผู้วิจัยจึงคงไว้ตามต้นฉบับเดิมเพื่อให้เห็นถึงการปริวรรตภาษาเขมรเป็นอักษรไทยในสมัยก่อน หลักการปริวรรตในที่นี้จึงใช้กับการปริวรรตอักษรเขมรเป็นอักษรไทยที่มาจากฉบับภาษาเขมรเท่านั้น โดยเฉพาะในบทที่ ๔ ที่ว่าด้วยการตรวจสอบชำระเปรียบเทียบ

นอกจากนี้เนื่องจากภาษาเขมรที่ใช้ เป็นอักษรวิธภาษาเขมรโบราณ จึงอาจมีความแตกต่างไปจากการสะกดของอักษรวิธในภาษาเขมรปัจจุบันบ้าง ในที่นี้เพื่อประโยชน์ในการศึกษาวิวัฒนาการของอักษรวิธของภาษาเขมร ผู้วิจัยจึงได้ปริวรรตโดยคงอักษรวิธเดิมไว้ไม่ได้แก้ไข โดยมีหลักเกณฑ์ในการปริวรรตถ่ายถอดตัวอักษรและสระจากอักษรเขมรเป็นอักษรไทยดังนี้

^๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (ผู้แปล), *ลัทธิธรรมเนียมต่างๆ ภาคที่ ๒๑* (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๒), หน้า ข.

การถ่ายถอดรูปพยัญชนะ

วรรณกะ	k	x	K	X	g
	ก	ข	ค	ฃ	ง
วรรณจจะ	c	q	C	Q	j
	จ	ฉ	ช	ฌ	ญ
วรรณฎะ	d	z	D	Z	N
	ฎ	ฐ	ฑ	ฒ	ณ
วรรณดะ	t	f	T	F	n
	ต	ถ	ท	ธ	น
วรรณปะ	b	p	B	P	m
	บ	ฝ	พ	ภ	ม
เศษวรรณ	y	r	l	v	
	ย	ร	ล	ว	
	s	h	L	G	
	ส	ห	ฬ	อ	

รูปพยัญชนะซ้อน

รูปพยัญชนะซ้อนในภาษาเขมร มี ๓๒ รูป ยกเว้น L /ลอ/ เมื่อเขียนด้วยพยัญชนะตัวเต็มและมีพยัญชนะตัวเชิงของตนเองซ้อนอยู่ข้างใต้ จัดเรียงตามวรรครูปลักษณะเป็นดังนี้

พยัญชนะซ้อนอักษรเซรียง

	ká	xç	KÁ	XÇ	
gǁ					
	กุก	ขุข	คูก	ฅุฅ	งง
	c©	qä	Cç	QÄ	j
	จจ	นุณ	ชุช	ฌุฌ	ญญ
	dp	zæ	DĐ	ZÆ	
NÑ					
	ณณ	จฺจ	จฺจ	ฌุฌ	ณณ
	tp	fß	TÞ	F§	nñ
	ตต	ถถ	ทท	ฐฐ	นุณ
	b,	pö	B<	PÖ	mµ
	ปป	ฝฝ	พพ	ภภ	มม
	yü	Rr	lø	vV	
	ยย	รร	ลล	วว	
	sS	hđ	L	G¥	
	ศศ	หห	ฬ	ออ	

การถ่ายถอดรูปสระ

๑. สระจม มีหลักในการปริวรรต ดังนี้

อักษรเขรียง	ปริวรรตเป็นอักษรไทย
-a	-า
-I	อิ
-I	อึ
-w	อึ
-W	อึ
-u	อุ
-U	อู
-Y	อัว
e-I	เอ็
e-O	เอื่อ
e-o	เอ็ย
e-	เอ
E-	แอ
é-	ไอ
e-a	โอ
e-A	เอา

-M	อํ
-H	อะ
-iH	อิะ
-wH	อึะ
-uH	อุะ
e-IH	เอ๊ะ
e-H	เอะ
E-H	แอะ
e-aH	เอาะ
-Mu	อุม
-Ma	อํ

๒. สระลอย ใช้หลักการปรัวรรตดังนี้

อักษรเขรียง	ปรัวรรตเป็นอักษรไทย
\	อิ
	อึ
]É	อุ
B§	เอ
»	ไอ
	โอ

«	เอา
๖๙	จ
๖๙	จก
๖๙	ก
๖๙	กข

๕. ทฤษฎี สมมุติฐาน (ถ้ามี) และกรอบแนวความคิดของโครงการวิจัย

ทฤษฎีที่นำมาใช้เป็นทฤษฎีการศึกษาวรรณคดีเปรียบเทียบ โดยเน้นในเรื่องของ
ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีสองชาติที่มีความสัมพันธ์กันในเชิงวัฒนธรรม

๖. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่จะนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์
ได้รับการเผยแพร่ในวารสารทางวิชาการ

๗. แผนการถ่ายทอดเทคโนโลยีหรือผลการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย
เผยแพร่ผลการวิจัยในวารสารทางวิชาการของสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

๘. วิธีการดำเนินการวิจัย

๘.๑ เก็บข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นภาษาไทยและภาษาเขมร รวมทั้งเอกสาร
อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

๘.๒ เก็บข้อมูลจากการสำรวจเอกสารในหอสมุดแห่งชาติ พระนคร

๘.๓ วิเคราะห์ข้อมูล

๘.๔ เรียบเรียงผลการวิจัยโดยใช้วิธีการเรียงเรียงแบบพรรณนา

บทที่ ๒

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวรรณคดีประเภทฉบับ (จูปาบ)

Saveros POU หนังสือเรื่อง *Guirlande de Cpap'*^๑ ได้ตรวจสอบชำระปริวรรตและแปลวรรณกรรมประเภทจูปาบหลายเรื่องเป็นภาษาฝรั่งเศส มีตัวบทจำนวน ๑๒ เรื่อง บางเรื่องไม่ปรากฏในฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตย์ ได้แก่ จูปาบพากุยจาต จูปาบมหาปฐฐาน จูปาบโหมหาชน สาสุตราภุฎา จูปาบทุณฺฆาณ จูปาบสุภายิต จูปาบมณฺฎาภิตา จูปาบสุริ จูปาบปฐส จูปาบวิฐุรบณนิต จูปาบธมฺมบาล และสาสุตราสวสดีนนอกจากนี้ได้ทำคำอธิบายไว้ข้างต้นของฉบับแปลด้วย

Judith M. Jacob หนังสือเรื่อง *The Traditional Literature of Cambodia*^๒ ได้จัดวรรณกรรมประเภทหนึ่งของเขมรเรียกว่า จูปาบ โดยให้ความหมายและกล่าวถึงลักษณะเด่นของวรรณกรรมประเภทนี้อย่างสังเขป รวมทั้งเรื่องเด่นของวรรณกรรมประเภทนี้ว่าเป็นวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา และได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับการค้นคว้าอ้างอิงเกี่ยวกับวรรณกรรมประเภทนี้และเรื่องย่อของวรรณกรรมประเภทนี้ไว้ด้วย

ฉิ่ง หุกที (ฉิ่ง หุกที) หนังสือลักษณะทั่วไปของวรรณคดีเขมร (ทิฎฐภาพทูเทา ใน อุกสรสาสุตรแฆมร)^๓ กล่าวว่า หมายถึงตัวบทอักษรศาสตร์ซึ่งแต่งเป็นคำประพันธ์ เป็นร้อยกรองศีลธรรมสำหรับคนทั่วไป ตัวบทฉบับ (จูปาบ) ส่วนใหญ่ไม่มีระบบศักราช สามารถจัดแบ่งออกได้เป็น ๒ กลุ่มคือ ฉบับเก่า หรือ ฉบับโบราณ แต่งขึ้นในระหว่างศตวรรษที่ ๑๕ – ๑๗ และฉบับที่แต่งขึ้นใหม่ ซึ่งแต่งในสมัยกลางระหว่างศตวรรษที่ ๑๘ ถึงกลางศตวรรษที่ ๑๙

ประยูร ทรงศิลป์ วรรณกรรมคำสอนเขมร: จูปาบเผฺสงฯ^๔ เป็นผลงานแปลจากวรรณกรรมคำสอนภาษาเขมร “จูปาบเผฺสงฯ” ซึ่งประกอบด้วยคำสอนจำนวน ๑๔ เรื่อง ซึ่งนักปราชญ์ราชบัณฑิตเขมรโบราณในสมัยอุดงค์เป็นราชธานีของประเทศกัมพูชา ได้แต่งขึ้นสำหรับใช้อบรมสั่ง

^๑ Saveros POU, *Guirlande de Cpap'*. Paris: Cedoreck, 1988.

^๒ Judith M. Jacob. *The Traditional Literature of Cambodia*. New York: Oxford University Press, 1996.

^๓ ฉิ่ง หุกที, *ทิฎฐภาพทูเทา ใน อุกสร สาสุตรแฆมร*. Paris: Harmattan, 1990. และ ฉิ่ง หุกที, *ทิฎฐภาพทูเทา ใน อุกสร สาสุตรแฆมร*. ภูเก็ต: บณฺณาการองคร, 2003.

^๔ ประยูร ทรงศิลป์, *วรรณกรรมคำสอน: จูปาบเผฺสงฯ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดสุวรรณศิริการพิมพ์, ๒๕๕๓.

สอนลูกหลานตลอดจนบุคคลทั่วไปในสังคมเขมร นอกจากบทแปลยังมีการนำเสนอการวิเคราะห์ในประเด็นต่างๆ พร้อมทั้งอธิบายศัพท์สำนวนที่ปรากฏในเรื่อง ส่วนท้ายสุดของงานแปลได้สรุปวิเคราะห์ภาพรวม เพื่อผู้สนใจจะได้ใช้เป็นแนวทางในการศึกษาวรรณกรรมคำสอนเขมรและวรรณกรรมคำสอนของประเทศเพื่อนบ้านอื่นๆ ที่มีส่วนคล้ายคลึงกับวรรณกรรมคำสอนของไทยอย่างละเอียดลึกซึ้งต่อไป

ศานติ ภัคดีคำ จุบาบวิฐรบณูฑิต: การศึกษาเชิงวิเคราะห์^๑ กล่าวว่า จุบาบวิฐรบณูฑิตเป็นวรรณกรรมของเขมรเรื่องหนึ่งที่ได้รับคามนิยมเชื่อถืออย่างแพร่หลายในสมัยก่อน จุบาบวิฐรบณูฑิตจัดเป็นวรรณกรรมคำสอนแต่งด้วยคำประพันธ์ร้อยกรองประเภทบทพราหมณ์คดีทั้งหมด โครงเรื่องปรากฏเป็นคำสอนที่เป็นทั้งข้อห้ามและข้อควรปฏิบัติเกี่ยวกับการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันเป็นหลัก จุบาบวิฐรบณูฑิตให้คุณค่าแก่ผู้เชื่อถือและปฏิบัติตามหลายด้าน เช่น ให้ประพฤติตนเป็นคนดีทั้งกาย วาจา และใจ โดยเฉพาะในด้านวาจามีการเน้นย้ำหลายครั้งถึงเรื่องการรักษาคำสัตย์ ผู้ปฏิบัติตามจะได้รับความมีสิริมงคลเจริญรุ่งเรืองตลอดไป จากเนื้อหาคำสอนที่ปรากฏแสดงให้เห็นถึงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีอิทธิพลต่อคำสอนของเขมรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านเนื้อหาที่เน้นการสั่งสอนธรรมะที่มาจากหลักธรรมเบื้องต้นทางพระพุทธศาสนา เช่น คำสอนที่เกี่ยวกับการรักษาวาจาสัตย์ ซึ่งเป็นหลักธรรมคำสอนในเบญจศีล เป็นต้น เพื่อให้สามารถนำไปประพฤติปฏิบัติตนในสังคม

ศานติ ภัคดีคำ ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย - เขมร พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๔๐๓^๒ เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย - เขมร โดยศึกษาจากสถานการณ์ความวุ่นวายในประเทศกัมพูชาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๓๒๕ จนถึง พ.ศ. ๒๓๕๐ อันเป็นที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช อิศราธิบดี (พระองค์ด้วง) ขึ้นครองราชย์ ประเทศกัมพูชาเกิดการจลาจลภายใน แม้แต่พระราชวงศ์กัมพูชาต่างก็ได้รับผลกระทบ เช่น พระองค์ด้วง ต้องหนีเข้ามาประทับในกรุงเทพฯ ดังนั้นจึงซึมซับและเรียนรู้ภาษาและวรรณคดีไทยในเวลานั้น เมื่อมีสงครามย่อมก่อให้เกิดช่องว่างทางวัฒนธรรมกัมพูชา เพราะทำให้มีการเผาทำลายตำรับตำราเอกสารต่างๆ รวมถึงวัดวาอาราม วรรณคดีเขมรทั้งทางโลกและทางธรรมถูกทำลายไปเป็นจำนวนมาก เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พระองค์ด้วง) ขึ้น

^๑ จุบาบวิฐรบณูฑิต: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ งานวิจัยประกอบรายวิชา ๓๑๔ ๔๕๘ สัมมนาและรายงานการค้นคว้า ภาคการศึกษาฤดูร้อน ปีการศึกษา ๒๕๔๔ หลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา ๒๕๔๔.

^๒ ศานติ ภัคดีคำ. รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย - เขมร พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๔๐๓. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗.

ครองราชย์แล้วจึงโปรดให้ฟื้นฟูวรรณคดีเขมรในด้านต่างๆ คือ ด้านรูปแบบคำประพันธ์ในช่วงพ.ศ. ๒๓๒๕ – ๒๔๐๓ รูปแบบคำประพันธ์เขมรแบ่งออกได้ ๒ กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่มีมาแต่ดั้งเดิมคือคำประพันธ์ประเภท บทโคลง, บทพินอล (เทียบได้กับกาพย์ฉับของไทย), บทกาคคิต (เทียบได้กับกาพย์สุรางคนางค์ของไทย), บทพรหมคีติ (เทียบได้กับกาพย์ยานีของไทย), บทกฤษณคิลลา และบทบนโกลกาค รูปแบบคำประพันธ์อีกกลุ่มหนึ่งเขมรรับไปตั้งแต่รัชกาลสมเด็จพระศรีรำภักษรามา (พระองค์ด้วง) คำประพันธ์ประเภทนี้คือ “กลอน” ของไทย เขมรรับไปทั้งกลอนธรรมดาและกลอนกลบท แล้วดัดแปลงเป็นรูปแบบต่างๆ ทั้งนี้ยังรวมถึงการแต่งในขนบของเพลงยาวที่เขมรเรียกว่า “พากย์กาพย์นิราศ – พากย์กาพย์สังวาส” อีกด้วย ในด้านวรรณคดีศาสนาสมเด็จพระศรีรำภักษรามาอิสราริบัติ (พระองค์ด้วง) ขอพระราชทานพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาจากกรุงเทพฯ รวมถึงแปลวรรณคดีพุทธศาสนาของไทยเป็นภาษาเขมร เช่น ไตรภูมิพระร่วง (ไตรภูมิกลา) และไตรโลกวินิจัยกลา นอกจากนี้พระสงฆ์ที่กลับมาจากการศึกษาพระธรรมในประเทศไทยก็นำขนบวรรณคดีพระพุทธศาสนาของไทยเข้ามาประยุกต์กลายเป็นร้อยยาวมหาวเสสันดรฉบับภาษาเขมร ในด้านวรรณคดีกลอนอ่าน – กลอนสวด กวีเขมรได้นำพนธ์วรรณคดีประเภท “แถบ (เทียบได้กับกลอนอ่าน – กลอนสวดของไทย)” ขึ้นใหม่ในยุคนี้เป็นจำนวนมาก โดยนำเค้าโครงมาจาก ๓ กลุ่มใหญ่ๆ คือ กลุ่ม ๑ มาจากวรรณคดีพระพุทธศาสนา กลุ่มที่ ๒ มาจากนิทานพื้นบ้านเขมร และกลุ่มที่ ๓ รับผ่านจากวรรณคดีไทย (โดยลักษณะการแปล) เช่น เรื่องกาคิ พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระศรีรำภักษรามา (พระองค์ด้วง) เป็นต้น ด้านวรรณคดีการแสดงเขมรรับวัฒนธรรมการแสดงละครใน ของไทยไปพร้อมกับแปลบทละครไทยเป็นภาษาเขมรเพื่อใช้ประกอบการแสดงละครในราชสำนักกัมพูชาด้วย วรรณคดีการแสดงในกลุ่มนี้ที่มีหลักฐานชัดเจนคือเรื่องรามเกียรติ์เขมรภาคหลัง (ผูกที่ ๓๕ – ๔๐) และบทละครเรื่องอิเหนาคำเขมรที่มีต้นฉบับในหอพระสมุดวชิรญาณ ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ทางวรรณคดีไทย – เขมร พ.ศ. ๒๓๒๕ – ๒๔๐๓ ที่เห็นอย่างเด่นชัดคือการหลังไหลของอิทธิพลวรรณคดีไทยเข้าไปในกัมพูชา การรับอิทธิพลทางวรรณคดีไทยเข้าสู่วรรณคดีเขมรนั้นมีได้รับเข้าไปทั้งหมด แต่กวีเขมรได้ดัดแปลงแก้ไขเปลี่ยนแปลงและประยุกต์ลักษณะของวรรณคดีไทยเหล่านั้นให้เข้ากับแนวความคิดและความต้องการของกวีเขมรด้วย เพื่อให้เหมาะสมกับขนบวรรณคดีและความนิยมของชาวกัมพูชา

ศานติ ภัคคิตำ บทความเรื่อง “ลักษณะคำประพันธ์เขมรสมัยกลาง ๑”^๑ และ “ลักษณะคำประพันธ์เขมรสมัยกลาง ๒”^๒ กล่าวถึงรูปแบบคำประพันธ์เขมรสมัยหลังเมืองพระนคร ว่ามีทั้งหมด

^๑ ศานติ ภัคคิตำ, “ลักษณะคำประพันธ์เขมรสมัยกลาง,” วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ๒๐ (ภาคเรียนที่สอง ๒๕๔๑): ๔๑-๔๕.

๕ ประเภท และมีลักษณะเป็นภาพย์ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับภาพย์ของไทย ได้แก่ บทพินิต มีความใกล้เคียงกับภาพย์ฉบับ บททากคิตี มีความใกล้เคียงกับภาพย์สุรางคณางค์ และบทพรหมคิตีมีลักษณะใกล้เคียงกับภาพย์ยานี และกล่าวถึงรูปแบบคำประพันธ์ประเภทบทพาทย์ ๑ และกลบทของบทพาทย์ ๑ ว่าน่าจะได้รับอิทธิพลรูปแบบจากกลอนแปดและกลบทของกลอนแปดของไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น บทความนี้มีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยในด้านรูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ในการประพันธ์สุภายิตเขมร (ฉบับ/ จวบ)

ศานติ ภัคดีคำ บทความเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีเขมร – ไทย”^๒ กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีเขมร – ไทย อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีเขมร – ไทย ในสมัยต่างๆ และเป็นความพยายามที่จะเชื่อมโยงความสัมพันธ์เหล่านี้โดยใช้ข้อมูลประวัติศาสตร์ การอ่านจารึกและโบราณคดี มาประกอบกับวรรณคดีศึกษา และได้แบ่งความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีเขมร – ไทย เป็น ๔ สมัยคือ ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีเขมร – ไทย ก่อนกรุงศรีอยุธยา อิทธิพลวรรณคดีเขมรโบราณในวรรณคดีอยุธยา พุทธศตวรรษที่ ๒๐ อิทธิพลวรรณคดีย้อนกลับในพุทธศตวรรษที่ ๒๑ – ๒๒ และยุคสมัยแห่งอิทธิพลรัตนโกสินทร์ในวรรณคดีเขมร พุทธศตวรรษที่ ๒๓ – ๒๔

ศานติ ภัคดีคำ บทความเรื่อง “ฉบับตรีเนตร พระราชานิพนธ์ในสมเด็จพระราชสมภาร: วรรณกรรมสะท้อนการเมืองเขมรสมัยหลังเมืองละแวก”^๓ บทความเรื่องนี้เป็นการศึกษา ฉบับตรีเนตร พระราชานิพนธ์ในสมเด็จพระราชสมภาร ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองที่มีต่อการเมืองเขมรสมัยหลังเมืองละแวก ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศกัมพูชาถูกรุกรานจากศัตรูภายนอก และเกิดความวุ่นวายภายในอันเนื่องมาจากการแย่งชิงราชสมบัติ ทำให้ประเทศกัมพูชาทรุดโทรมลง เนื้อหาในฉบับตรีเนตร แบ่งออกได้เป็น ๓ ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่งเป็นการเสนอคำสอนที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าแผ่นดิน ในส่วนนี้แสดงให้เห็นถึงภาพลักษณ์ของพระเจ้าแผ่นดินเขมร และแสดงให้เห็นถึงความคาดหวังเกี่ยวกับกษัตริย์ในอุดมคติที่ผู้แต่งต้องการให้เป็น ส่วนที่สองเป็นส่วนที่เป็นการสั่งสอนขุน

^๑ ศานติ ภัคดีคำ, “ลักษณะคำประพันธ์เขมรสมัยกลาง (๒),” วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ๒๑ (ภาคเรียนที่หนึ่ง ๒๕๕๒): ๒๕-๔๓.

^๒ ศานติ ภัคดีคำ, “ความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีเขมร – ไทย,” วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ๒๔ (ภาคเรียนที่ ๑ ๒๕๕๕): ๗-๑๔.

^๓ ศานติ ภัคดีคำ “ฉบับตรีเนตร พระราชานิพนธ์ในสมเด็จพระราชสมภาร: วรรณกรรมสะท้อนการเมืองเขมรสมัยหลังเมืองละแวก,” บทความเสนอในการประชุมวิชาการอินโดจีน ครั้งที่ ๑ “อินโดจีนในกระแสการเปลี่ยนแปลง” ศูนย์วิจัยสังคมอนุภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ระหว่างวันที่ ๒๕ – ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๔.

นางว่าขุนนางควรวางตัวอย่างไรกับพระเจ้าแผ่นดิน และเปรียบเทียบขุนนางกับประชาชน อันแสดงถึงความคิดที่ประชาชนมองระบบขุนนางเขมรในช่วงนั้นได้ดี ส่วนที่สามเป็นส่วนที่จัดได้ว่าเป็นเนื้อหาหลักของเรื่องคือการอธิบายธรรมครั้ง ๓ หัวข้อ โดยอธิบายประกอบที่ละข้อไป เนื้อหาตรงส่วนนี้ไม่ได้แสดงถึงความคิดเกี่ยวกับการเมืองการปกครองของเขมรมากนัก

บทที่ ๓

ลักษณะทั่วไปของสุภษิตเขมร

๒.๑ ความหมายและนิยามของคำว่า “จบบั (จบบ่า)”

สุภษิตเขมร หรือ จบบั (จบบ่า) เป็นวรรณกรรมคำสอนประเภทหนึ่งของเขมร พจนานุกรมภาษาเขมรฉบับพุทธศาสนบัณฑิตยสถาน กรุงพนมเปญ พิมพ์เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๑ ให้ความหมายว่า

คำบัญญัติ สำหรับให้ชาวนครปฏิบัติตาม, วินัย, กฎเกณฑ์, กระบวนคำสอนมนุษย์ให้ประพฤติดี, แบบอย่าง ตัวอย่าง แบบ ความเดิม^๑

ฉิ่ง หุก ที อธิบายคำว่า จบบั หรือ จบบ่า ในหนังสือลักษณะทั่วไปของวรรณคดีเขมร ดังที่แปลได้ความว่า

...จบบ่า มาจากคำว่า จាប់ โดยเพิ่มหน่วยเสียงเดิมกลาง /b/ เข้าไป กลายเป็นคำว่าจบบ่า...ดังนั้นคำว่า จบบ่า จึงหมายถึงวรรณคดีคำสอน หรือแบบอย่าง คำสอนที่แต่งเป็นกาพย์ (บทร้อยกรอง)...นอกจากนี้คำว่า จบบ่า ยังมีความหมายกว้างออกไปอีก คือรวมถึงกฎหมายต่างๆของรัฐ...^๒

นอกจากนี้ฉิ่ง หุก ที ยังอธิบายความหมายของคำว่า “จบบ่า” ว่า ในภาษาเขมรยังมีความหมายกว้างหมายถึงกฎหมายทั้งหมดของรัฐต่างๆ ในความหมายว่า ใครทำผิดจบบ่าบัญญัติต้องถูกรัฐจับ ถูกสังคมจับทำโทษอีกด้วย แต่คำว่า “จบบ่า” ในที่นี้หมายถึงตัวบทอักษรศาสตร์ซึ่งแต่งเป็นคำประพันธ์ เป็นร้อยกรองศีลธรรมสำหรับคนทั่วไป

จากที่กล่าวมาจึงอาจกล่าวได้ว่า จบบั หรือ จบบ่า เป็นประเภทวรรณคดีเขมรประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นวรรณคดีคำสอนที่ประพันธ์ด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทร้อยกรอง และปรากฏหลักฐานว่ามีการแต่งขึ้นตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒๒ เป็นต้นมา

^๑ พุทธศาสนบัณฑิตยสถาน, *จบบ่า* (กรุงเทพฯ: พุทธศาสนบัณฑิตยสถาน, ๒๕๑๑), หน้า ๒๑๕.

^๒ ฉิ่งหุกที, *ทฤษฎีภาษาพูดในอภิปรัชญาเขมร* (Paris: L'Harmattan, ๑๙๙๗), หน้า ๖๕.

๒.๒ ยุคสมัยในการแต่ง

วรรณคดีเขมรประเภทฉบับ (จุบาบ) ก่อนข้างมีปัญหาเรื่องยุคสมัยของการแต่ง เนื่องจากมักไม่ระบุวันเวลาที่แต่งและมักไม่ระบุชื่อผู้แต่งไว้ในเนื้อเรื่อง ดังนั้นการศึกษาอายุของวรรณคดีประเภทนี้จึงต้องอาศัยการศึกษาเปรียบเทียบในด้านนิรุกติศาสตร์ กับวรรณคดีเขมรประเภทอื่นๆ เช่น จารึกนครวัดสมัยหลังเมืองพระนคร หรือรามเกียรติ์เขมรภาคต้น นักวิชาการสำคัญที่ทำการศึกษาวรรณคดีเขมรประเภทฉบับ คือ Ph. JENNER และ Saveros POU เป็นต้น

ฉบับ (จุบาบ) แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทโดยอาศัยสมัยการแต่งเป็นเกณฑ์ คือ

๑. ฉบับเก่า หรือโบราณ (จุบาบจาต) คือฉบับที่แต่งขึ้นในสมัยกลางระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๑ – ๒๓ ได้แก่ จุบาบตรีเนตร จุบาบพระราชสมภาร จุบาบปुरुส จุบาบสุรี จุบาบอริยสตุลา และ จุบาบสุภาสิต เป็นต้น ฉบับเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ระบุเวลาที่แต่ง แต่จากการศึกษาอักษณนิษฐานได้ว่าเกิดขึ้นในสมัยอุคค์ ดังความใน “ข้อสังเกตต่อฉบับต่างๆ” ที่ว่า

ตัวบทเหล่านี้ ล้วนแต่ไม่ได้ลงกาลปริจเฉท ให้เรารู้ชัดว่า เกิดขึ้นในปีใดปรากฏชัด แต่นักศึกษาสามารถสันนิษฐานได้ว่า เป็นตัวบทที่เกิดขึ้นในสมัยอุคค์ คือระหว่างศตวรรษที่ ๑๓ – ๑๘ และ ๑๙ เท่านั้น โดยเขาประมาณตามหลักความคิด คำสอนและขนบธรรมเนียมซึ่งมีอธิบายไว้ในตัวบทเหล่านั้น^๒

๒. ฉบับใหม่ (จุบาบภูมิ) คือฉบับที่แต่งขึ้นในสมัยกลางระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๒๔ – ๒๕ ได้แก่ จุบาบของกรมงูย ของอาจารย์จุง และโดยกวีบัณฑิตในชั้นหลัง ซึ่งปรากฏในวารสารกัมพูขสุริยา ตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๒๖ เป็นต้นมา^๓

๒.๓ ที่มาคำสอนในสุภษิตเขมร

ตามการศึกษาของนักวิชาการสันนิษฐานว่า วรรณกรรมประเภทฉบับ (จุบาบ) หรือสุภษิตเขมร มีต้นกำเนิดที่ชัดเจนคือเริ่มจากปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๖ เป็นต้นมา คือในช่วงที่พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทมีอิทธิพลอย่างมากต่อวัฒนธรรมเขมรซึ่งแต่เดิมได้รับอิทธิพลศาสนา

^๑ เรื่องเดียวกันหน้าเดียวกัน.

^๒ พุทธศาสนบณฺฑิตย, จุบาบผุสงฯ, หน้า ก.

^๓ ฉิ่งหูกที้, ทิฎฐภาพทูเทาในอกุสรสาสุตรแฆมร, หน้า ๗๐.

พราหมณ์ก่อนแล้วจึงเปลี่ยนเป็นพระพุทธศาสนาเถรวาท ต่อมาในภายหลังจึงได้รับอิทธิพลจากไทย ที่ได้ย้อนกลับมาในประเทศกัมพูชา ดังนั้นจึงอาจจำแนกออกได้ดังนี้

๒.๓.๑ อิทธิพลศาสนาพราหมณ์ฮินดู

ศาสนาพราหมณ์ฮินดูมีอิทธิพลต่อสังคมเขมรตั้งแต่สมัยโบราณ ตั้งแต่สมัยก่อนพระนคร จนถึงสมัยพระนคร เนื่องจากเป็นศาสนาที่ได้รับการสนับสนุนจากราชสำนักเขมรโบราณ แนวคิด คำสอนทางศาสนาพราหมณ์ฮินดูจึงฝังรากลึกในสังคมกัมพูชา คำสอนต่างๆ เหล่านี้มีที่มาจากคัมภีร์ต่างๆ ได้แก่คัมภีร์ศิลปศาสตร์ พระธรรมศาสตร์ อรรถศาสตร์ นิติศาสตร์ เป็นต้น อิทธิพลเหล่านี้ได้ สืบต่อมาถึงสมัยกลาง หรือสมัยหลังพระนครบ้าง

๒.๓.๒ อิทธิพลพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท

การเผยแผ่ของพระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา ปรากฏหลักฐานตั้งแต่สมัยก่อนพระ นครที่พระพุทธศาสนาได้มีความเจริญรุ่งเรืองควบคู่กับศาสนาพราหมณ์ชั่วระยะเวลาหนึ่ง^๑ แต่ พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทได้เริ่มเข้ามามีอิทธิพลอย่างมากในประเทศกัมพูชาสมัยพระนคร ตั้งแต่ ประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ในรัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ดังปรากฏว่าพระโอรสของพระ เจ้าชัยวรมันที่ ๗ พระองค์หนึ่งได้ไปศึกษาพระพุทธศาสนาในเกาะลังกาจนได้สมณศักดิ์^๒ ในเวลา ต่อมาพระพุทธศาสนาได้เริ่มเข้ามาแทนที่ลัทธิต่างๆ ในศาสนาฮินดูที่ให้การสนับสนุนระบบชนชั้น และเคยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ทำให้สถานภาพของพราหมณ์แม้จะยังมีตำแหน่งในราชสำนัก และมีหน้าที่ประกอบพิธีกรรมอยู่แต่ก็ลดความสำคัญลงไปมาก พุทธศาสนาเริ่มเข้าไปมีอิทธิพลต่อ วิถีชีวิตของชาวกัมพูชาในด้านต่างๆ มากขึ้น รวมทั้งทางด้านวรรณกรรมดังที่ เดวิด แชนด์เลอร์ ได้ กล่าวไว้

...พุทธศาสนานิกายเถรวาทเข้ามาแทนที่ลัทธิต่างๆ ในศาสนาฮินดูที่ สนับสนุนระบบชนชั้น และเคยได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ในระยะยาวการ เปลี่ยนแปลงนี้ได้แผ่ไปหลายสาขา พราหมณ์ยังมีตำแหน่งอยู่ในราชสำนัก มี หน้าที่ประกอบพระราชพิธีต่างๆ แต่ก็ลดความสำคัญลงไปมาก ตำนานและ

^๑ ม.จ.สุภัทรดิศ ดิศกุล (ผู้แปล), ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์แฉด, ๒๕๑๖), หน้า ๔ - ๕.

^๒ เดวิด แชนด์เลอร์, ประวัติศาสตร์กัมพูชา, แปลโดย พรรณงาม เก้าธรรมสาร สดใส ชันติวงษ์ และวง เดือน นาราวัจ (กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๐๒.

วรรณกรรม อันมีรากฐานเพริศพรายจากวรรณคดีและประติมาณวิทยาของอินเดีย ที่เคยปรากฏในภาพจำหลัก ประติมากรรม สถาปัตยกรรม และจารึก ค่อยลดวง แคมเข้ามาอยู่ในแวดวงสุนทรียศาสตร์เถรวาท และวรรณคดีกัมพูชา เช่น รามายณะฉบับพื้นเมือง มีการประสมประสานค่านิยมทางพุทธศาสนาเข้าไปด้วย...^๑

แม้ว่าในปลายสมัยพระนครประเทศกัมพูชาจะได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนานิกายเถรวาท และส่งผลต่อการนับถือศาสนาของกัมพูชาในยุคนั้นมากแต่ไม่สามารถตัดขาดออกจากอิทธิพลของ ศาสนาพราหมณ์ที่มีอยู่มาแต่เดิมได้ทั้งหมด เพียงแต่นำมาสืบต่อและผสมผสานอิทธิพลซึ่งมีอยู่แล้ว ต่อไปอีก

๓. อิทธิพลวรรณคดีไทย ความสัมพันธ์ด้วยวรรณกรรมระหว่างกรุงอู่ของกัมพูชาและ กรุงรัตนโกสินทร์มีปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจน ตั้งแต่สมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี (พระองค์เอง) เสด็จกลับจากกรุงเทพฯ มาครองราชย์ ณ กรุงอู่ครั้งรัชช ในปี พ.ศ. ๒๓๓๗ – ๒๓๓๘ พระองค์ได้ พื้นฟูด้านวรรณคดีเขมรประเภทต่างๆ เช่น ตรวจสอบชำระพงศาวดารกัมพูชาฉบับหนึ่งเป็นที่รู้จัก กันในชื่อว่า **พระพงศาวดารเขมร ของเจ้ารามธิบดีถวายเป็น หรือ พงศาวดารเมืองละแวก** และได้นำมา ทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ แปลเป็นภาษาไทย^๒ นอกจากนี้ในรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี (พระองค์เอง) ยังมีกวี เขมรที่มีชื่อเสียงหลายคน เช่น ออกญาวงศากษัตริย์ (นาง) ได้ประพันธ์เรื่อง **โลกนัยชาดก (ธัญชัช บันฑิตชาดก)** เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๓๗^๓

สงครามระหว่างไทยกับเวียดนามในช่วงรัชกาลสมเด็จพระอุทัยราชา (พระองค์จันท) (พ.ศ. ๒๓๓๘ – ๒๓๗๗) จนถึงรัชกาลสมเด็จพระองค์มี (พ.ศ. ๒๓๗๗ – ๒๓๘๐) เป็นสงครามที่ทำให้ กัมพูชาได้รับผลกระทบในด้านต่างๆ เป็นอย่างมาก โดยเฉพาะด้านวรรณคดีได้รับความเสียหายมาก เนื่องจากในช่วงที่เวียดนามเข้ามาตั้งกองทัพอยู่ในกัมพูชา เวียดนามได้ทำลายวัดวาอารามของ พระพุทธศาสนา ทำให้คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาที่เก็บรักษาไว้ตามวัดต่างๆ ถูกทำลาย

อย่างไรก็ตามปรากฏหลักฐานว่า ในยุคนี้นสมเด็จพระอุทัยราชา (พระองค์จันท) โปรดให้ พื้นฟูงานด้านวรรณคดี ออกกฎหมายรวมทั้งเรียบเรียงพงศาวดารกัมพูชาขึ้นใหม่อีกฉบับหนึ่งในปี พ.ศ. ๒๓๖๑ (ค.ศ. ๑๘๑๘) เรียกว่า **“รбакษัตริย์”** หรือ พงศาวดารกัมพูชาฉบับออกญาวงศา

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐๔.

^๒ ประชุมพงศาวดารภาค ๔ (พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๕๕), หน้า ๒๑.

^๓ ดาง หาบอาน, **ลิกุสาปรวัตตุดอกุสราสสุรแซมมร สมัยนครกษัตริย์สมัยอุฎก** (กนัเพญ: คิมเอง, ๒๕๑๑), หน้า ๒๖๔.

สรรเพชญ์ (นาง)^๑ มีการแปลพระวินัยเป็นภาษาเขมร^๒ นอกจากนี้กวีเขมรหลายคนที่มีชีวิตอยู่ในรัชกาลนี้ ได้ประพันธ์ศาสตราแลบงไว้หลายเรื่อง เช่น ออกญาวงศาสรรเพชญ์ (นาง) เป็นกวีที่มีผลงานตั้งแต่ในรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์รามาธิบดี (พระองค์เอง) เมื่อรับราชการต่อมาในรัชกาลสมเด็จพระอุทัยราชา (พระองค์จันท) ก็ได้ประพันธ์ศาสตราแลบงไว้หลายเรื่อง เช่น เรื่องบุญญาสาธิตสา แต่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๓๔๐ เรื่องโศกกุลกุมาร แต่งในปี พ.ศ. ๒๓๔๗ เรื่องวรรณุช-วรรณทร แต่งในปี พ.ศ. ๒๓๔๙^๓ เป็นต้น ในยุคนี้มีการแปลวรรณกรรมไทยหลายเรื่องมาประพันธ์เป็นภาษาเขมร เช่น เรื่องกาเกี เรื่อง มุจลิน เรื่องดาวเรือง เป็นต้น

รัชสมัยของสมเด็จพระหริรัถย์รามาสราธิบดี (พระองค์ด้วง) (พ.ศ. ๒๓๕๐ – ๒๔๐๓) เป็นยุคสมัยที่มีการฟื้นฟูวรรณกรรมรวมทั้งศิลปวัฒนธรรมเขมรขึ้นใหม่หลายอย่าง ภายหลังจากถูกทำลายไปในสงครามระหว่างไทยกับเวียดนาม ทั้งในด้านวรรณกรรมรวมถึงวรรณกรรมประเภทฉบับ ด้านพระพุทธศาสนา และการฟื้นฟูเอกสารสำคัญสำหรับบ้านเมือง เช่น ชำระกฎหมายต่างๆ เป็นต้น รวมทั้งให้จัดพระราชพิธีทวาทศมาสครบถ้วนทั้ง ๑๒ เดือน^๔ เพื่อเป็นการฟื้นฟูพระราชพิธีในพระราชสำนักหลังจากที่เว้นว่างไปในระหว่างเกิดศึกสงครามกับเวียดนาม โดยเฉพาะการฟื้นฟูในด้านวรรณกรรมเขมร ซึ่งปรากฏหลักฐานว่า สมเด็จพระหริรัถย์รามาสราธิบดี (พระองค์ด้วง) ทรงเป็นกวีและทรงให้ความสำคัญพระทัยในการฟื้นฟูวรรณกรรมเขมรเป็นอันมาก ดังที่ เมียง บุนณเกล้าว่าว่า สมเด็จพระหริรัถย์รามาสราธิบดีทรงเอาพระทัยใส่ต่อการประพันธ์วรรณกรรมมาก และทรงจัดให้ทดสอบศิษย์ของพระองค์ ว่า

...สมเด็จพระหริรัถย์รามาสราธิบดีทรงเป็นกวีเอก ทรงสอนคำประพันธ์สอนให้รู้จักแต่งข้อความเป็นคำประพันธ์ถูกต้อง ไม่ผิดตามลักษณะของรูปแบบคำประพันธ์และตามลักษณะการประพันธ์ที่มีชี้แจงไว้ในกาพย์วิชา เหมือนศาสตราการกวีที่เป็นพระราชนิพนธ์ ศิษย์กวีในพระราชสำนักล้วนแต่ได้ประลองโดยพระองค์เสด็จออกประทับเป็นประธานในการประลอง

^๑ ฉิ่ง หุก จี. มาลีบทอภุสรสิลปป์เขมรศตวรรษที่ ๑๕ (กรุงเทพฯ: บัญชาการอักษร, ๒๐๐๓), หน้า ๑๓๓.

^๒ กรมศิลปากร, ราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา (พระนคร: แพร่พิทยา, ๒๕๑๕), หน้า ๒๐๕.

^๓ Judith M. Jacob, *The Traditional Literature of Cambodia* (New York: Oxford University Press, ๑๙๕๖), p. ๗๕.

^๔ กรมศิลปากร, ราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา, หน้า ๓๐๔.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐๕.

ผู้เฒ่าผู้แก่ได้เล่าว่า ครั้งหนึ่งนั้น เวลาประลองศิษย์กวี สมเด็จพระศรีรัศมิ์รามาศรีราชิบดีเสด็จออกมาประทับเป็นประธานอยู่ในพระราชตำหนักคลัง ศิษย์กวีเข้ามาประลองเฉพาะพระพักตร์ครั้งละสองคน การประลองนี้ไม่มีการเขียน แต่ครั้งศิษย์กวีต้องกล่าวบทกวีด้วยปากเปล่า ศิษย์กวีคนหนึ่งนั่งอยู่ในห้อง ศิษย์กวีอีกคนหนึ่งนั่งอยู่นอกห้อง ทรงตรัสสั่งให้กวีในห้องกล่าวคำว่า “เออ” ก่อน กวีคนที่หนึ่งพอล่าวจบ กวีที่อยู่นอกห้องต้องกล่าวคำว่า “เออ” ตอบในทันที ไม่ให้ขาดเสียงเพื่อนของตน กวีทั้งสองเล่นเสียงโต้ตอบกันไปหลออกลเป็นบทกวี จับปลายสัมผัสกันอย่างไพเราะ สมเด็จพระศรีรัศมิ์รามาศรีราชิบดี (พระองค์ด้วง) ทรงเป็นประธานได้ทรงฟังเปรียบเทียบ เมื่อทรงเห็นว่าถูกต้องแล้ว ทรงสบพระราชหฤทัยมาก ทรงพระสรวลแล้วประทานรางวัลตามควร จึงทรงแต่งตั้งเป็นกวี ...^๑

การฟื้นฟูวรรณกรรมเขมรในรัชกาลสมเด็จพระศรีรัศมิ์รามาศรีราชิบดี (พระองค์ด้วง) ได้ส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมเขมรอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสัมพันธ์กับอิทธิพลของวรรณกรรมไทยโดยตรง กล่าวคือ มีการรับรูปแบบคำประพันธ์ประเภทกลอนของไทยมาดัดแปลงเป็นรูปแบบคำประพันธ์เขมรประเภทบทพากย์ แล้วนำมาใช้ประพันธ์เรื่องพระสมุทรเป็นเรื่องแรกในรัชกาลนี้

ในเวลาต่อมารูปแบบคำประพันธ์ประเภทนี้จะได้รับความนิยม และนำมาใช้ในการประพันธ์ฉบับหลายเรื่อง รูปแบบคำประพันธ์ประเภทบทพากย์สามารถแบ่งออกได้หลายประเภท เช่น บทพากย์ ๑ บทพากย์ ๒ บทพากย์ ๓ และยังมีการพัฒนาเป็นกลบทต่างๆ มีลักษณะคล้ายกับกลอนกลบทของไทยอีกด้วย^๒

นอกจากนี้ยังพบว่า สมเด็จพระศรีรัศมิ์รามาศรีราชิบดี (พระองค์ด้วง) ทรงสนับสนุนให้กวีราชสำนักประพันธ์สาตราแลบเรื่องใหม่ขึ้นเป็นจำนวนมาก บางเรื่องเป็นเรื่องที่ได้รับอิทธิพลจากวรรณกรรมไทย เช่น ออกญาพระคลัง (นาง) ได้ประพันธ์ฉบับสุภายิต (จุบาบสุภายิต) เป็นต้น

^๑ เมียง บุนณ, “การศึกษาศัมมัญจนา,” *กัมพูขสุริยา* หน้าที่ ๔๘ เลข ๓ แยกกุกฎา – สีหา – กณญา พ.ศ. ๒๕๓๘ ค.ศ. ๑๙๙๕, หน้า ๑๐๖.

^๒ สานติ ภักดีคำ, รายงานการวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบเพลงยาวกลบทและกลอักษร ในจารึกวัดพระเชตุพนฯ กับบทพากย์กลบทของกัมพูชาในด้านรูปแบบคำประพันธ์ (กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖), หน้า ๕๓.

นอกจากนี้สมเด็จพระศรีรักรัษราสมาธิสราธิบดี (พระองค์ด้วง) ยังทรงพระราชนิพนธ์ฉบับสตรี (จุบาปสุรี) หรือสุภายิตสอนหญิง ขึ้นสำนวนหนึ่ง

อิทธิพลไทยที่ปรากฏในวรรณกรรมประเภทฉบับของกัมพูชา ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในรัชกาลสมเด็จพระศรีรักรัษราสมาธิสราธิบดี (พระองค์ด้วง) ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ เพราะพระองค์ได้รับการศึกษาจากราชสำนักสยามและได้แต่ง ฉบับสตรี (จุบาปสุรี) หรือสุภายิตสอนหญิง ขึ้นสำนวนหนึ่ง นอกจากนี้ออกญาวงศาสรเพชญ (นง) ซึ่งได้รับการศึกษาแบบไทยด้วย ได้แต่งฉบับสุภายิต (จุบาปสุภายิต) ออกญาสุดตันตปริษา (อินท์) เป็นกวีในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ ได้แต่งโลกนิติปกรณ์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ได้รับอิทธิพลจากโลกนิติไทย

๒.๔ รูปแบบคำประพันธ์ของสุภายิตเขมร (จุบาป)

รูปแบบคำประพันธ์ที่ใช้ในการแต่งฉบับ (จุบาป) มักแต่งเป็นบทร้อยกรองเพื่อให้สามารถท่องจำได้ง่าย และมักจะแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทเดียวไปจนจบเรื่อง รูปแบบคำประพันธ์ที่นิยมนำมาแต่งฉบับเก่า หรือฉบับโบราณ (จุบาปเก่า - ฉบับจ๊าะล) แต่งด้วยกาพย์โบราณ เช่น บททากคติ พรหมคีติ และกฤษณคีติ เป็นต้น ส่วนฉบับใหม่ (จุบาปภูมิ - ฉบับเดมีย) บางครั้งใช้บทประพันธ์โบราณ บางครั้งใช้คำประพันธ์ใหม่ เช่น บทพากย์ ๗ บทพากย์ ๘ ฯลฯ ซึ่งเกิดขึ้นในปลายรัชกาลสมเด็จพระศรีรักรัษราสมาธิสราธิบดี (พระองค์ด้วง)

จากการศึกษาของศาสตราจารย์ฉิม หุก ทิ พบว่า ฉบับเก่า (จุบาปเก่า) มีขนาดสั้น ตัวอย่างเช่น ฉบับคำเก่า (จุบาปพากย์เก่า) ซึ่งในฉบับแปลภาษาไทยของหอพระสมุดฯ เรียกว่า “สุภายิตโบราณ” มีเพียง ๒๕ บท ต่อมาเมื่อมีการแต่งเรื่องใหม่ๆ ก็มีขนาดยาวขึ้น เช่น ฉบับสุภายิต (จุบาปสุภายิต) ของออกญาวงศาสรเพชญ (นง)

อีกประมาณ ๑๐๐ ปีต่อมาจากผลงานของออกญาวงศาสรเพชญ (นง) วรรณกรรมฉบับ (จุบาป) มีการพัฒนาต่อไปอีกกล่าวคือ ในต้นคริสต์ศตวรรษที่ ๒๐ กรมจุยได้ประพันธ์ฉบับขึ้นใหม่ โดยใช้เป็นบทขับประกอบการบรรเลงพิณน้ำเต้า (แจสเทีย) ร้องสั่งสอนจากหมู่บ้านหนึ่งไปยังหมู่บ้านหนึ่งเพื่อตักเตือนสั่งสอนประชาชน

รูปแบบคำประพันธ์เขมรที่นิยมใช้แต่งวรรณกรรมเขมรประเภทฉบับ (จุบาป) หรือสุภายิตเขมรมีดังนี้

๑. **บทพรหมคีติ** ฉบับที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทนี้คือ ฉบับเกรดีกาล ฉบับบุรุษ ฉบับสอนตน ฉบับคำเก่า ฉบับแค้นมหาชน ฉบับวิทูรบัณฑิต เป็นต้น

คำว่าพรหมคีติเป็นภาษาบาลีแปลว่า บทเพลงของพระพรหม รูปแบบคำประพันธ์ประเภทนี้มีสำเนียงเศร้าสร้อย เพราะเป็นคำประพันธ์ที่ใช้ในเรื่องราวที่เกี่ยวกับทุกข์โศก การพลัดพรากนิราศ

กัน หรือกล่าวถึงความทุกข์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น วรรณคดีเขมรเรื่องสรเรณูเหมันต์มาส (สรเรณูเหมันต์มาส) พระราชนิพนธ์ในพระบาทศรีธรรมราชา พระราชสมภารซึ่งพรรณานถึงความเศร้าโศกจากการพลัดพรากจากพระนางบุปผาดี เป็นต้น รูปแบบคำประพันธ์ประเภทนี้อาจพบได้บ้างในฉบับสุภายิตคำสอน^๑

แบบแผนบังคับของคำประพันธ์ประเภทนี้คือ ๑ บทมี ๔ วรรค วรรคที่ ๑ มี ๕ พยางค์ วรรคที่ ๒ มี ๖ พยางค์ วรรคที่ ๓ มี ๕ พยางค์ วรรคที่ ๔ มี ๖ พยางค์ ลักษณะสัมผัสประกอบด้วย สัมผัสในบทและสัมผัสข้ามบท สัมผัสในบทได้แก่ พยางค์ที่ ๕ ของวรรคที่ ๑ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๑ ของวรรคที่ ๒ พยางค์ที่ ๖ ของวรรคที่ ๒ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๕ ของวรรคที่ ๓ สัมผัสข้ามบทได้แก่ พยางค์ที่ ๖ ของวรรคที่ ๔ ในบทที่ ๑ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๖ ของวรรคที่ ๒ ในบทที่ ๒

แผนผังบทพหุหัตติ

ตัวอย่าง สุภายิตโบราณ (ฉบับเกเรต์กาล) แต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทพหุหัตติ

ยลโทสธาชาคูณ	ยลแอนุญธานรก
ยลลออธอากรก	ยลเอดะมกธาชาคา ๑
เสถียกสบงมิน โกสก	ฉลุสกญจกรเม็งเนตรา
ยลแสะธาชาลา	ยลคุษชาตากันโด ๑

^๑ ธี ฆามเตง, อภิสสาสุตรแฆมร (กุนเพญ: เสง จวน หวด, ๒๕๐๓), หน้า ๖๐.

คำแปล

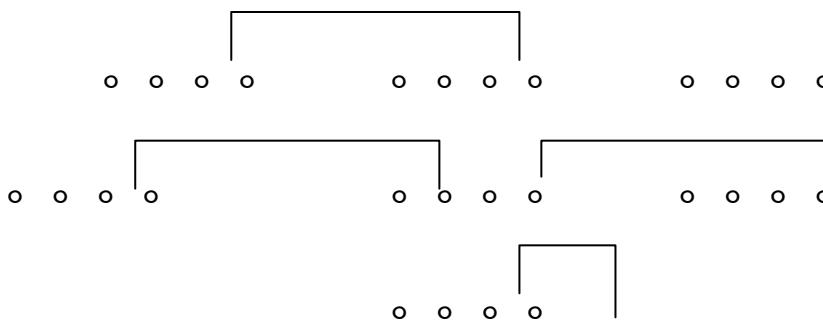
เห็นโทษว่าเป็นคุณ	เห็นบุญว่าเป็นนรก
เห็นดีว่าเป็นชั่ว	เห็นอาฆมว่าเป็นดอกไม้ ๆ
นุ่งสบงไม่โกนผม	ส่องกระจกหลับนัยน์ตา
เห็นมัวว่าเป็นลา	เห็นช้างว่าเป็นหนู ๆ

๒. บทกถาคติ ฉบับที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทนี้คือ ฉบับกรม ฉบับอริยสัตถา ฉบับลูกหลาน ฉบับคำสอนบิดา ฉบับลูกหลานเลบิก (มีบทพรหมคีติปนตอนท้าย) ฉบับตรีเนตร และฉบับพระราชสมภาร เป็นต้น

คำประพันธ์ประเภทนี้มีท่วงทำนองเหมือนการดำเนินหรือการกระโดดของกา คือมีจังหวะสม่ำเสมอไม่ขึ้นไม่ลง ช้าๆ เหมือนกาเดิน จึงมีชื่อว่าบทกถาคติ รูปแบบคำประพันธ์เขมรประเภทนี้ นิยมใช้บรรยายความต่างๆ ไป หรือใช้ในบทสนทนา และใช้ในบทเปิดเรื่อง นอกจากนี้ยังสามารถพบได้ในฉบับสุภายิตคำเขมรเป็นจำนวนมาก^๑

แบบแผนบังคับของคำประพันธ์ประเภทนี้คือ ๑ บทมี ๗ วรรค ๑ วรรค มี ๔ พยางค์ ลักษณะสัมผัสประกอบด้วย สัมผัสในบทและสัมผัสข้ามบท สัมผัสในบทได้แก่ พยางค์ที่ ๔ ของวรรคที่ ๑ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๔ ของวรรคที่ ๒ พยางค์ที่ ๔ ของวรรคที่ ๓ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๔ ของวรรคที่ ๕ และพยางค์ที่ ๔ ของวรรคที่ ๖ สัมผัสข้ามบทได้แก่ พยางค์ที่ ๔ ของวรรคที่ ๗ ในบทที่ ๑ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๔ ของวรรคที่ ๓ ในบทที่ ๒ ความเกี่ยวเนื่องของเสียงของบทกถาคติ เน้นเสียงที่พยางค์ที่ ๒

แผนผังบทกถาคติ

^๑ ดี ชามแดง, อภิสรรสาสูตรเขมร (กุนเพญ : เสง จวน หวด, ๒๕๐๓), หน้า ๖๑.

ตัวอย่าง สุภายิตสอนบุตร (ฉบับสุภายิต) แต่ด้วยคำประพันธ์ประเภทบทกาคคิต

กุนเอยรกสี	กอกายธรรณี	เนาะเองปรไฟ
อุสาห์ชุมระ	สเมวาร์เณอไพร	สนสมสฟโลง
	จิตฺยจิมอาตมา ฯ	

คำแปล

ลูกเอ๋ยการทำมาหากิน โดยทางขุดแผ่นดิน นั้นแหละจึงจะประเสริฐ
 อุตส่าห์ตากกลาง หล้าและเถาวัลย์พรรณไม้ สะสมทำให้ได้ทุกวันๆ
 เลี้ยงอาตมา ฯ

๓. บทกฤษณกัณฐิกา ฉบับที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทนี้คือ สุภายิตสอนหญิง (ฉบับเชรีย/ จุ
 บาบสุรี) ของหมื่นไผ่

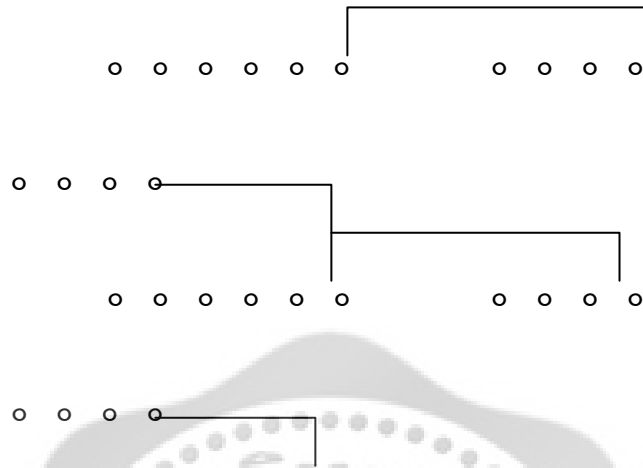
คำว่า กฤษณกัณฐิกา แปลว่าการเดินของนาค หรือการเลื้อยไปของนาค สำเนียงของบทกฤษณกั
 ฐิกามีลักษณะ โอนอ่อน อ่อนหวาน ท่วงทำนองแสดงออกถึงการเลื้อยของพญานาค สมัยโบราณ
 นิยมใช้คำประพันธ์ประเภทนี้ในตอนที่แสดงถึงความสบาย หรือ การพักผ่อน เช่น ใช้ในบท
 พรรณนาการเที่ยวป่า ชมความงามของดอกไม้ในอุทยาน ชมทะเลหรือธรรมชาติต่างๆ^๑ เช่น ใช้เป็น
 บทพรรณนาความงามของเขาสุเมรุในเรื่องกาเกี พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราช
 ราชินี (พระองค์ด้วง) เป็นต้น

กฤษณกัณฐิกาบทหนึ่งมี ๓ วรรค วรรคที่ ๑ มี ๖ พยางค์ วรรคที่ ๒ มี ๔ พยางค์ วรรคที่ ๓ มี ๔
 พยางค์^๒ ลักษณะสัมผัสแบ่งเป็นสัมผัสในบท และสัมผัสนอกบท สัมผัสในบทได้แก่ พยางค์ที่ ๖ ใน
 วรรคที่ ๑ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๔ ของวรรคที่ ๒ และสัมผัสระหว่างบทคือ พยางค์ที่ ๔ ของวรรคที่ ๓
 ในบทที่ ๑ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๖ ของวรรคที่ ๑ ในบทที่ ๒

^๑ ดี ชามแดง, อภิสสาสูตรแจ่ม, หน้า ๖๑.

^๒ อึ้ง เอง, กาพย์สาสูตรแจ่ม (ภันท์เพญ: มาเียง, ๑๕๗๒), หน้า ๔๐.

แผนผังบทกวีขงคลีลา

ตัวอย่าง สุภายิตสอนหญิง (ฉบับสตรี/ จุฬาบุรี) แต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทบท
กวีขงคลีลา

เนะบทกวีต่งจงชา กวีขงคลีลา
จงชาจุฬาบุรี ° กวีขงคลีลา
กาลนางอิรันทวดี จรจากตามบฎี
คี่บุนุณยักษา °

คำแปล

นี่ยบทกำหนดผูกเป็น กวีขงคลีลา
ผูกเป็นฉบับสตรี
กาลนางอิรันทวดี จรจากตามสามี่
คี่บุนุณยักษา

° จุฬาบุรี, หน้า ๒๐.

๔. **บทพากย์ ๗** พบในฉบับที่แต่งในยุคหลัง ฉบับที่แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทนี้ คือ ฉบับความรำลึกตักเตือน และฉบับคำสอนนชายหญิงของกรมงุย เป็นต้น

บทพากย์ ๗ หรือ พากย์ปราฟิร แปลว่า บทคำ ๗ บทนี้เกิดขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พระองค์ด้วง) บทพากย์ ๗ มีข้อกำหนดดังนี้ บทพากย์ ๗ บทหนึ่งมี ๔ วรรค วรรคหนึ่งมี ๗ พยางค์ โดยพยางค์ที่ ๗ ของวรรคที่ ๑ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๒ หรือ ๔ ของวรรคที่ ๒ พยางค์ที่ ๗ ของวรรคที่ ๒ สัมผัสกับพยางค์ที่ ๗ ของวรรคที่ ๓ และพยางค์ที่ ๒ หรือ ๔ ในวรรคที่ ๔

บทพากย์ ๗ เน้นเสียงที่พยางค์ที่ ๒ และที่ ๔ สามารถใช้ประพันธ์ได้ทุกบททุกเหตุการณ์ เช่น แสดงความโกรธ แสดงความทุกข์โศก การสนทนากัน การชมธรรมชาติ และบรรยายตัวละคร

ดังนั้นบางครั้งจึงใช้รูปแบบคำประพันธ์ประเภทนี้อย่างเดียวกับวรรณกรรมทั้งเรื่อง เช่น เรื่องคุณเดิยว ของพระปฐมัตเถระ (โสม), เรื่องสรรพสิทธิ์ หรืออาจใช้ผสมสลับกับคำประพันธ์ประเภทกาพย์ก็ได้ บทพากย์ ๗ เป็นรูปแบบคำประพันธ์ที่นิยมแต่งกันในหมู่กวีราชสำนักเขมรในคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕^๑

แผนผังบทพากย์ ๗

ตัวอย่าง สุภาษิตสอนหญิง (ฉบับสตรี/ จุบาบ่สุรี) ของออกญาสุตตันตปรีชา (อินท์) แต่งด้วยคำประพันธ์ประเภทบทพากย์ ๗

^๑ Juith M.Jacob, *The Traditional Literatrure of Cambodia: A Preliminary Guide*, p. ๕๔.

	ชูลีหุดถนอมสุสการฎาก่เถเกศ
ตางปรทีปโกสุมปรทุมเทศ	จิตตวิเสสอาร์พุกบาทพระสาสฎา
สิงขาโมลีโลกทังไตรจกร	ฎจกล่าทักปรทีปสุวางทฐิตา
กนลงบาค่สุลาต่เทาญงอนา	กาน่มหานิพพานสมรณนุตรมยุฯ ^๑

คำแปล

	ชูลีหัดถันมัสการวางเลอเกศ
ตางประทีปโกสุมประทุมเทศ	จิตวิเศษแทบพระบาทสาสฎา
ซึ่งเป็น โมลีโลกทังไตรจกร	คจกคประทีปสว่างท้วทฐิตา
ล้วงหายลับไปในอนา	คุ่มหานครนิพพานสราญมยุฯ

๒.๕ ประวัติกวีผู้แต่งสุภาษิตเขมร หรือ ฉบับ (ฉบับ)

วรรณกรรมฉบับเก่า หรือ ฉบับโบราณ (ฉบับจาส) มักไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง แต่สำหรับฉบับใหม่ (ฉบับถุมิ) มีปรากฏชื่อผู้แต่งบ้าง โดยกล่าวไว้ในเรื่อง เช่น ฉบับบุรุษ (ฉบับปรุส) โดยบัณฑิตไม, ฉบับสตรี (ฉบับสุรี) โดยหมื่นไม, ฉบับสตรี (ฉบับสุรี) ของสมเด็จพระศรีรัศมัยรามอิศราชิบดี (พระองค์ด้วง) เป็นต้น

สุภาษิตเขมรที่แปลเป็นภาษาไทยทั้ง ๓ เรื่อง คือ สุภาษิตโบราณ สุภาษิตสอนเด็ก และสุภาษิตสอนบุตร ปรากฏชื่อผู้แต่งเพียงเรื่องเดียว คือ สุภาษิตโบราณ ซึ่งตอนท้ายเรื่องระบุว่า เป็นผลงานของสมเด็จพระสุคนธ์ ดังความที่ว่า “...ฉบับพากย์จาสมเด็จพระ สุคนธ์มานบุญแดงจบ...” แปลว่า “...ฉบับคำเก่าสมเด็จ พระสุคนธ์ผู้มีบุญแต่งจบ...” ซึ่งน่าจะหมายถึงสมเด็จพระสุคนธ์ราชิบดี (ปาน) เนื่องจากท่านเป็นกวีที่มีผลงานสำคัญหลายเรื่อง

๒.๕.๑ ประวัติของสมเด็จพระสุคนธ์ราชิบดี (ปาน)

สมเด็จพระสุคนธ์ราชิบดี มีพระนามเดิมว่า “ปาน” ประสูติในวันพฤหัสบดี แรม ๑ ค่ำ เดือนกัตติก ปีมจ พ.ศ. ๒๓๗๐ ในหมู่บ้านแพรกพระเสด็จ จังหวัดพระตะบอง ไม่ปรากฏนามบิดามารดา แต่บิดามารดาของท่านได้หนีไปอาศัยอยู่ในจังหวัดพระตะบอง เนื่องจาก ออกญาเดโช (แทน) ก่อ

^๑ อนุทโศกญาสุตตนตปริชา อินท, สุภาษิตฉบับสุรีพากย์กฤษ (กฤษณ์เพญ: พุทธศาสนบณชิตย, ๒๕๐๒), หน้า ๑.

การจลาจล เมื่ออายุได้ ๑๒ ปีจึงบวชเป็นสามเณรที่วัดโพธิ์ ตำบลสังแก จังหวัดพระตะบอง ในคณะมหานิกาย แล้วได้เข้ามากรุงเทพฯ อยู่ที่วัดสระเกศ คณะมหานิกาย

ต่อมาเมื่ออายุได้ ๒๑ ปี จึงอุปสมบทเป็นพระภิกษุ คณะมหานิกาย จำพรรษาที่วัดสระเกศ ได้ ๔ พรรษา เวลานั้นได้ถวายตัวเป็นศิษย์พระวชิรญาณเถระ (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ฯ โปรดให้ศึกษาพระวินัยในสำนักเจ้าคุณพระญาณรักจิต (สุด) เจ้าอธิการวัดบรมนิวาส คณะธรรมยุติกนิกาย ต่อมาในวันแรม ๑ ค่ำ เดือนอาสาฬหะ ปีระกา เอกศก พ.ศ. ๒๓๕๓ ค.ศ. ๑๘๔๕ พระปานอายุได้ ๒๔ ปี จึงบวชแปลงเป็นพระธรรมยุติกนิกาย โดยมีพระวชิรญาณเถระเป็นพระอุปัชฌาย์ พระญาณรักจิต (สุด) เป็นกรรมวาจาจารย์ และพระอมรารักจิต (เกิด) เป็นอนุสาวนาจารย์ มีฉายาว่า “ปัญญาสีโล”

ต่อมาสอบได้ความรู้เปรียญธรรมเป็น “พระมหาปาน” ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ สมเด็จพระหริรัถยรามา (พระองค์ด้วง) ขอพระราชทานธรรมยุติกนิกายเพื่อเผยแพร่พระพุทธศาสนาธรรมยุติกนิกายในกัมพูชา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงโปรดให้พระมหาปานพร้อมด้วยพระอมรารักจิต (เกิด) และพระสงฆ์ ๘ รูป อุบาสก ๔ คนเดินทางไปสืบพระศาสนายังกรุงกัมพูชา สมเด็จพระหริรัถยรามาอัครราชบิดี ทรงนิมนต์พระมหาปานให้จำพรรษาอยู่ที่วัดศาลาลู่ (วัดอัมพิลปี) กรุงอุดงค์มีชัย

พระมหาปาน ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระอริยวงศ์ พระวิมลธรรม พระมหาวิมลธรรม ตามลำดับ ภายหลังเป็นสมเด็จพระสุคนธาธิบดี สมเด็จพระสุคนธาธิบดี (ปาน) เป็นกวีและปราชญ์ในราชสำนักสมเด็จพระหริรัถยรามาอัครราชบิดี กับสมเด็จพระนโรดม ผลงานนิพนธ์ของท่านหลายเรื่องตกทอดมาถึงปัจจุบัน เช่น รมากษัตริย์ (พระราชพงศาวดารกรุงกัมพูชา) ที่แต่งร่วมกับออกญาสนธโรโวหาร (มุก) ลมเบ็กงอร์วัดแบบเก่า (เลบ็กงอร์วัดแบบเก่า)°

สมเด็จพระสุคนธาธิบดี (ปาน) สิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ พระชนม์ได้ ๖๘ พรรษา ดังนั้นสุภชาติโบราณนี้น่าจะเขียนขึ้นในพุทธศตวรรษที่ ๒๕

๒.๖ บทบาทของ “ฉบับ” ที่มีต่อสังคมกัมพูชา

วรรณคดีเขมรประเภทฉบับ (จบบับ) เน้นเนื้อหาการสอนเรื่องการปฏิบัติตนให้ถูกต้องตามครรลองธรรมและสามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยอิงหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นหลัก นอกจากนี้ฉบับบางเรื่องมีเนื้อหาเกี่ยวกับการเมืองบ้าง เช่น ฉบับตรีเนตรด้วยเหตุนี้ “ฉบับ” จึงเป็นวรรณกรรมที่นำมาใช้ในการศึกษาของสังคมเขมรในสมัยโบราณ

ดังปรากฏหลักฐานว่าการศึกษาของกัมพูชาตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๑๕ เป็นต้นมา เป็นการศึกษาที่วัดที่เป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชน เด็กเขมรได้เข้ารับการศึกษากวดโดยมีพระสงฆ์

เป็นครูอุปัชฌาย์ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็กนักเรียน ในการศึกษานักเรียนจะอาศัยอยู่ที่วัดเพื่อเรียน อ่าน เรียนเขียน เรียนวิชาต่างๆ ต่อมาจึงบวชเป็นพระสงฆ์ พระสงฆ์ผู้เป็นครูจะให้ศิษย์ท่องจำ วรรณคดีประเภทฉบับเป็นทำนองเสนาะ ฉบับที่นิยมนำมาท่องอาขยานได้แก่ ฉบับกรม ฉบับเกรดี กาล เป็นต้น ช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อรับการศึกษาทางด้านพระพุทธศาสนาและลาสิกขาออกมา ดำเนินชีวิตในฐานะของกฤหัสถ์

ตามประเพณีเขมร เด็กอายุประมาณ ๑๒ ปี ถึง ๑๕ ปี สามารถบวชเป็น สามเณรเพื่อตอบแทนคุณแม่ เยาวชนทั้งพระราชาราชบุตรทั้งกษัตริย์ เมื่ออายุครบ ๒๐ หรือ ๒๑ ปี สามารถบวชเป็นภิกษุอย่างน้อยหนึ่งพรรษาเพื่อตอบแทนคุณพ่อ นี้ เป็นการสังเกตศึกษาของพระครูเจ้าอธิการวัดเทพประดม โดยนักค้นคว้าชาวเขมร ๒ คน ในคณะโบราณวิทยา “เมื่อกุมารอุมแกว มีอายุได้ ๘ ปี มารดาบิดาเด็กคนนี้ได้ส่งให้ไปอยู่เรียนแบบกินนอนในวัดเทพประดม แล้วพักอยู่ในกุฏิท่านครูสวด อุงเป็นครูบาอาจารย์ นับตั้งแต่เวลานั้นมา เด็กคนนี้ได้เรียนอ่าน เรียนเขียนอักษรเขมร และท่องธรรมสูตรเข้าเย็น ท่านครูอุงสอนเด็กคนนี้ได้ตั้งแต่ฉบับกรม ฉบับเกรดีกาล และหนังสือคติโลกต่างๆ ที่นำเยาวชนเขมรไปสู่ทางที่ดี เด็กคนนี้ได้เรียนสุภาษิตที่ทำให้มีการตรึกคิดและมีประสบการณ์ในชีวิตไปในวันหน้า กล่าวคือ ได้รับการศึกษา ตามธรรมเนียมในสมัยนั้น เด็กคนนี้เวลากลางวันเรียนอ่านศาสนา คือ ฉบับกรม ฉบับเกรดีกาล เรื่องหงส์ยนต์ เรื่องพระชินวงศ์ เรื่องสุบิน และทศชาติ และในเวลา กลางคืนเรียนธรรมสูตรและทฤษฎีธรรมภาณวาร

ถึงอายุ ๑๕ ปี อุม แกว บวชเป็นสามเณรที่วัดเทพประดม ในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนพฤษภาคม ปีกุน (๑๕๓๕) โดยมีพระครูสิริปัญญาแหม เป็นอุปัชฌาย์ สามเณรนี้ได้เรียนธรรมกับพระครูวิภัทท์ปัญญาที่เป็นพี่

หลังจากได้บวชเป็นสามเณรเป็นเวลา ๖ ปี ก็ได้บวชเป็นพระภิกษุ มี อุปัชฌาย์เดียวกันคือ พระครูสิริปัญญา แหม ที่เป็นเจ้าอธิการวัดเทพประดมใน เวลานั้น...ภิกษุอุม แกว ได้รับสมณนามว่า รัตนตเถร...^๑

การศึกษาในวัดตามขนบของเขมรดังกล่าวมานี้ได้รับการสืบทอดมาเป็นเวลานาน แต่ได้ เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงและลดบทบาทลงอย่างมากในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ เป็นต้นมา เนื่องจาก

^๑ฉิ่ง หุก ที, มาลีบทอภุสรศิลป์แถมรสत्वตฺสที ๒๐, หน้า ๑๗ – ๑๘.

ฝรั่งเศสได้ปรับปรุงการศึกษาตามแบบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาของประเทศกัมพูชาในเวลานั้น กวีเขมรที่ประพันธ์ศาสตราแลบงในยุคสุดท้ายก่อนที่ศาสตราแลบงจะเสื่อมความนิยมลงเป็นผู้ที่ยังคงได้รับการศึกษาตามแบบขนบของเขมร*

ด้วยเหตุนี้กวีเขมรที่ได้รับการศึกษาตามแบบขนบดั้งเดิมของกัมพูชา จึงมีความรู้ทั้งทางด้านพระพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา รวมทั้งเรื่องชาดกต่างๆ มีความรู้ทั้งฉบับหรือสุภายิตโภราณ รู้รูปแบบคำประพันธ์ต่างๆ ดี รวมทั้งมีความรู้ภาษาเขมร ภาษาบาลี และภาษาไทย กวีเขมรบางคนในยุคปลายของการแต่งศาสตราแลบงน่าจะมีความรู้ภาษาฝรั่งเศสด้วย กวีเหล่านี้มีตั้งแต่ชนชั้นระดับสูงคือ พระมหากษัตริย์และพระราชวงศานุวงศ์ พระสงฆ์ และขุนนาง จนถึงระดับล่าง ได้แก่ นักปราชญ์ชาวบ้าน

การศึกษาในวัดตามแบบขนบของกัมพูชา ในพุทธศตวรรษที่ ๒๔ สามารถแบ่งอย่างละเอียดออกได้เป็น ๔ ชั้น คือ ชั้นต้น (ชั้นแรก) เรียนเขียน ชั้นที่ ๒ เรียนอ่านศาสตราฉบับ (ศาสตราฉบับ) ชั้นที่ ๓ เรียนอ่านศาสตราแลบง (ศาสตราแลบง) และชั้นที่ ๔ การเรียนอ่านศาสตราเทศน์ (ศาสตราเทศน์) สำหรับการเรียนในชั้นที่ ๓ ที่เป็นการเรียนอ่านศาสตราแลบงนั้น เมียง บุนณ ได้กล่าวถึงการเรียนในชั้นนี้ไว้ว่า

การเรียนอ่านศาสตราแลบงมีทำนองเหมือนกันกับการเรียนอ่านศาสตราฉบับ แต่ในครั้งนี้น่าจะให้เรียนอ่านออกเป็นบทร้อยกรอง เพราะศาสตราแลบงทั้งหมด ล้วนแต่แต่งนิพนธ์ขึ้นเป็นบทร้อยกรองมี บทกาถาคติ พรหมคิติ ภูซงคี่ลีลา พิโนล บนุ โทลกลาก ฯลฯ ศาสตราแลบงมีหลายฉบับ เหมือนศาสตราฉบับ คือ ศาสตราจจ สุนิน หงส์ยนต์ วิมานจันท์ สังข์ศิลป์ชัย ชัยทัต สรรพสิทธิ์ ฯลฯ

พระจะสอนให้อ่านตามบท ศิษย์ว่าตามจนถูกบทจึงให้ศิษย์อ่านด้วยตัวเองต่อไป เขาอ่านเรื่องเดียวกัน อ่านขึ้นอ่านลงจนจำสันทัด จึงเปลี่ยนไปอ่านศาสตราเรื่องอื่นๆ อีก จนหมดศาสตราที่มีอยู่ในวัด พระจึงตรวจดูอีก ถ้าเห็นว่าศิษย์รู้จักอ่านบทถูกต้องแล้ว ท่านจึงให้ขึ้นชั้นไปอ่านศาสตราเทศน์^๑

* น่าสังเกตว่ากวีเขมรที่แต่งศาสตราแลบงในยุคสุดท้ายก่อนจะเลิกแต่งไปเป็นกวีที่ยังคงได้รับการศึกษาตามแบบขนบดั้งเดิมของกัมพูชา และต่อมาได้เรียนในการศึกษาแบบใหม่ด้วย เช่น ออกญาวิบูลราชเสนา (นุ กอน) และนางสิทท์ เป็นต้น

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๐ - ๕๑.

เวลาที่ใช้ในการศึกษาตามขนบของกัมพูชาไม่มีกำหนดชัดเจน แต่หากศึกษาให้ครบสามชั้นจึงถือว่าจบการศึกษาครั้งหนึ่ง เมื่อเด็กอายุได้ ๑๒ ปี ต้องบวชเป็นสามเณรสนองคุณบิดามารดา บวชแล้วต้องเรียนต่อไปอีก คือ เรียนสามเณรวินัย เรียนธรรมสวดมนต์ เรียนคณิตศาสตร์ เรียนวิชาต่างๆ ตามต้องการ ถ้าสามเณรนี้สึกมาเป็นคฤหัสถ์มีชื่อหนึ่งเรียกว่า “ชี” เมื่ออายุครบ ๒๑ ปี ต้องบวชเป็นพระภิกษุแล้วมีการศึกษาต่อไปอีก คือ เรียนวินัย เรียนธรรมอรรถ เรียนวิชาความรู้ต่างๆ ทางโลกตามต้องการ ต่อจากนี้ มีการศึกษาชั้นสูงคือเรียนสำนักพระกรรมฐาน หากผู้ที่มีความศรัทธาบวชต่อไปก็อาจเป็นพระคู่สวดซ้าย – ขวา และเป็นเจ้าอาวาส บางคนทีละติกาเป็นคฤหัสถ์เรียกว่า “นั๊ก (อนก)”^๑

ด้วยเหตุนี้ ฌบับจึงเป็นวรรณคดีที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อชาวเขมรตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ ๒๑ จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๒๕ จนเมื่อมีการศึกษาแบบตะวันตกเข้ามา การเรียนฌบับในโรงเรียนได้ลดลง และเมื่อมีการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์เขมรโดยพวกเขมรแดงในสองทศวรรษก่อน ทำให้ความสำคัญของวรรณคดีประเภทฌบับลดลงไปมาก อย่างไรก็ตาม นับได้ว่าวรรณคดีประเภทฌบับ เป็นวรรณคดีคำสอนที่มีอิทธิพลต่อความคิดและการดำรงชีวิตของชาวกัมพูชามากที่สุด ตั้งแต่สมัยหลังเมืองพระนครจนถึงปัจจุบันเป็นเวลากว่าสี่ศตวรรษ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

บทที่ ๔

การศึกษาเปรียบเทียบประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชา

จากที่กล่าวมาแล้วว่าวรรณคดีเขมรประเภทฉบับ (ฉบับ) เป็นวรรณคดีเขมรที่ได้รับความนิยมมาก เนื่องจากเป็นวรรณคดีคำสอนที่ใช้ในการสั่งสอนผู้คนในสังคม และมีการเผยแพร่อย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ที่มีการคัดลอกและพิมพ์ขึ้นในประเทศกัมพูชาแล้ว ยังพบว่ามีการแปลและจัดพิมพ์วรรณคดีเขมรประเภทฉบับ (ฉบับ) ในประเทศไทยด้วย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๗ เป็นต้นมา โดยมีการปริวรรตตัวบทภาษาเขมรเป็นอักษรไทยคู่กับคำแปล

ด้วยเหตุนี้จึงมีความน่าสนใจว่า วรรณคดีประเภทฉบับ (ฉบับ) ที่มีการพิมพ์เผยแพร่ในประเทศไทยเหมือนหรือแตกต่างจากฉบับที่พิมพ์เผยแพร่ในกัมพูชาอย่างไร เนื้อหาในบทนี้จึงเป็นการศึกษาเปรียบเทียบประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุด วชิรญาณ ที่พิมพ์ขึ้นในประเทศไทยกับฉบับที่มีการพิมพ์แพร่หลายในประเทศกัมพูชาในปัจจุบัน

๓.๑ ประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ

หนังสือประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เป็นหนังสือรวบรวมสุภายิตเขมรจำนวน ๓ เรื่อง คือ สุภายิตโบราณ สุภายิตสอนเด็ก และสุภายิตสอนบุตร สุภายิตเขมรทั้งสามเรื่องนี้พระองค์กานูวงศ์ พระราชบุตรสมเด็จพระนโรดม ได้ถวายสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งเสด็จไปพระนครวัด จึงโปรดให้แปลจากต้นฉบับภาษาเขมร และพิมพ์ครั้งแรกในงานบำเพ็ญฉลองอายุครบ ๗๐ ปี ของท้าวศรีสุนทรนาฎ (แก้ว พนมวัน ณ กรุงเทพ) เมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๗^๑ ดังความตอนหนึ่งในพระนิพนธ์คำนำฉบับพิมพ์ครั้งแรกว่า

ท้าวศรีสุนทรนาฎ (แก้ว พนมวัน ณ กรุงเทพ) ตจ. จะบำเพ็ญกุศลฉลองอายุครบ ๗๐ ปี มีประสงค์จะพิมพ์หนังสือเป็นมิตรพลีสักเรื่องหนึ่ง มาขอให้กรรมการหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครช่วยเลือกหนังสือแลจัดการพิมพ์ให้ ข้าพเจ้าคิดเห็นว่า ท้าวศรีสุนทรนาฎเป็นเชื้องศ์ผู้สำเร็จราชการเมืองพระ

^๑ ประมุขสุภายิตเขมร คือ สุภายิตโบราณ สุภายิตสอนเด็ก สุภายิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง (พระนคร: โสภณพิพิธธรรมนาคร, ๒๔๖๗๗), หน้า คำนำ.

ตะบอง คือเป็นธิดาพระสุพรรณพิศาล (กอง) พระสุพรรณพิศาลเป็นบุตรพระยา
 อภัยภูเบศร์ (แบน) ผู้สำเร็จราชการเมืองพระตะบองในรัชกาลที่ ๒ ถ้าพิมพ์
 หนังสือพงสาวดารเมืองพระตะบองแจก ก็จะเป็นการสมควรดี แต่เมื่อตรวจดูใน
 หอพระสมุดฯ ได้ความว่าหนังสือพงสาวดารเมืองพระตะบองนั้นพระยาอภัย
 ภูเบศร์ (เลื่อม อภัยวงศ์) ได้พิมพ์แจกมาแล้วไม่ช้านัก จะพิมพ์ซ้ำก็จะไม่เป็นที่
 พอใจของผู้ที่จะได้รับไปอ่าน ข้าพเจ้าจึงคิดหาเรื่องอื่นในพวกหนังสือภาษาเขมร
 พอดีข้าพเจ้าไปพระนครวัดในปีนี้ เมื่อพักอยู่ที่เมืองพนมเปญ พระองค์กษัตริย์
 ราชบุตรของสมเด็จพระนโรดม พระเจ้ากรุงกัมพูชา ซึ่งเป็นตำแหน่งอรรคมหา
 เสนาบดีมีแก่ใจรวบรวมหนังสือเขมรซึ่งได้พิมพ์ในกรุงกัมพูชา ให้ข้าพเจ้านำมา
 ถวายไว้ในหอพระสมุดสำหรับพระนครชุด ๑ ได้เลือกดูในหนังสือที่ได้มานั้น พบ
 สุกายิตโบราณเรื่อง ๑ สุกายิตสอนเด็กเรื่อง ๑ สุกายิตสอนบุตรเรื่อง ๑ รวม ๓
 เรื่อง เห็นเป็นหนังสือดีสมควรจะแปลพิมพ์ได้ จึงได้ให้นายฉ่ำ ทองคำวรรณ
 เปรียญ นายเยาว์ ลิมปินันท์ เปรียญแปล พิมพ์ทั้งภาษาเขมรแลภาษาไทย ให้ท้าว
 ศรีสุนทรนาฎแจกเป็นมิตรพลี ด้วยเชื่อว่าจะเป็นประโยชน์แก่บัณฑิตนักเรียนซึ่ง
 ประสงค์จะใคร่รู้อากลองเขมรเป็นอย่างไร แลบัณฑิตผู้อ่านก็จะได้รู้ว่าสุกายิต
 เขมรเป็นอย่างไร หวังว่าผู้ที่ได้รับไปจะพอใจอ่านทั่วกัน^๑

สุกายิตเขมรที่ปรากฏในหนังสือประชุมสุกายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เมื่อ
 ตรวจสอบแล้วพบว่ามีที่มาดังนี้

๑. สุกายิตโบราณ นายเยาว์ ลิมปินันท์ เปรียญ แปลจาก ฉบับพากย์จาต (ฉบับพากย์จาต)
 เป็นสุกายิตโบราณ ไม่ปรากฏวันเวลาและชื่อผู้ประพันธ์ แต่ในประชุมสุกายิตเขมรฉบับหอพระ
 สมุดวชิรญาณ กล่าวไว้ว่า ผู้แต่งคือ พระสุคนธ์มีบุญ ซึ่งน่าจะหมายถึง สมเด็จพระสุคนธ์ราชบิดี (ปาน)
 สมเด็จพระสังฆราชฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ดังความในต้นฉบับว่า “ฉบับคำเก่าสมเด็จพระ สุคนธ์ผู้มี
 บุญแต่งจบ ฯ (ฉบับพากย์จาตสมเด็จพระ สุคนธ์มานบุญแต่งจบ ฯ)”^๒ สุกายิตเรื่องนี้ปรากฏทั้งใน
 หนังสือ “ฉบับแปลฯ” และในหนังสือ “กมฺรุงฉบับ” ที่รวบรวมและตรวจสอบชำระโดยสาวรส
 เภา

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

๒. **สุภษิตสอนเด็ก** นายเยาว์ ลิมปินันท์ เปรียญ แปลจาก **ฉบับเกรตีกาล** (ฉบับเกรตีกาล) เป็นสุภษิตโบราณ ไม่ปรากฏวันเวลาและชื่อผู้ประพันธ์ สุภษิตเรื่องนี้ปรากฏทั้งในหนังสือ “**ฉบับเผยแพร่**” และในหนังสือ “**กรมจวบ**” ที่รวบรวมและตรวจสอบชำระโดยสาวรส เพา

๓. **สุภษิตสอนบุตร** นายน้ำ ทองคำวรรณ เปรียญ แปลจาก **ฉบับสุภษิต** (ฉบับสุภษิต) เป็นสุภษิตโบราณ ไม่ปรากฏวันเวลาและชื่อผู้ประพันธ์ เรื่องนี้ไม่ปรากฏในหนังสือ “**ฉบับเผยแพร่**” ของพุทธศาสนบัณฑิตย์ แต่ปรากฏในหนังสือ “**กรมจวบ**” ที่รวบรวมและตรวจสอบชำระโดยสาวรส เพา

๓.๒ วรรณคดีประเภทฉบับ (ฉบับ) ของกัมพูชา

วรรณคดีประเภทฉบับ (ฉบับ) เป็นวรรณคดีเขมรที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย และเป็นวรรณคดีที่ใช้สำหรับศึกษาเล่าเรียน จึงมีการคัดลอกหรือจารไว้ตามวัดต่างๆ ในสมัยโบราณ เพื่อใช้สั่งสอนแก่กุลบุตรกุลธิดา ต่อมาเมื่อมีการพิมพ์จึงมีการนำวรรณคดีประเภทฉบับ (ฉบับ) มารวบรวมและจัดพิมพ์ขึ้น วรรณคดีประเภทฉบับ (ฉบับ) ของกัมพูชาที่มีการนำมาจัดพิมพ์ขึ้นในปัจจุบันได้แก่

๓.๒.๑ ฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) ฉบับพิมพ์ของพุทธศาสนบัณฑิตย์

หนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) ฉบับพิมพ์ของพุทธศาสนบัณฑิตย์ พิมพ์ครั้งแรกโดยสมาคม สมเด็จพระนางเจ้า (ชวน ชาติ) ที่กรุงเทพมหานครในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ค.ศ. ๑๙๗๕^๑ (กัมพูชานับพุทธศักราชเร็วกว่าไทย ๑ ปี) เหตุที่สมาคม สมเด็จพระนางเจ้า เลือกวรรณคดีเรื่องนี้มาพิมพ์ก็เพื่อรักษาและเผยแพร่วรรณกรรม ดังความตอนหนึ่งในคำนำเมื่อพิมพ์ครั้งแรกว่า

ปีก่อนๆ เรามีพิมพ์หนังสือบ้าง ด้วย แต่ส่วนใหญ่เป็นวัฒนธรรมทั่วไป ดังนั้นในการประชุมวันพุธที่ ๑๗ กรกฎาคม ๑๙๗๕ ล่วงไปนี้ คณะกรรมการนายก ได้มีมติว่า ต้องจัดการพิมพ์ผลงานอักษรศิลป์โบราณของเขมรเรา ให้ได้มากที่สุด ตามโอกาสที่ทำได้ เพื่อวัตถุประสงค์ช่วยเผยแพร่ผลงานของนักปราชญ์เขมร และช่วยรวบรวมเอาสารแก่นักศึกษาทั่วไป ให้ได้แผ่ขยายทั่วประเทศและข้ามไปยังต่างประเทศด้วย

^๑ พุทธศาสนบัณฑิตย, ฉบับเผยแพร่ (กัมพูชา พุทธศาสนบัณฑิตย, ๒๕๑๘), หน้า ปกใน.

ด้วยการตกลงนี้ จึงเกิดเป็นรูปหนังสือขึ้น สำหรับเป็นคู่มือแก่นักศึกษา และเป็นสิ่งที่ช่วยด้านการเผยแพร่อื่นๆ ในประเทศเรา^๑

หนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับแปล) รวบรวมด้วยบทสุภาษิต (ฉบับ) ไว้ ๑๓ เรื่อง คือ ฉบับกรม (ฉบับกรม) ฉบับเกรศักดิ์กาล (ฉบับเกรศักดิ์กาล) ฉบับอริยสัตตา (ฉบับอริยสัตตา) ฉบับสอนหญิง (ฉบับสอนหญิง) ฉบับสอนชาย (ฉบับสอนชาย) ฉบับสั่งสอนตน (ฉบับสั่งสอนตน) ฉบับลูกหลาน (ฉบับลูกหลาน) ฉบับคำเก่า (ฉบับคำเก่า) ฉบับคำสอนบิดา (ฉบับคำสอนบิดา) ฉบับลูกหลานเลบิก (ฉบับลูกหลานเลบิก) ฉบับวิสุทธิบัณฑิต (ฉบับวิสุทธิบัณฑิต) ฉบับตรีเนตร (ฉบับตรีเนตร) และฉบับพระราชสมภาร (ฉบับพระราชสมภาร) มีที่ตรงกับประชุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ๒ เรื่อง คือ ฉบับเกรศักดิ์กาล (ไทยเรียกว่า สุภาษิตสอนเด็ก) และฉบับพากุญจาต์ (ไทยเรียกว่า สุภาษิตโบราณ)

๓.๒.๒ ประชุมฉบับ (กรมฉบับ) ฉบับของสวารส เพา

ประชุมฉบับ (กรมฉบับ) เป็นผลงานที่สวารส เพา ตรวจสอบชำระและแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส จัดพิมพ์ที่กรุงปารีส เมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๘ โดยจัดแบ่งเป็น ๒ ภาค ภาคที่ ๑ เป็นคำแปลภาษาฝรั่งเศส และภาคที่ ๒ เป็นตัวบทภาษาเขมร ซึ่งมีตัวบทจำนวน ๑๒ เรื่อง บางเรื่องไม่ปรากฏในฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต^๒ ได้แก่ ฉบับคำเก่า (ฉบับพากุญจาต์) ฉบับมหาปัญญา (ฉบับมหาปัญญา) ฉบับแนะนำมหาชน (ฉบับแนะนำมหาชน) ศาสตราภุม (ศาสตราภุม) ฉบับสอนตน (ฉบับสั่งสอนตน) ฉบับสุภาษิต (ฉบับสุภาษิต) ฉบับคำสอนบิดา (ฉบับคำสอนบิดา) ฉบับสอนหญิง (ฉบับสอนหญิง) ฉบับสอนชาย (ฉบับสอนชาย) ฉบับวิสุทธิบัณฑิต (ฉบับวิสุทธิบัณฑิต) ฉบับธรรมบาล (ฉบับธรรมบาล) และศาสตราสวัสดิ (ศาสตราสวัสดิ)^๒

๓.๓ การเปรียบเทียบเนื้อหาของประชุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณกับฉบับกัมพูชา

จากการศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาของประชุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับกัมพูชา พบว่า ประชุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีการแปลสุภาษิตเขมรเพียง ๓ เรื่อง คือ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ก.

^๒ สวารส เพา, กรมฉบับ/ Guirlande de Cpap'. Paris: Cedoreck, ๑๘๘๘.

๑. **สุภามิตโบริธาน** แปลจาก ฉบับพากย์จาต (ฉบับพากย์จาต) ฉบับของกัมพูชาพบในหนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) และประชุมฉบับ (กรมจุบาบ) สุภามิตโบริธานแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทบทประพันธ์

๒. **สุภามิตสอนเด็ก** แปลจาก ฉบับเกรตีกาล (ฉบับเกรตีกาล) ฉบับของกัมพูชาพบในหนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) และประชุมฉบับ (กรมจุบาบ) สุภามิตสอนเด็กแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทบทประพันธ์

๓. **สุภามิตสอนบุตร** แปลจาก ฉบับสุภามิต (ฉบับสุภามิต) ฉบับของกัมพูชาพบเฉพาะในประชุมฉบับ (กรมจุบาบ) ไม่ปรากฏสุภามิตเรื่องนี้ในหนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) สุภามิตสอนบุตรแต่งด้วยรูปแบบคำประพันธ์ประเภทบทกวี

เมื่อเปรียบเทียบในรายละเอียดแล้วพบว่า ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับที่พิมพ์เผยแพร่ในกัมพูชา คือหนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) ของพุทธศาสนบัณฑิตและประชุมฉบับ (กรมจุบาบ) ของสวารส เพา (Saveros POU) เนื้อหาส่วนใหญ่มีความใกล้เคียงกัน แต่มีความแตกต่างกันบ้าง ทั้งด้านถ้อยคำ รวมไปถึงความแตกต่างของตัวบท ได้แก่

๓.๓.๑ ความแตกต่างด้านคำ

ความแตกต่างด้านคำที่พบในประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ และฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมร หนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) ของพุทธศาสนบัณฑิตและประชุมฉบับ (กรมจุบาบ) ของสวารส เพา (Saveros POU) มีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะใช้คำที่ต่างกัน

๓.๓.๑.๑ ความแตกต่างเฉพาะคำ

เป็นลักษณะที่พบได้มากที่สุด กล่าวคือ เมื่อเปรียบเทียบสุภามิตโบริธาน (ฉบับพากย์จาต) ในประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ และฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมร หนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับเผยแพร่) ของพุทธศาสนบัณฑิตและประชุมฉบับ (กรมจุบาบ) ของสวารส เพา (Saveros POU) จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นความแตกต่างในด้านของถ้อยคำที่เกิดจากการใช้คำที่ต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่คำที่ปรากฏในประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ จะมีความแตกต่างจากฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมรฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) แต่ฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) ส่วนใหญ่มีถ้อยคำตรงกัน ดังตัวอย่างคำที่แตกต่างกันในสุภามิตโบริธาน (ฉบับพากย์จาต) ที่เน้นโดยผู้วิจัย

ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ ฉบับกัมพูชา

๑๒) เลิกคักตามกำลั้ง
กุมเกิขลั้งฉือคตลสมา
เปโรเคเปโรมัครา
กุมซ่าซอนรนเงาเวา ๑

๑๓) เทาะคิตกุมรูสรัน
คิต โอยครันเทพิเคิรเทา
กุมฉาบแกรงอาสุรว
เกิดคมเน็ยลคตลอาตมา ๑

๑๔) กุมยกฉเินชาเงา
กิจกนุงเกราคมานคมรา
กุมอองแอบราษญา
โจลจบบักบวนโลกเพรงนาย ๑

๑๕) สรดีโอยสรवलเสรีจ
คิตเส็จเค็เร็จกุมคิตงาย
รมพั้งคิตโอยฉงาย
ยลลงแวกพากย์โลกถา ๑^๑

๑๒) เลิกฎากัตามกมลั้ง
กุมเก็ลิจขลั้งฉือคตลสมา
เปรีเคเปรีโอยครา
กุมซ่าสนรนเงาเวา ๑

๑๓) เทาะคิตกุมรวสราน
คิต โอยครานเท็บเก็รเทา
กุมโอยมานอาสุรว
เกิดกัเน็ยลคตลอาตมา ๑

๑๔) กุมยกฉอินชาเงา
กิจกนุงเกรามานคมรา
กุมอองแอบราษญา
โจลจบบักบวนโลกเพรงนาย ๑

๑๕) สรุฎีโอยสรवलเสรีจ
คิตเส็จเค็เร็จกุมคิตงาย
รัพั้งโอยแวงฉงาย
ยลลงแวกพากย์โลกถา ๑^๒

จากตัวอย่างที่ยกมา สุภามิตโบราณ (ฉบับพากย์จาด) บทที่ ๑๒ ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ ใช้ว่า เงาเวา แต่หนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับแปลสงๆ) ของพุทธศาสนบัณฑิตยและประชุมฉบับ (กมุงฉบับ) ของสาวรส เพา (Saveros POU) เงาเวา ๑

^๑ ประชุมสุภามิตเขมร คือ สุภามิตโบราณ สุภามิตสอนเด็ก สุภามิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง, หน้า ๓ – ๔.

^๒ พุทธศาสนบัณฑิตย, ฉบับแปลสงๆ, หน้า ๖๔.

สุภามิตโบริธาน (จุบาบ่พากุขจาส์) บทที่ ๑๓ ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ ใช้ว่า ฉาบแครง แต่หนังสือฉบับต่างๆ (จุบาบ่เผุสงๆ) ของพุทธศาสนบัณฑิตและประชุมฉบับ (กรมจุบาบ่) ของสวารส เพา (Saveros POU) ใช้ว่า โอยมาน

การที่สุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ มีการใช้คำที่ต่างจากฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมรฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) มีผลต่อความหมายของตัวบทที่ต่างไปด้วย เช่น

บทที่ ๑๔ ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ ใช้ว่า กิจกนุงเกรากมานคมนา คำว่า คมาน แปลว่า ไม่มี (ในที่นี้จึงหมายถึง ไม่มีตำรา) แต่หนังสือฉบับต่างๆ (จุบาบ่เผุสงๆ) ของพุทธศาสนบัณฑิตและประชุมฉบับ (กรมจุบาบ่) ของสวารส เพา (Saveros POU) ใช้ว่า กิจกนุงเกรากมานคมนา คำว่า มาน แปลว่า มี (ในที่นี้แปลว่า มีตำรา) ซึ่งเป็นความหมายที่ต่างกันมาก

๓.๓.๑.๒ ความแตกต่างในข้อความทั้งวรรค

เป็นลักษณะที่พบได้เมื่อเปรียบเทียบสุภามิตโบริธาน (จุบาบ่พากุขจาส์) สุภามิตสอนเด็ก (จุบาบ่เกร์ทีกาล) และสุภามิตสอนบุตร (จุบาบ่สุภามิต) ในประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ กับฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมร คือ ฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) จะพบว่าส่วนใหญ่เป็นความแตกต่างในด้านของถ้อยคำที่เกิดจากการใช้คำที่ต่างกัน ซึ่งส่วนใหญ่คำที่ปรากฏในประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ จะมีความแตกต่างจากฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมรฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) แต่ฉบับของพุทธศาสนบัณฑิต และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) ส่วนใหญ่มีถ้อยคำตรงกัน ดังตัวอย่างคำที่แตกต่างกันในสุภามิตโบริธาน (จุบาบ่พากุขจาส์) ที่เน้นโดยผู้วิจัย

ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณ ฉบับกัมพูชา

๒๕) มานทุกเขยมานถ โนล

มานบง โคลมานชุกกา

มานพั้วมานจรวา

กรชิงจับ โดยครันครุบ ๑

๒๖) ปรยัคแครงพะยะขล

บก โบกคตนิงทลทพ

๒๕) มานทุกเขยมาน โถนล

มานบง โคลมานชุกกา

ทังพวรทังจรวา

กรชิงจับ โถยนูวครุบ ๑

๒๖) ปรยัคนแครงพะยะขล

บก ปรากฎกตนิงทลทล

ปรยัคปรโยชน์ครุบ
เทีบเหาชาตีกำณิด ๑

ปรยัคนปรโยชน์ครุบ
เทีบเหาชาทักำณิด ๑

๒๗) ปากยัเพรงคิตควรจำ
ชานนค้ำบนโดยครุบ
ปากยัเพรงปากยัเพรงพฤต
มุขควรคิตคิตโอยครัน ๑^๑

๒๗) ปากยัเพรงคิตควรจำ
ชานนค้ำบรฎำปรฎำจิตต
ปากยัเพรงปากยัเพรงพริทุท
มุขควรคิตคิต โอยครัน ๑^๒

จากตัวอย่างที่ยกมา สุภำยิตโบริธณ (จบบำปปากยัจาส) บทที่ ๒๕ ประชุมสุภำยิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรณำณมีข้อความว่า “กรชิงจับโดยครันครุบ” แเปลวำ ทั้งกระเซียงโดยครันครบ ส่วนฉบับของสาวรส เพา ใช้วำ “เซ็งแจวนำโอยสพุครุบ” แเปลวำ แจวไหนดให้สรพครบ

สุภำยิตโบริธณ (จบบำปปากยัจาส) บทที่ ๒๖ ประชุมสุภำยิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรณำณมีข้อความว่า “เทีบเหาชาตีกำณิด” แเปลวำ จึงเรียกวำชาติเป็นมำแต่กำณิด แต่ฉบับของพุทธศาสนบ้นทิตยั และฉบับสาวรส เพา (Saveros POU) ใช้วำ “เทีบเหาชาทักำณิด” แเปลวำ จึงเรียกช้ดเป็นควมคิต

สุภำยิตโบริธณ (จบบำปปากยัจาส) บทที่ ๒๗ ประชุมสุภำยิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรณำณมีข้อความว่า “ชานนค้ำบนโดยครุบ” แเปลวำ เป็นค้ำสอนและปริสนำทุกอยำง แต่ฉบับของพุทธศาสนบ้นทิตยัใช้วำ “ชานนค้ำบรฎำปรฎำจิตต” แเปลวำ เป็นค้ำสอนสั่งใจ ส่วนฉบับสาวรส เพา (Saveros POU) ใช้วำ “ชานนค้ำบรฎำปรฎำจิตต” แเปลวำ เป็นค้ำสอนสั่งตั้งไว้

จากตัวอย่างที่ยกมำแสดงให้เห็นวำ นอกจกประชุมสุภำยิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรณำณ และฉบับของพุทธศาสนบ้นทิตยั และฉบับสาวรส เพา (Saveros POU) จะมีความแตกต้ำงเฉพาะถ้อยค้ำแล้ว ยังมีควมแตกต้ำงในเนื้อควมทั้งวรรคอีกด้ว ซึ่งทำให้ควมหมำยของสุภำยิตที่ปรากฎในประชุมสุภำยิตเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรณำณ และฉบับของพุทธศาสนบ้นทิตยั และฉบับสาวรส เพา (Saveros POU) มีความแตกต้ำงกันไปบ้ำง

^๑ ประชุมสุภำยิตเขมร คื สุภำยิตโบริธณ สุภำยิตสอนเด็ก สุภำยิตสอนบุตร รวม ๓ เรือง, หน้ ๖ – ๗.

^๒ พุทธศาสนบ้นทิตยั, จบบำเปุสงๆ, หน้ ๖๕ – ๖๖.

๓.๓.๒ ความแตกต่างด้านเนื้อความ

ความแตกต่างในด้านเนื้อความของประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ และหนังสือฉบับต่างๆ (ฉบับแปล) ของพุทธศาสนบัณฑิตและประชุมฉบับ (กรมจุฬาฯ) ของศาสตราจารย์ (Saveros POU) อาจแบ่งออกได้ ๒ ลักษณะ คือ

๓.๓.๒.๑ การเพิ่มเติมข้อความในฉบับที่สืบทอดในประเทศเขมร

จากการเปรียบเทียบระหว่างประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ และฉบับศาสตราจารย์ (Saveros POU) ปรากฏข้อความเพิ่มเติมมากกว่าประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เช่น สุภามิตโบราณ (ฉบับพากย์จาต) ฉบับของศาสตราจารย์ มีความตอนท้ายที่ไม่ปรากฏในฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณ คือ

๒๕) แจงฉบับนุปรการ	โดยผู้แปล
พากย์เพรงอดีตา	จอร์จัสฟวกรบ่พากย์เพงน์ ๙
๓๐) พากย์เนอะส่เมละ โห่ง	จอร์จนกพงจ่ากุมเกดจ
อส์อรุถพากย์เนะเสจ	เครจชาสุเรจเมละ โห่ง ๙ ^๑

นอกจากนี้ในสุภามิตสอนบุตร (ฉบับสุภามิต) ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีข้อความว่า

๑๐) ดุบานขลวนเหย มินจงฆลาดเลย สแบสพดพองคณา
คตสลับรสพอง^๒

แต่ในประชุมสุภามิต (กรมจุฬาฯ) ของศาสตราจารย์ มีความเพิ่มเติมว่า “โอยบานขนำ
เกาะชาฆลาดขลมา ทุรพยุเนาะเนาก่ง”^๓

^๑ ศาจารย์ (Saveros POU) / Guirlande de Cpap, หน้า ๒๗.

^๒ ประชุมสุภามิตเขมร คือ สุภามิตโบราณ สุภามิตสอนเด็ก สุภามิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง, หน้า ๒๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๔.

เมื่อพิจารณาจากรูปแบบคำประพันธ์พบว่า ข้อความในประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณไม่ครบตามฉันทลักษณ์ แต่ในฉบับของสาทรส เพา มีข้อความครบถ้วนกว่า ดังนั้นอาจเป็นไปได้ที่แตกต่างกันเนื่องจากการจากพิมพ์มีข้อความที่ตกหล่นไป

๓.๓.๒.๒ ข้อความที่พบแต่ในฉบับไทยไม่ปรากฏในฉบับเขมร

แม้จะมีการเพิ่มเติมข้อความในบางส่วนของฉบับเขมร แต่ในขณะที่เดียวกันกลับปรากฏข้อความที่มีเฉพาะฉบับที่สืบทอดในประเทศไทยแต่ไม่มีในฉบับที่สืบทอดในเขมร นอกจากนี้บางครั้งข้อความก็ยังต่างกันด้วย คือ

สุภายิตโบราณ ในประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ มีข้อความกล่าวถึงชื่อผู้แต่ง และข้อความลงท้าย จำนวน ๔ บท ซึ่งมีความสำคัญมาก เนื่องจากทำให้ทราบว่าผู้แต่งสุภายิตเรื่องนี้ คือ สมเด็จพระสุคนธาธิบดี (ปาน) แต่กลับไม่ปรากฏในฉบับเขมร ทั้งฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตยและฉบับของสาทรส เพา ดังนี้

	คำแปล
๒๕) สุเรจ ในยนิทาน	๒๕) พอเสร็จในยนิทาน
พากย์ทูนมานเนาปรการ์	คำทรมานด้วยประการ
อำบาลณะเองณา	ละนี้และนา
จำทุกกายครุบครันสอง ฯ	จำไว้ในกายให้ครบครันเหล่า ฯ
ฉบับพากย์เจ้าสมเด็จพระ	ฉบับคำเก่าสมเด็จพระ
สุคนธ์ผู้มานบุญแดงจบ ฯ	สุคนธ์ผู้มีบุญแดงจบ ฯ ^๒

สุภายิตสอนเด็ก (จูบาบเกรดีกาล) ในประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ ยังมีข้อความที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา คือ ฉบับพุทธศาสนบัณฑิตย ตั้งแต่บทที่ ๑๖ – ๔๒ และบทที่ ๔๔ – ๔๕ ดังนี้

^๑ สมเด็จพระสุคนธ์ในที่นี้จะหมายถึง สมเด็จพระสุคนธาธิบดี สมเด็จพระสังฆราชคณะธรรมยุติกนิกายในประเทศไทย ซึ่งน่าจะได้แก่สมเด็จพระสุคนธาธิบดี (ปาน)

^๒ ประชุมสุภายิตเขมร คือ สุภายิตโบราณ สุภายิตสอนเด็ก สุภายิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง, หน้า ๗.

คำแปล

- ๓๖) กุณมาสถไลอาพุก
จูลจำทุกจบบัสปราณ
อาพุกทุกทูนมาน
ชาสนองปราณอาพุกนัก ฯ
- ๓๗) เบนักยกพากย์เหย
เนะแองเหยชาพูนัก
ชาทรีพรีบอสซัก
กุมพีผลสนธิสเลย ฯ
- ๓๘) เบทุกทรีพรีบอส
พุมเยิงสับัดจัจจาย
ออสมนุสพองทั้งหลาย
เลพุมโกดบาเลยสอง ฯ
- ๓๙) เบทานมกเหยณา
นักรักสาคุมปีจคอง
สมพดเอาโสคอง
ชาลมอองค้ออินทรี ฯ
- ๔๐) เบนักมานโยบล
ปราชญายลอสเส้จกะดี
โอยคิตมานปรณี
คตทุกข์มนุสพองทั้งหลาย ฯ
- ๔๑) ไทสงวนมาสาพุก
จูลจำทุกจบบัสมทาย
กุมคิตโอยแดงาย
- ๓๖) ลูกพ่อราคาเท่าทองคำ
จงจำไว้ทุกตัวตน
(คำ) พ่อไว้พราสอน
เป็นเครื่องสนองต่างตัวพ่อ ฯ
- ๓๗) ถ้าลูกเชื่อถือแล้ว
นี่แลนาเป็นเครื่องพำนัก
เป็นทรีพรีอันดีแท้
ไม่พียงนสนเทห์เลย ฯ
- ๓๘) หากเก็บทรีพรีสิ่งของ
ไม่ประหยัดให้ขจัดจายหายไป
บรรดามนุษย์ทั้งหลาย
เขาคุณแคลนไม่เกรงเจ้า ฯ
- ๓๙) เมื่อหาได้มาแล้ว
เจ้ารักษาย่าสะเพร่า
เสื่อผ้าทั้งหลายเหล่า
เป็นอาภรณ์องค์อินทรี
(ซึ่งเป็นเครื่องประดับกาย)
- ๔๐) ถ้าเจ้ามียูล
ปัญญาหยั่งรู้ทุกสิ่งสรรพ
ให้มีจิตปราณี
ถึงความทุกข์มนุษย์ทั้งหลาย ฯ
- ๔๑) แนะเจ้าสามสงวนพ่อ
จงจดจำฉบับตำหรับเรียน
อย่าคิดเอาแต่ง่าย

สิ่งคิดกรอโอยณาสอง ฯ

การที่ยากจงคิดให้รอบคอบ ฯ

๔๒) เบบานนิงจิตรคิด
นิงกมนิดเองบมณอง
สคัลสุขสบงบานผอง
โดยคนลองจบัปโบราณ ฯ

๔๒) ถ้าได้เหมือนความคิด
สมคังนีกใจงานง
ให้รู้จักผิดถูกแลได้เสีย
ตามร่องรอยแบบโบราณ ฯ

๔๔) จุลแจจะจุลเรียนรอก
จุลโยนยกจิตรจำผอง
ทุกชาสพานแดงฉลอง
รวมมลองคักคตเตรย ฯ

๔๔) จงรู้จรงำเรียน
จงพากเพียรจิตจดจำ
เหมือนสะพานสำหรับข้าม
แต่ฟากนี้ถึงฟากโน้น ฯ

๔๕) พากย์นะเสมออาพุก
รททรัพย์ทุกโอยกุนแหย
จุลจำจบัปชาเตรย
ชาทูนมานสุเร็จสอง ฯ

๔๕) คำนี้เสมือนตัวพ่อ
หาทรัพย์ไว้ให้ลูกรัก
จงจำจบัปเป็นเครื่องถึงฝั่ง
คำสั่งสอนเสร็จสิ้นเท่านั้นแล ฯ

สุภาษิตสอนบุตร (จบบ่าสุภาษิต) ในประชุมสุภาษิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ ยังมีเนื้อความที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา คือ มีข้อความที่เป็นสุภาษิตสอนหญิง ตั้งแต่บทที่ ๖๑ - ๘๖ ซึ่งไม่ปรากฏในฉบับกัมพูชา ดังนี้

คำแปล

๖๑) เพาเอยจุลสดับ
นางชกชาจบัป
ทุกขลวนชาเกอร์
บมเรอสลุดศคิ
สรีณากุมขชิล

๖๑) นื่องเอยจงฟัง
แล้วจงจำเก็บไว้เป็นแบบแผน
จะได้เป็นสมบัติอันประเสริฐ
ไว้สำหรับปรนนิบัติสามี
หญิงใดที่ไม่เกียจคร้าน

° ประชุมสุภาษิตเขมร คือ สุภาษิตโบราณ สุภาษิตสอนเด็ก สุภาษิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง, หน้า ๑๕ -

จมนงจมนเณร์ บานสุขสวรรค์ ฯ	ต่อไปในภพภาคหน้า ก็จะได้ไปเสวยสุขในสวรรค์ ฯ
๖๒) สวาสรีชาสัตว์ เมตต์จมานกมนิด ฉื่อผดีละเนะณา เียงชาติชามนุส บุสแลงนิงสวา นียายเนะณา ทุมนิมสรีสลุด ฯ	๖๒) นางวานรเป็นสัตว์ แต่เหตุไฉนจึงได้มีกิริยามารยาท และชื่อตรงต่อสามี เราชาติเป็นมนุษย์ ผิดแพกกับวานรมากควรแต่ประพฤติให้ดี นี่พูดสำหรับ เป็นแบบแผนของหญิงที่ชื่อสัตย์ต่อสามี ฯ
๖๓) กนุงธรรม์พระองค์ คบิตเสดีจวงเวง เกิดชาสวาสลุด กนุงพระองค์ฮอง อัญบองทุมภูค สรีลออสรีสลุด ดูจบงนียาย ฯ	๖๓) ในธรรมของพระพุทธองค์ ว่าในกาลนั้นพระองค์เสวยพระชาติเป็นวานร แล้วได้นางวานรนั้น เป็นภรรยา นี่พูดมิได้มุต ถ้าหญิงใดชื่อตรงต่อสามีแล้ว ก็นับว่าเป็นหญิงที่ดี ฯ
๖๔) ไหมผอนตน ซั้มคาปรพน กุม โอยมิลงาย นิงนักชาผดี ดูจสรีทั้งหลาย สูว์สลับอนตราย สลุดดีผดีกุมบง ฯ	๖๔) ดูกรน้อง ธรรมดาหญิงผู้เป็นภรรยา มิควรจะดูถูก ชายผู้เป็นสามี เหมือนอย่างหญิงทั้งหลายเลย ถึงแม้ว่ามีอันตรายที่จะต้องตาย ก็อย่าทิ้งความชื่อสัตย์ต่อสามีเป็นอันขาด ฯ
๖๕) เพาเอยจุลสดับ บองนิงแกลงปรับ นียายราชหงส์	๖๕) น้องเอียงฟัง ที่จะเล่านิทาน เรื่องพระยาหงส์

รีแหงส์เนาะ	พระยาหงส์นั้น
พระนามเสด็จทรง	ชื่อว่า
ทูปพารัตมหาหงส์	ทูปพารัตมหาหงส์ ฯ
ทรงชมปรไปพ ฯ	มีทรงทรงงามสง่า ฯ
๖๖) รีแหงส์ญี่	๖๖) ส่วนนางหงส์
อาอัคร์มหี	ซึ่งเป็นภรรยา
ทรงพระนามไน	ชื่อว่า
เฉมะเหาะปักกหงส์	ปักกหงส์
ประเสีร์จู้ถาดไล	ประเสีร์จู้ยิ่งกว่า
ออสหงส์ดีไท	บรรดาหงส์ทั้งปวง
ศทิมพุมบานณา ฯ	จะหาหงส์ตัวหนึ่งตัวใดมาเปรียบมิได้ ฯ
๖๗) บริพารแสนพัน	๖๗) มีบริวารตั้งพันตั้งแสน
เสด็จจงสถานเนา	อาศัยอยู่
บรรพตนายไน	ณ บรรพต
บริพารณัสนัน	ส่วนบริวารที่ใกล้ชิด
สมรับจักกรี	พระยาหงส์
ลอลละ โสภี	ล้วนแต่ลอลฯ โสภี
กนคาลดารา ฯ	นำฟังชมทั้งนั้น ฯ
๖๘) ผอนเอยกาลเนาะ	๖๘) นื่องเอ๋ยในกาลนั้น
ขษัตรีย์ม้วยเนาะ	ยังมีนางกษัตรีย์พระองค์หนึ่ง
เฉมะนางเขมา	ทรงพระนามว่านางเขมา
นางโอยซีกสระ	พระนางให้ขุดสระ
คำเคิมบูทุมมา	แล้วปลูกบัวหลวง
เฉมะเหาะเขมา	และให้เรียกสระนั้นว่าสระเขมา
สรณุกเลิสถน ฯ	สนุกเลิสถนพื้นประมาณ ฯ
๖๙) ผอนเอยออสพกา	๖๙) นื่องเอ๋ยในสระนั้นมีดอก

ลุมจงบุญมมา	บัวเขียวบัวหลวง
กุมพิงพวยสกน	พังพวยดับเต่า
ตรกวนสงว โสน	ผักนึ่ง สวง ^๑ โสน
ตเราเกียรานบาน	ผักตบแน่นหนา
กรจับฉัสนัน	กระจับคายดา
สารขเจรินผลา ฯ	สำหรับหลายผลา ฯ

๓๐) ทุงโทมปรวิก	๓๐) และมีนทุง โทม ^๒ เป็ดน้ำ
กุกกะแวกมันท์ทิก	นกยาง นกแขวก นกกวัก
มันโทกรสา	มันโท ^๓ นกระสา
ตลุมตรุมกะแอกทิก	ตลุม ^๔ ตรุม ^๕ กาน้ำ
มกจิกจงวา	มาหาลาบรี โภค
เกลี่ยวกลานิงคนา	แล้วเข้าหยอกกัน
สรณุกเพล ไกร ฯ	สนุกสนานยิ่งนัก ฯ

๓๑) รีแอษย์ตรีย์	๓๑) ฝ่ายพระนางกษัตริย์
เขมาเทพี	เขมาเทพี
เปรอออสถเมรี ไพร	เคยรับสั่งใช้นายพรานป่า
เทาะแบะผลแลมูก	ให้ไปเก็บผักบัว
พุมลุมวยไถง	ทุกๆ วัน
นางสบพระไท	พระนางชอบพระทัย
จิตรงง โภคดา ฯ	ใครจะเสวย ฯ

๓๒) ภาถาราชหงส์	๓๒) ได้ยินว่าพระยาหงส์
เสด็จมานจมนง	มีความประสงค์

^๑ ชื่อผักชนิดหนึ่ง

^๒ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๓ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๔ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๕ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

เลงสระเขมา
 นำออสบริวาร
 พี่เราะบุพพตา
 นิงอัคชายา
 เลงสระเนาะสอง ฯ

ใครจะไปเล่นที่สระเขมา
 แล้วพาพวกบริวาร
 ซึ่งอาศัยอยู่ที่บรรพตนั้นทั้งหมด
 พร้อมทั้งภรรยา
 ได้ไปเล่นที่สระนั้น ฯ

๑๓) รีแอถมิรไพโร
 ยลหงส์เจรินไกร
 จุสโหงตรสอง
 ยลแหงส์ฉฐิ
 ลออเลอกนลอง
 ไกรแลงหงส์ผอง
 กนดาลสระสรง ฯ

๑๓) ส่วนนายพรานป่า
 ได้เห็นหงส์มากมาย
 ลงเล่นที่สระ
 แล้วเหลือบแลเห็นนางหงส์
 สวยงามกว่า
 หงส์ตัวอื่นๆ
 ซึ่งอยู่ ณ ท่ามกลางสระ ฯ

๑๔) วาธเวออนทัก
 วายกเทาดัก
 ตรงทิกมพง
 ขยีนตรูบาทา
 พระบาทเสด็จหงส์
 ภิกขุร้อสองค์
 สเรกสเทอดัจขยล ฯ

๑๔) แล้วนายพรานป่าก็ทำบ่วง
 เอาไปดัก
 ตรงที่ทำน้ำ
 เผอิญติดเท้า
 ของพระยาหงส์
 พระยาหงส์ก็ตกใจกลัว
 แล้วร้องแทบจะสิ้นใจ ฯ

๑๕) รีแอบริวาร
 สทุสเหิรเตรียบตรา
 พุนพันรีจล
 เหิรหวสพรดบัต
 ขจายขจัดพุมยล
 เหยโสยทุกข์ทล
 แต่แอกองคา ฯ

๑๕) ฝ่ายหมู่บริวาร
 ก็พากันรีบบินหนี
 เบียดเสียดกันไป
 ต่างก็พลัด
 กระจัดกระจายกันหมด
 ส่วนพระยาหงส์ก็เสวยทุกข์เวทนา
 แต่ผู้เดียว ฯ

๗๖) บมราสออสกล

สเทอดัจทั้งขชล

สงเก็บบาทา

แอรราชเทพี

เทวีคิตตา

ศคิอัญเทาณา

บัคพุมเม็ญมก ๑

๗๖) ดึ้นไปคึ้นมาจนหมดกำล้ง

แทบจะลึ้นใจตาย

และเจ็บบเท้าอย่างหนัก

ฝ้ายนางหงส์

มารำพึ้งคิดว่

สามีของเราไปไหนหนอ

หายไปไม่เห็นกลับมว ๑

๗๗) ขณุมเหิรมนั้กแอง

ทึกภเนกหุ้รลแหง

ฉว้คฉเว็ยลสร้ดรก

ทวญญุมแองฉา

อมจาสพนลค

อัญผอนมกรค

นั้กเทาสฐานณา ๑

๗๗) น้องบึนออยู่แต่ผู้เด็ยว

น้้าตาไหลลงเผาะผอย

เท็ยวเสาะแสวงหา

แล้วนางหงส์ก็ร้องไห้รำพันว่

เชษฐาเจ้าข้า

น้องมาเท็ยวตามหาไม่พบ

เชษฐาไป ณ สถานทีใด ๑

๗๘) บัรึพารครุบเนา

บัคปนแต่เจา

ขลิมสงสารว

อาสูนั้กสอง

บัคเทาสฐานณา

นั้กโอยผอนผสา

ทรวงแต่มนั้กแอง ๑

๗๘) พวคบัรึวารก็ยงอยู่พริ้อมหน้า

หายไปแต่เชษฐา

ผู้คู้ชีวิตม้คนเด็ยวเท้านั้น

น้อเนจอนานั้ก

หายไปไหนก็ไม่รู้

ทำให้น้องเร้วร้อนใน

ทรวงแต่ผู้เด็ยว ๑

๗๙) นางทวญญาณึค

อาณาถคนคึค

เหยสแรกขุมฉา

อมจาสผอนเอย

เมต็จเลยนั้กเทว

มึนเท็ยงควรวเทว

๗๙) นางหงส์ร้องไห้คู้ด้วยความสงสาร

อนาถจึคเพราะคึคถึงสามี

แล้วร้องรำพันว่

เชษฐาที่รักของน้องเอย

อยู่หลัดๆ

ก็มาพลัดพรากจากน้องไป

โอยผอูนแดงรก ฯ

ทำให้น้องเที่ยวตามหาลำบาก ฯ

๘๐) แอหงสราชา
สแรกหากริยา
ไผผอูนพนลก
บองตรูว์อนทัก
กุมผอูนจุสมก
ขลาจเชิงนางสอก
เคยกนางบาน ฯ

๘๐) ฝ่ายพระยาหงส์
ร้องเรียกภรรยา
ว่าดูกรน้องรัก
พี่ติดบ่วงเขาแล้ว
น้องอย่าลงมาเลย
กลัวเท้าจะไปติดบ่วงเข้า
เขาจะจับน้องได้ ฯ

๘๑) ตรูว์ชงเคเหย
พระลึงบองเอย
มรวงนิงขลสฐาน
อาสุผอูนพา
นางเนามนั๊กแอง
มรวงบองนิงมาน
รูปรสนิงเงา ฯ

๘๑) พี่ติดบ่วงเขาแล้ว
ขอครักของพี่เอย
ทำอย่างไรหนอจึงจะกลับไปได้
น่าสงสารน้องนั๊ก
น้องอยู่แต่ผู้เดียว
ทำอย่างไรพี่จึงจะได้กลับไปอยู่
ร่วมสถานกับน้องได้ ฯ

๘๒) รีแอหงส์ญี
ภาศคีสรคิ
หารไทเทาทุม
กนุงทรวงุมทรม
จำลุดลสลับ
หงส์หิเรเจ็ญบาน
ชวบนิงผอูนสรี ฯ

๘๒) นางหงส์
พอได้ยื่นสามีร้องเรียก
ก็บินไปจับอยู่ใกล้ๆ
นางกัลลัคคู้มรุ่มร้อนในทรวงอก
คอยๆ อยู่จนสิ้นใจตาย
ฝ่ายพระยาหงส์ภายหลังก็หลุดออกจากบ่วงได้
และได้มาพบศพน้องหญิง ฯ

๘๓) หงส์หิเรเทาทุม
แทนทพิย์บมทม
อาสนาปรไฟ
เทิพหงส์เทศนา

๘๓) แล้วยกบินไปจับอยู่ที่
แทนทพิย์ที่บมทม ซึ่งเป็นที่
สิริไสยาสน์ของพระนางเขมา
จึงพระยาหงส์เทศนา

พีเราะเพคไกร
นางยกทรัพย์ถไล
บาศาจนูชา ฯ

โดยเนื้อความอันไพเราะ
พระนางก็ทรงบริจาคทรัพย์
และโปรยข้าวตอกดอกไม้บูชา ฯ

๘๔) เขมาเทพี
นางออดิบี
ถแลดลึงอุปมา
อาสุราชหงส์
นางทรงกรุณา
ไอยนำเทาลับ
ลุมเนาพระองค์ ฯ

๘๔) พระนางเขมาเทพี
ทรงมีความเลื่อมใสเป็นอันมาก
หาที่เปรียบเหมือนมิได้
ทรงมีความสงสารพระยาหงส์
แล้วทรงพระกรุณาโปรด
ให้นำพระยาหงส์ไปส่ง
ถึงสถานที่ลำนาคิมโดยลับพลัน ฯ

๘๕) มและแองหงส์พี
รีแพรานไพร
คนคิดไมไม
บารมณฺ์กลางขุส
ขลางนางเขมา
นางถาษาพส
แอเขมาเนาะ
โอยทรัพย์พรานไพร ฯ

๘๕) เรื่องหงส์ทั้งสองยุติแต่เพียงนี้
ฝ่ายนายพรานป่า
มานึกวิตก
เกรงจะมีความผิด
กลัวพระนางเขมาจะลงโทษ
เพราะเหตุที่พระนางทรงนับถือพระยาหงส์
ว่าเป็นสัตว์ที่มีสกุลอันสูง
ส่วนพระนางก็มีได้ลงโทษ
กลับประทานทรัพย์แก่นายพรานป่าเป็นอันมาก

๘๖) พรานไพรเตรกออ
โฌงจับยกมอ
เดิรเทาพะไว
ปนพรเหมญผดี
สรดิชชัญฯ
สัตว์อะวินักกัน
เมษะกุมสดี ฯ

๘๖) นายพรานป่ามีความยินดี
รับเอาทรัพย์มาแล้ว
ก็ไปยังบ้านโดยเร็ว
ภรรยาแลเห็นสามีมา
แล้วก็ชักไ้ถามว่า
ท่านถืออะไรมาคะ
นายพรานป่าห้ามภรรยาว่าอย่าพูด ฯ

บริบูรณ์จบสอง ฯ

จบบริบูรณ์แล้ว

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณมีความเหมือนและมีความแตกต่างจากฉบับของกัมพูชา กล่าวคือ เนื้อความโดยรวมของประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณมีความคล้ายคลึงกับฉบับของกัมพูชา และอาจกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องเดียวกัน แต่เนื่องจากการคัดลอกจึงทำให้มีข้อความและเนื้อความบางส่วนที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ มีความแตกต่างในด้านของถ้อยคำ ทั้งที่ต่างกันเฉพาะคำและต่างกันทั้งวรรค หรือ ทั้งข้อความ

ความแตกต่างในด้านเนื้อหา พบว่า ประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีข้อความที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา ทั้งในสุภายิตโบราณ (ฉบับปากกยจาต) สุภายิตสอนเด็ก (ฉบับเกร็ดีกาล) และสุภายิตสอนบุตร (ฉบับสุภายิต) โดยเฉพาะในสุภายิตโบราณ ฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณมีการกล่าวถึงผู้แต่ง คือ สมเด็จพระสุคนธาธิปติ (ปาน) ซึ่งไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา นอกจากนี้ในสุภายิตสอนบุตร (ฉบับสุภายิต) นั้นมีข้อความในส่วนของสุภายิตสอนหญิงที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา

ดังนั้นประชุมสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ แม้จะนำเสนอสุภายิตเขมรเพียง ๓ เรื่อง แต่ก็มีคุณค่าและสร้างความรู้ใหม่แก่การศึกษาวรรณคดีสุภายิตของกัมพูชาอย่างมาก

^๑ ประชุมสุภายิตเขมร คือ สุภายิตโบราณ สุภายิตสอนเด็ก สุภายิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง, หน้า ๔๐ -

บทที่ ๕

การตรวจสอบชำระและเปรียบเทียบประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชา

บทนี้ผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบชำระและเปรียบเทียบประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุทวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชา โดยมีวิธีการตรวจสอบชำระดังนี้

๔.๑ ต้นฉบับสุภามิตเขมรที่ใช้ในการตรวจสอบชำระ

สุภามิตเขมรที่ใช้เป็นหลักในการตรวจสอบชำระเปรียบเทียบได้แก่

๑. ประชุมสุภามิตเขมร คือสุภามิตโบราณ สุภามิตสอนเด็ก สุภามิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง พิมพ์ในงารฉลองอายุครบ ๗๐ ปีบริบูรณ์ ของท้าวศรีสุนทรนาฎ (แก้ว พนมวัน ณ กรุงเทพ) ตจ. เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๓. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๖๓.

๒. สวารส เพา. กมฺรุงจฺบَاب/ Guirlande de Cpap'. Paris: Cedoreck, ๑๕๘๘.

๓. พุทฺธสาสนบณฺฑิตฺย. จฺบَابเสฺตงฺ. ภูณฺเพญ: พุทฺธสาสนบณฺฑิตฺย, ๒๕๑๕.

๔.๒ หลักเกณฑ์เบื้องต้นในการตรวจสอบชำระเปรียบเทียบ

๑. ตัวบทภาษาเขมรพยายามคงไว้ตามฉบับพิมพ์ครั้งแรกเป็นหลัก เพื่อให้สามารถศึกษาหลักเกณฑ์การถ่ายถอดภาษาเขมรเป็นอักษรไทยในเวลานั้นได้

๒. ข้อความภาษาเขมรที่ฉบับพิมพ์ครั้งแรกไม่ปรากฏจะแทรกในวงเล็บโดยถ่ายถอดเป็นอักษรไทยตามกฎการปริวรรตอักษรเขมรเป็นอักษรไทย

๓. ข้อความในฉบับแปลภาษาไทยได้คงเนื้อความเดิมไว้ทั้งหมด โดยได้ปรับเปลี่ยนอักษรวิธีเป็นแบบปัจจุบัน

๔. ข้อความในเชิงอรรถที่เป็นภาษาเขมร ถ่ายถอดตามกฎการปริวรรตอักษรเขมรเป็นอักษรไทย ส่วนคำแปลภาษาไทยจะแปลใส่ไว้ในวงเล็บ

๓. อักษรย่อที่ใช้ในการตรวจสอบชำระ

จ.ผ. พุทฺธสาสนบณฺฑิตฺย. จฺบَابเสฺตงฺ. ภูณฺเพญ: พุทฺธสาสนบณฺฑิตฺย, ๒๕๑๕.

ส.พ. สวารส เพา. กมฺรุงจฺบَاب/ Guirlande de Cpap'. Paris: Cedoreck, ๑๕๘๘.

สุภาษิตโบราณ*

(ฉบับพากย์จาส)

๑) พากย์จาสพากย์พีเพรง โทสขลวนเองเมิลพุมขล โทสเคตจ โสคสล รี้มิลยลปนึ่ง ^๑ ภนม ๑	๑) ถ้อยคำของท่านผู้เข้ามาแต่ปางก่อน โทษตนเองมองไม่เห็น โทษเขาแม้แต่น้อย เหลือบแลเห็นเท่าภูเขา ๑
๒) จุลไพธสัตว์สาหา รกบมพราว ^๒ คนามกขุม คลบานสกอทีกขมม พวนกนุงผะสี ^๓ มนีกเอง ๑	๒) เข้าป่าสัตว์ร้าย ป่าร้องเพื่อนมาประชุม ถึงคราวได้น้ำผึ้ง ซ่อน (ตัว) ในเรือนกินคนเดียว ๑
๓) บานเหยงบานเทียค เจลีขคเหยเจลีขคพุมคิเดวง เมิลยลเตมุข ^๔ เอง มินรี้มิล ^๕ แอเทียคผอง ๑	๓) ได้แล้วอยากได้อีก รุกรนหาไม่ตริกตรอง มองเห็นแต่หน้าตนเอง ไม่เหลียวแลถึงผู้อื่น ๑
๔) นิงสีจงพีสา ขซิลพุมพาโอยมดมอง ยลนามถาขามอง ^๖	๔) จะกินอยากให้ร่อย จี้เกียจเดียวให้ละเอียคดี เห็นอวนว่าเป็นมอง

* นายเขาว์ ลิมปินันท์ เปรียญ แปล

^๑ จ.ศ., ส.พ. ว่า บุนท่าง (เท่าหิ้ง)

^๒ จ.ศ., ส.พ. ว่า อีพาว (ป่าร้อง)

^๓ จ.ศ. ว่า ลี (กิน)

^๔ จ.ศ. ว่า มุนาก (คนเดียว)

^๕ จ.ศ., ส.พ. ว่า มินยลเค (ไม่เห็นเขา)

^๖ ส.พ. ว่า ยลจามถาขามอง (เห็นจามว่าเป็นพนอง)

ยลแอของ^๑ถาชาทวย ๑

สำคัญจวงว่าเป็นทวย ๑

๕) ยลตาถาชี^๒คูน^๓

๕) เห็นตาสำคัญว่าเป็นยาย

ยลแอกูนถาชาทวย^๔

เห็นลูกว่าเป็นหลาน

ยลพีถาชาทวย

เห็นสองว่าเป็นหนึ่ง

ยลแออพรวยถาชาสุข ๑

เห็นสิ่งนำรำคาญว่าเป็นความสุข ๑

๖) ยลโทสถาชาคูน

๖) เห็นโทษว่าเป็นคูน

ยลแอบุญถาชาทวย

เห็นบุญว่าเป็นนรก

ยลลออถาชาทวย

เห็นคัวเป็นชัว

ยลแออละมก^๕ ถาชาทวย ๑

เห็นออจมว่าเป็นดอกไม^๖ ๑

๗) เสลียกสทงมิน โทสก

๗) นุงสทงไม โทสกนท

นลลสทญจกรเมจเนตรา

สอจกรจกหลบ้นนัยนตา

ยลแออถาชาลา

เห็นมัวว่าเป็นลา

ยลคชช^๖ถากันโต ๑

เห็นช้างว่าเป็นหนู ๑

๘) เนะพากย^๗โลกพีเพรง

๘) นีถ้อยค้ำของท่านแต่ปางก่อน

นัถนาแออวงปราชญายล

ผู้ใดสอดสอจยอมเห็นคัวบปัญหา

เมญญถลลทุมถาถนล

เห็นบ่อ (หรือที่ลุ่ม) ออย่าว่าเป็นถนน

แออจกมหลกมโทสมาน ๑

เกลือกออจจะผิตปลั่งได้ ๑

^๑ คำว่าของเป็นชื่อของมนุษย์จำพวกหนึ่ง ไทยเรียกว่าจอง เป็นชาวป่า ส่วนพวกทวยนั้น ไทยเรียกว่า กอย ตึกว่าพวกจวงแต่เล็กน้อย คือเป็นคนที่เคยมาเห็นความเจริญของประเทศอื่นบ้างแล้ว แต่ยังไม่ประพฤติตามเขาไม่ได้

^๒ ศ.พ. ว่า ชาลูน (เป็นยาย)

^๓ คำเขมรเรียกขำกับยาย ตากับปู่อย่างเดียวกัน (ไม่เหมือนภาษาไทย)

^๔ คำว่าหลานในที่นี้ หมายถึงลูกของพี่หรือน้อง ถ้าเป็นลูกของลูกเรียกว่า (เจา) จะเป็นฝ่ายแม่ศัวหรือแม่ยายก็ตาม เรียกอย่างเดียวกันทั้งนั้น

^๕ จ.ศ., ศ.พ. ว่า ยลลอมถาชาทวย (เห็นลอมทว่าเป็นดอกไม)

^๖ จ.ศ., ศ.พ. ว่า ยลคชช (เห็นช้าง)

๘) นักปราชญ์กัณฑ์เพียง
 กุมลุมเอียงพากย์โบราณ
 กุมเคิรผลว้บมพาน
 พากย์นักจาสโลกเศียลตา ฯ

๘) นักปราชญ์ถือคำเที่ยง
 อย่างลำเอียงคำโบราณ
 อย่างเดินไปในที่ใช่ทาง
 คำผู้เฒ่าท่านดิวา ฯ

๑๐) พากย์เนะพีเพรงพฤต
 ควรโอยคิดพิจารณา
 กุมอวดองค์อาดมา
 ถาจมแฉสมณั้มนาน ฯ

๑๐) คำนี้มีมาแต่ปางก่อน
 ควรให้คิดพิจารณา
 อย่าอวดองค์อาดมา
 ว่ามีความรู้ซ่านชานาญ ฯ

๑๑) เดกยพกุมเดกย
 ขลาจกะตีทุรชนคลปราม
 เบอสีกุมตามฆลาน
 คิดประมาณครุบคณีนานา ฯ

๑๑) นอนกลางคืนอย่างนอนให้มากนัก
 กลัวความแต่ทุรชนมาถึงตน
 ถ้าจะกินอย่าปล่อยตามความหิว
 คิดประมาณให้ทั่วกัน ฯ

๑๒) เลิกคักตามกำลัง
 กุมเกิขหลัง^๑ ฌื่อคลลสมา
 เปรอเคเปรอมี^๒ ครา
 กุมซ่าซอนรณเจาเวา^๓ ฯ

๑๒) ขกวางตามกำลัง
 อย่าหุนหันจะเจ็บบ่า
 ใช้เขาเป็นบางครั้ง
 อย่าล่าสอนให้พรั่าเพรีอ ฯ

๑๓) เพาะคิดกุมุสรัน
 คิดโอยครันเทิพเคิรเทา
 กุมฉาบเกรงอาสุรวี^๔
 เกิดดมนเียลลอาดมา ฯ

๑๓) ถึงจะคิดอย่าด่วนได้ (อย่าผลุนผลัน)
 คิดให้ทั่วแล้วค่อยไป
 อย่ารีบร้อนเกรงขายหน้า
 เกิดความติเตียนถึงตน ฯ

๑๔) กุมขกณเอนชาเนา

๑๔) อย่างชิงสุกก่อนห่าม

^๑ ส.พ. ว่า ฉิ่ง (แก่งแย่ง)

^๒ จ.ศ., ส.พ. ว่า โอย (ให้)

^๓ จ.ศ., ส.พ. ว่า เจาเรา (ทั้ทหาย)

^๔ จ.ศ., ส.พ. ว่า กุมโอยมานอาสุรว (อย่าให้มีสงสาร)

กัจจนุงเกราคมาน^๑คฺมรา

กุมองแอบราชญา

โจลจบับขบวนโลกเพรงนาย ๑

กัจจนอกในปราศจากตำรา

อย่าอ้างแต่ปัญญา

ทิ้งฉบับขบวนของท่านที่ล่วงแล้ว ๑

๑๕) สรดีโอยสรवलเสร็จ

คิดเส็จเสร็จกุมคิดงาย

รมพึงคิด โอยขงาย^๒

ขลลงแวกพากย์โลกถา^๓ ๑

๑๕) เจรจาให้แต่พอดี (ให้หมดความ)

คิดเนื้อความอย่าคิดงาย

รำพึงคิดให้ไกล

เห็นละแวกคำที่ท่านว่าไว้ ๑

(ให้รู้ความหมายที่ท่านว่าไว้)

๑๖) พากย์เพรงโลกสรดี

ถากุมบีญูจิมขลา

พากย์เพรงโลกอุปมา

คิดตรงณารเวอโอยบาน ๑

๑๖) คำโบราณท่านกล่าว

ว่าอย่าให้เลี้ยงเสีย

คำโบราณท่านอุปมา

คิดตรงไหนทำให้ได้ ๑

๑๗) กั้นกอพสโอยขจับ

ขลาจกรลับจำแอบราณ

โอสทุกุมโอยละอาน

ทีกถลาโสดกุมโอยลออก ๑

๑๗) จับคองูให้มัน

กลัวมันกลับกัดเอาตน

เงินเรืออย่าให้น้ำชุ่ม

น้ำที่ใสอย่าให้ชุ่มมัว ๑

๑๘) สล็กเฆอดิกมเวริก

เบอกี้เกริกบด^๔ขลบก

ทีกถลาละคักเบอลออก

คบิทร์ลอกขลังเสาะสา ๑

๑๘) ไปไม้ไม่มีความไหว

ถ้าแม้ว่ามันไหวก็เพราะถูกลมพัด

น้ำใสถึงคราวจะชุ่ม

ก็เพราะคลื่นมากเหลือทน ๑

๑๙) ขลตจุกุมอาล^๕ขม

๑๙) เห็นว่าเล็กอย่าเพิ่งเร่ง (รีบร้อน)

^๑ จ.ศ., ส.พ. ว่า มาน (มี)

^๒ จ.ศ., ส.พ. ว่า รุ่งโอยแวงงาย (คิดให้ยาวไกล)

^๓ ส.พ. ว่า ขลลงแวกสพพุนานา (เห็นละแวกสรรพานานา)

^๔ ส.พ. ว่า เตุบิต (เพราะว่า)

^๕ ส.พ. ว่า ขิตข (พยายาม)

ควรสนสมชกษาคณา	คิดสะสมไว้เป็นเพื่อนกัน
บานเจริญกุ่มขมพา	ได้มากแล้วอย่ามักใหญ่
สนสมขสันติจติจเทา ๑	ค่อยๆ ไปแต่ละน้อย ๑
๒๐) นักมานรักสาขสท	๒๐) คนมีรักษาคณจน
คจสมพตพิตพีเกรา	เหมือนผ้าพันข้างนอกราย
นักปราชญ์รักสาขเวลา	ผู้ปราชญ์รักษาเวลา
คจสมพพานาสมปาน ๑	เหมือนสำเภาและ (เรือ) ลำป็น ๑
๒๑) นักขพสรักสาขาทพ	๒๑) คนสูงรักษาคณต่ำ (ผู้ดีรักษาไพร่)
โดยสุภาพธรรม์โบราณ	โดยสุภาพธรรม (แต่) โบราณ
นักแอดรักสาขมลาน	คนอ้อมรักษาผู้ที่หิว
น่านกรงรักสาขมา ^๒ ๑	(เหมือน) ภาชนะที่ใส่ข้าวให้แมวกิน ๑
๒๒) รักสาขเทวมกวิง ^๓	๒๒) รักษาไปรักษามา (รักษาซึ่งกันและกัน)
อดคมดิงออสอำบาล	อย่าให้ความเกื้อกูลรู้จักหมดสิ้น
จมนเนอร์เจอร์กันกาลปี	จนถึงกัลปาวสาน
คจรับองบัจ ^๔ บนลาร์ ๑	เหมือนอย่างร่วมมือกับหนาม ๑
๒๓) กุ่มฉแอดเพคแอดแอง	๒๓) อย่ากินอ้อมแต่ผู้เดียว
มินคิดเกรงออสคณึคนา	ไม่คิดเกรง (ใจ) เพื่อนฝูง
เคมลานมลานไผทพสสาร	เขาหิวท้องจนแสบ
โอยสีราบานฉแอดคอง ๑	ให้เขากินพออ้อมด้วย ๑
๒๔) กุ่มมานจิตรลีเลอ	๒๔) อย่ามีใจเลินเล่อ
ฟิงกรเพื่อโอยจมลง	วานจรเข้าให้ (ส่ง) ข้ามปาก

^๑ คำว่า นานกรง (หรือนกรอง) เป็นภาชนะชนิดหนึ่งซึ่งใช้ห่อข้าว คนโบราณในประเทศนั้นมักใช้ใส่ข้าวให้แมวกิน ภาชนะชนิดนี้ทำด้วยไม้มีเท้าสี่เท้า เหมือนอย่างถาดไม้ที่มีเท้าซึ่งเขาใช้กันในเมืองไทยทุกวันนี้.

^๒ จ.ศ. อธิบายว่า อุนกรุงรกุสาจุมาร มีความหมายว่า คนมีรักษาคณยาก

^๓ จ.ศ. ว่า มุจรีง (หน้าค่าน)

^๔ จ.ศ. ว่า สุราส (สะ)

กุมกัจโอสรีบอง
วังจมนมาแเอาตมา ฯ

อย่าห้กริ้วทำพิน
ซึ่งคนได้กั้นไว้แล้ว ฯ

๒๕) มานทุกเหยมานถ โนถ
มานบงโคลมานชุกกา
มานพั้วมานจรวา
กรชิงจับ โดยครันครุบ^๑ ฯ

๒๕) มีเรือแล้วต้องมีถ่อ
มีหลักแล้วต้องมีสมอ
มีเชือกพวนพร้อมทั้งพาย
ทั้งกระเชียงโดยครันครบ ฯ

๒๖) ปรยัดแกรงพยุะขล
บกโอบกตลนิงทลทพ
ปรยัดปรโยชน์ครุบ
เทีบเหาชาคิกำณิด^๒ ฯ

๒๖) ปรหัดคกัวพายุลม
พัดโอบมาจะต้านทาน
ปรหัดปรโยชน์ครบ
จึงเรียกว่าชาติเป็นมาแต่กำเนิด ฯ

๒๗) พากย์เพรงคิดควรจำ
ชาบนคำบนโดยครุบ^๓
พากย์เพรงพากย์เพรงพฤต
มุขควรคิคคิตโดยครัน ฯ

๒๗) คำแต่โบราณคิดแล้วควรจำ
เป็นคำสอนและปริสนาทุกอย่าง
คำโบราณเป็นคำที่เก่าแก่
นำควรคิคคิตให้ทั่ว ฯ

๒๘) พากย์เนะชาสันดับ
ทุกชาจบับเทเที่ยง^๔ สับัน
พากย์เนะชากำนัน
กมณดเนาอิดขลาคขลมา ฯ

๒๘) คำนี้ (เป็นระเบียบ) ควรฟัง
ไว้เป็นฉบับอันเที่ยงแท้
คำนี้เป็นกำนัน
กำหนดไว้ไม่กลาดเคลื่อน ฯ

๒๙) สุเรัจไนยนิทาน
พากย์ทูนมานเนาปรการ
อำบาลณะแองณา

๒๙) พอเสรีจันยนิทาน
คำทรมานด้วยประการ
ฉะนี้และนา

^๑ ส.พ. ว่า เชิงแจวงมาโอยสพพครุบ (แจวงไหนให้สรรพครบ)

^๒ จ.ผ., ส.พ. ว่า เทีบเหาชาคักชาคันิด (จึงเรียกชัดเป็นความคิด)

^๓ จ.ผ. ว่า ชาบนฎำปรฎฐาจิตต (เป็นคำสอนสั่งใจ), ส.พ. ว่า ชาบนฎำปรฎฐาสถิต (เป็นคำสอนสั่งสติ)

^๔ ส.พ. ว่า เทียงชาก (เที่ยงชัด)

จำทุกกายครบครันสอง ฯ

จำไว้ในกายให้ครบครันเหล่า ฯ^๑

ฉบับพากย์เจ้าสมเด็จพระเจ้า

ฉบับคำเก่าสมเด็จพระ

สุคนธ์^๒มานบุญแต่งจบ ฯ

สุคนธ์ผู้มีบุญแต่งจบ ฯ^๓

[ฉบับ ส.พ. มีกาพย์เพิ่มอีก ๒ บท แต่ไม่มีใน จ.ผ., คำแปลโดยผู้ตรวจสอบชำระ]

๒๕) แจงจบอนุวประการ

แจ้จบซึ่งประการ

โถยภูณาลภูณิธา

โดยตำนานค่านินว่า

พากย์เพรงอติตา

คำเก่าอติตา

จรงจำสพวงครบพากย์เพจน์ ฯ

จรงจำสรรพกรบพากย์พจน์ ฯ

๓๐) พากย์เนอส์เมละ โห่ง

คำนี้จบเพียงนี้

จรงอนกพงจำกุมเกตุจ

จรงคนทั้งผองจำอย่าลืม

อส์อรุดพากย์เนเสจ

สิ้นอรรคคำนี้

เครจจซาสุเรจเมละ โห่ง ฯ

เป็นสำเร็จเท่านี้เทอญ ฯ

^๑ ไม่ปรากฏกาพย์บทนี้ใน ส.พ.

^๒ สมเด็จพระสุคนธ์ในที่นี้น่าจะหมายถึง สมเด็จพระสุคนธาธิบดี สมเด็จพระสังฆราชคณะ
ธรรมยุติกนิกายในประเทศกัมพูชา ซึ่งน่าจะได้แก่สมเด็จพระสุคนธาธิบดี (ปาน)

^๓ ไม่ปรากฏใน จ.ส., ส.พ.

สุภาษิตสอนเด็ก*
(ฉบับเกร็ดกาด)

๑) เกรกาดพีเพรงพฤฒ
สาางสุจริตเที่ยงทุกเนา
เสฐีผคำปรเดา
บุตรสงสาร์ทุกโกกรยสอง ๑	๑) นัยว่ากรทำของท่านแต่โบราณ (คือ)
สร้างสุจริตธรรมอันเที่ยงแท้ไว้
เศรษฐีจึงพำร้างสอน
บุตรผู้สงสารให้เก็บไว้ไปภายหลัง ๑
๒) ฎนเนย ^๑ เกร์เมบา
จูลรักสาคนคิคครอง
แกทำจำรวสรอง
ปรุงปรยัดปร โยชน ^๒ ๑	๒) ว่าลูกเอี้ยเกียรติของพ่อแม่
จงรักษาเฟ้นตริกครอง
เฟ้าแหนคอยพินิจดู
ระวังประหยัดแล้วเป็นประโยชน์สิ้นกาลนาน ๑
๓) ฐมดานักชราชาดิ
การ ^๓ เกร์อาดถ์โอยคิคฎ

กุ่มขชิลเดกที่ทุ
คลไถงราสเพ็ญพนลือ ๑ | ๓) ธรรมดราชาผู้ดี
ทำสิ่งทีเนื่องด้วยเกียรติและประโยชน์
แล้วควรรคิดให้ดี
อย่าเกียจคร้านนอนคลุ่มโปง
จนตะวันไค้งสายเกือบเที่ยง ๑ |
| ๔) ตักแดงขมูกมคด
เจญเทาทรกชเวอสแรกลือ
จิญจิมโคกรบี
รอกแสวาร ^๔ โอะโกกรลครอง ^๖ ๑ | ๔) จัดแจงทาสกรรมกร
ออกไปทำไร่ไถนา
เลี้ยงดูโคกระบือ
หาเชือกสายปักหลักทำคอก ๑ |
| ๕) ฐเวอสเรทิสปรำบี | ๕) ทำนาทั้งแปดทิศ |

* นายเยาว์ ลิมปินันท์ เปรียญ แปล

^๑ จ.ศ. ว่า เอี้ย (เอย)

^๒ จ.ศ. ว่า กาด (เวลา)

^๓ จ.ศ. ว่า ขุนง (ไม้สอดที่รูเสากันปากคอก หรือประตูรั้ว)

ขณุมปฐสตีเจญชวณูโผอง
ชเวตพะสระระรี่บอง
วังจมนาควรรักศา ฯ

ข้าชายหญิงออกค้าขายด้วย
ปลุกเรือนให้ปึกไว้
กั้นที่ที่ควรรักษา ฯ

๖) โยยมานกะดีบารม
ชเวตสแรกุมโจลจมการ
ดึก^๒แตกมบิดพรา
ทุกโอยชากุมโอยบัด ฯ

๖) ให้มีความปรารมภ์
ทำนาแล้วอย่าทิ้งไร
ชวานฉากแลมีดพริ้ว
เก็บให้คืออย่าให้หาย ฯ

๗) เดกยุพโอยรังทวาร
ทรัพย์สำราลเรียบปรยัด
จงทุกกุมโอยสัด
ผทะบักแบกนั้บถลทรอ ฯ

๗) นอนกลางคืนให้ใส่กลอนประตุ
ทรัพย์ที่เบาๆ ระมัดระวัง
ผูกเรืออย่าให้ลอย
เรือนที่ทรุดโทรมรีบซ่อมแซม ฯ

๘) สารเพอทรัพย์อะวิฯ
ปรุงสมาดีทุกโอยลลอ
โอสทีกสรูว่องกอ
ยกเจญจายมานกำณด ฯ

๘) ขึ้นชื่อว่าทรัพย์อะไรๆ
ระวังสติเก็บให้ดี
พินน้ำข้าวเปลือกแลข้าวสาร
เอาออกใช้จ่ายให้มีกำหนด ฯ

๙) กุมอามานทรัพย์เจริน
พุมกรเวินรคผคงผคค
ยกจายจายโดยบท
เทาะนึ่งทุกทุกโดยขนาด ฯ

๙) อย่าทงงตัวว่าทรัพย์มีมาก
ไม่คิดเก็บหอมรอมริบ
ใช้จ่ายให้เป็นเงินเป็นอัน
ถึงจะเก็บก็เก็บตามแบบอย่าง ฯ

๑๐) รี้เทะแสะคมีรี
รับบัญญัติกุมโอยมลาด
ขณุมณามานมายาท

๑๐) เกวียนม้าช้าง
นับบาญชื้ออย่าให้เคลื่อนคลาด
ทาสคนใดมีมารยาท

^๑ จ.ศ. มีหมายเหตุว่า ชาย ? (ช่วย)

^๒ จ.ศ. ว่า ถู้ง (รู้)

ทุกคักไดโอยรักสา ๑

วางธุระให้รักษา ๑

๑๑) สบปรุสยลโดยมุข

๑๑) สับปรุสต้องคูหน้า

สุกกรลูกเพคพุมซา

พลุกพล่านนักก็ไม่ได้

กมณัญเกราควมรา

จี้เหนียวนอกตำรา

โศคสิงอัปปร โยษณัษส ๑

(อาจจะ) เกิดความอภัยสอดสู ๑

๑๒) รักสาขลวนโอยรง

๑๒) รักษาตนให้รุ่ง

เรืองอุคตงอุคตมขพส

เรืองอุคตมสูงยิ่งขึ้น

ปรคัับโดยสัักขััยส

ประดับกายตามยศศักดิ์

ขลวนชาธมโอยแถถวน ๑

ตนเป็นผู้ใหญ่ให้ดูเล ๑

๑๓) โอยทานตั้งจิตระเสมาะ

๑๓) ให้ทานตั้งจิตให้แน่วแน่

กุมอาเถาะอาลัยสวงวน

อย่าให้เกิดความอาลัยเสียดาย

ทริัพยณะนิงนำขลวน

ทริัพยนี้จะนำตน

เทาปรโลกพุมเสาะสุญ ๑

ไปปรโลกไม่สูญหาย ๑

๑๔) ทริัพยชนเทาะ โถกถไล

๑๔) ชนทริัพยถึงแม้ว่าจะถูกแพง

กุมคักไดโอยแถถวน

อย่าวางธุระให้แก่ลูก (คนเดียว)

เนาออสทั้งบองผอวน

แลบรรดาพี่น้อง

นักดีไทรักสาตาง ๑

ทั้งผู้นั้นให้รักษาแทน (ตัว) ๑

๑๕) ทุกจิตระขณุมโอยคัก

๑๕) การไว้ใจทาสาให้เก็บ

เสมอกเนกขวัักทั้งสองขาง

เท่ากับตาบอดทั้งสองข้าง

โอยกุนคนเมิลตาง

ถ้าให้ลูกดูแลแทน

เสมอกเนกมีขางพุมเพ็ญพี ๑

เท่ากับตาบอดข้างเดียว ๑

๑๖) ธเวอะวีธเวโอยเหย

๑๖) ทำอะไรทำให้แล้ว

กุมทุกเลขบงเกิดเกร์
สมอาดออสสุริล
กุมโอยมานกะคีนินทา ฯ

อย่าไว้เลยเกิดครหา
ร่างกายต้องขัดลี
อย่าให้มีความนินทา ฯ

๑๗) คมเนกเดกชานา
โอยสมอาดสมองชา
เทพเทพดารักสา
จมเรีนสุขศรีสวัสดิ์ ฯ

๑๗) ที่นอนๆ เป็นที่
ให้สะอาดดีและหมดจด
จึงเทวดารักสา
เจริญสุขศรีสวัสดิ์ ฯ

๑๘) คฤหาโอยผจิตผจง
กุมโอยผงผุขุถึ
ชุมระบาโอะดี
โอยมคมองเกิดสุขา ฯ

๑๘) คฤหาให้บรรจง
อย่าให้มีผงฐึ
ชำระปัดกวาดที่ (ดิน)
ให้หมดจดเกิดสุขา ฯ

๑๙) อมชุลทุกโอยคง
ปรักกนุงถงทุกโอยชา
เปรอขณุมเมิลมุขวา
เทาะกาจชาเมิลโอยแสดง ฯ

๑๙) (ค้าย) เข็มเก็บให้คง (อยู่)
เงินในถุงเก็บให้ดี
ให้บ่าวคูน้ำมัน
ถึงร้ายดีดูให้แจ้ง ฯ

๒๐) สารเพอรกระเรียนริระ
โดยจำแจะแจะจำ^๒แจง
จกัับเปรอสาระแสวง
รกระเรียนริระสารเพอกระดี ฯ

๒๐) สารพิคการเรียนรู้
รู้อะไรให้รู้จริง
อยากได้ความชอบให้เสาะแสวง
หาความรู้ทุกสิ่งสรรพ

๒๑) สปรุสเพคจัญชน
นาทุรชนจัญอินทริย์
ปรพนลออเจรินจัญผดี

๒๑) สรุ่ยสุร่ายยอมแพ้ทรัพย์
คบทุรชนแพ้อินทริย์ (แพ้ตัวเอง)
เมียงามมักแพ้ผิว

^๑ จ.ผ. ว่า เทวดา (เทวดา)

^๒ จ.ผ. ว่า ถา (ว่า)

พากย์เจริญญัตตัญญาตมา ฯ

โกหกมากแพ้อตมา ฯ

๒๒) เฉอฝแต่จัญสนล็ก^๑

ตรีเจริญที่กลออกพุมชา

ทรัพย์เจริญพรวยรักสา

ทรัพย์ดีจณาพรวยระคิด ฯ

๒๒) ต้นไม้มีผล (มากน้ก) แพ้ไป

ปลามากกว่าน้ำขุ่นไม่ดี

ทรัพย์มากยากรักษา

ทรัพย์น้อยน้กล้าบาคคิด ฯ

๒๓) เดกยพุกุมดมอก

โอยลน^๒ล็กเกราสุจริต

ขณุมณมานกมนัด

ควรวโอยคิดปราณีวา ฯ

๒๓) นอนกลางคีนอย่าชี้เขา

ให้หลับไหลนอกสุจริต

ทาสใดมีความคิด

ควรวให้คิดปราณีมัน ฯ

๒๔) จอดทุกเบาะบงโคล

ระรกลโนลพัยุกถา

การขยลพยุะกาจซา^๓

เกรงพวนพานโบกแบกบัก^๔ ฯ

๒๔) จอดเรือให้ปักหลัก

คิดหาถ่อพวนสมอ

กั้นลมพายูร้ายดี

เกรงปั่นป่วนเกิดหักพัง ฯ

๒๕) เรียนริะสารเพอกะดี

เทาะสรดีกันพากย์สตัย

จำกบวนจำโอยสทัต

กุมอนเอียนผสมพากย์โพล^๕ ฯ

๒๕) เรียนรู้สารพัดความ

ถึงจะพุดจาถือคำสตัย

จำฉบับจำให้แม่น

อย่าอ้าอึ้งพุดคล้อยตาม ฯ

๒๖) การกรอกุมคิดงาย

การสมทายทั้งกัมโรล

๒๖) การยากอย่าคิดงาย

การละเอียดลอออย่าให้เป็นการหยาบ

^๑ จ.ผ. ว่า สุลีก (ใบไม้)

^๒ จ.ผ. ว่า ลง (จม)

^๓ จ.ผ. ว่า การขยล่กาจพุมชา (การลมร้ายไม่ดี)

^๔ จ.ผ. ว่า เกรงพวนพานโบกแบกบาค (กลัวนุกพุดแตกหาย)

^๕ จ.ผ. ว่า กุมเอียนเพรียนสมพากุขโพล (อย่าเอียงอายสมคำกล่าว)

^๖ จ.ผ. ว่า ซา (เป็น)

สนธิมกุมบม โบล
แกรงพุมคลคจปรธนา ๑

ค้อยค้อยอย่าพลันแล่น
เกรงไม่ถึงเหมือนปรธนา ๑

๒๓) เรียนระวรสรวิ้ง
ชเวอสเรปริงสเรวิัสตา
ชเวอสเรมานจธณา
ชเวอจมการ์จาร์รี่บอง ๑

๒๓) เรียนรู้แล้วต้องระวัง
ทำนาแล้งและนาฝน
ทำนา (ต้อง) มีคัณนา
ทำไร่ต้องกัณรั้ว ๑

๒๔) ผลูว์เวียจกุมบาบิง
ผลูว์ณาตรงกุมเคียรสอง
เคียร โดยผลูว์คณลง
คณรายนั้กจาตโปรธนา ๑

๒๔) ทางคคเจ้าอย่าทิ้ง
ทางลัดตรงอย่าไต่เต้า
เดินตามทางเป็นคลง
ร่องรอยของท่านผู้เฒ่า ๑

๒๕) ฉแกชาคคเนาคี^๑
โอยบายสีจันชาน^๒
เคียรสิ่กทุกทาทาน
เคียรคั้มกั๊ร์ทุกปราชญ์ปราช ๑

๒๕) หมาคินอนกับคิน
ให้ข้าวคินเฝ้าชนสาร
เคียรสิ่กเอาไว้สำหรับทหาร
เคียรคิคุณและคั้มกั๊ร์เอาไว้ใช้ในการโต้ตอบ ๑

๓๐) ชลชจกุมอาลชม
เทาชลชมกุมอาลชราย
คิคกะคีกุมคิคงาย
โอย^๓พินิตพินิจัย ๑

๓๐) เห็นว่ายังเล็กอย่ารีบร้อน
เห็นว่าใหญ่อย่าพึ่งทอดอย
คิคเนื้อความอย่าคิคงาย
ให้พินิจวินิจัย ๑

๓๑) กุณเนยพากย์บ้นคำ^๔
จูลบาจ่า^๕จ่าสพไถง

๓๑) ลูกเอี้ยอันคำสั่งสอน
เจ้าจงจ่าไว้ทุกวัน

^๑ จ.พ. ว่า เบาะ (ละทิ้ง)

^๒ จ.พ. ว่า แฉกษาโอยบายสี (หมาคิให้ข้าวคิน)

^๓ จ.พ. ว่า กุณเนยพากย์จ่าชนชาน (นอนที่คินเฝ้าชนสาร)

^๔ จ.พ. ว่า เม็ด (ดู)

^๕ จ.พ. ว่า กุณเอี้ยเคียรคั้เมบา (ลูกเอี้ยมรดกพ่อแม่)

ทรัพย์ธนะทะโลกไถ
รวม^๒รักสาทุกบีโรลย ๑

ธนทรัพย์ถึงจะถูกแพง
รวมรักษาย่าให้หาย ๑

๓๒) พากย์เนะชาตกรกาล
ชาขลิมสารเทียงทุกโอย
กุนเจาเนาเอโครย
ชา^๓ทูนมานองค้ออาดมา ๑

๓๒) คำนี้เป็นตระกูล
เป็นแก่นสารเทียงแท้ไว้ให้
ลูกหลานอยู่ภายหลัง
เป็นเครื่องสอนองค้ออาดมา ๑

๓๓) แถทำเทพิทงทรัพย์
เรียบรดับทุกเทพิทง
จายรายเกราดมรา
เนาวินาสธนธานผอง ๑

๓๓) ทรัพย์สินหมั่นเฝ้าแทน
เก็บเป็นที่มั่นแหละดี
ใช้จ่ายนอกตำรา
ย่อมพินาศธนทรัพย์สิน ๑

๓๔) บานมกทุกโอยคอง
กุมโอยบงบัดบมณอง
เรียนริะรักสาครอง
ยกเจิญจายโดยริ้ควัว ๑

๓๔) ได้มาเก็บให้อยู่
อย่าให้ขาดความจำนง
เรียนรู้รักสาครอง
หยิบใช้จ่ายตามฤดู (กาลเทศะ) ๑

๓๕) ดิงหาบโอยคิงคูล
ภเนกโอยชลเทียงตราฐ
คิคกรบสพโดยพลูว์
กะดีจนเลาะกุมบีมาน ๑

๓๕) รู้หาบให้รู้คูล
ดาให้แม่นในตราฐ
คิคกรบทุกหนทาง
ความบกพร่องอย่าให้มี ๑

๓๖) กุนมาสถไลอาฟูก
จูลจำทุกจบบสพปราณ
อาฟูกทุกทูนมาน
ชาสนองปราณอาฟูกนั้ก ๑^๑

๓๖) ลูกพ่อราคาเท่าทองคำ
จงจำไว้ทุกตัวตน
(คำ) พ่อไว้พ่่าสอน
เป็นเครื่องสอนองต่างตัวพ่อ ๑

^๑ จ.ศ. ว่า จูรรุกสา (จงรักษา)

^๒ จ.ศ. ว่า ควร (ควร)

^๓ จ.ศ. ว่า แดง (มัก)

๓๗) เบนนักยกพากย์เหย
เนะเองเหยชาพูนัก
ชาทรัพย์ร้อบอสชัก
กุมพีผลสนธิสเลย ฯ

๓๗) ถ้าถูกเชื่อถือแล้ว
นี่แลนาเป็นเครื่องพำนัก
เป็นทรัพย์อันดีแท้
ไม่พึงฉงนสนเท่ห์เลย ฯ

๓๘) เบนทุกทรัพย์ร้อบอส
พูนเยงสับัดขจัดจาย
ออสมนุสพองทั้งหลาย
เคพุมโกดบาเลยสอง ฯ

๓๘) หากเก็บทรัพย์สิ่งของ
ไม่ประหยัดให้ขจัดจายหายไป
บรรดามนุษย์ทั้งหลาย
เขาคูแกลนไม่เกรงเจ้า ฯ

๓๙) เบนบานมกเหยณา
นักรักสาคุมบีฉคง
สมพดเอาโสดของ
ชาลมอองค้ออินทรี ฯ

๓๙) เมื่อหาได้มาแล้ว
เจ้ารักษาอย่าสะเพร่า
เสื่อผ้าทั้งหลายแท้
เป็นอากรณ้องค้ออินทรี
(ซึ่งเป็นเครื่องประดับกาย)

๔๐) เบนนักมานโยบล
ปราชญาลอสเส็จกะดี
โอยคิตมานปรีฉ
คลทุกข์มนุสพองทั้งหลาย ฯ

๔๐) ถ้าเจ้ามีบุบ
ปัญญาหยั่งรู้ทุกสิ่งสรรพ
ให้มีจิตปรีฉ
ถึงความทุกข์มนุสย์ทั้งหลาย ฯ

๔๑) ไหสงวนมาสาพุก
จูลจำทุกจบับสมทาย
กุมคิต โอยแดงาย
สิงคิตกรอ โอยฉาสอง ฯ

๔๑) เนะเจ้าสามสงวนพ้อ
จงจดจำฉบับตำหรับเรียน
อย่าคิดเอาแต่ง่าย
การที่ยากจงคิดให้รอบคอบ ฯ

๔๒) เบนบานนิงจิตคิด

๔๒) ถ้าได้เหมือนความคิด

นิงกมนิดเองบมณอง
 สกัลสุขสบงบานผอง
 โดยคนลงจบบัโโบราณ ๗

สมดั่งนี้ใจจ้านง
 ให้รู้จักผิดถูกแลได้เสีย
 ตามร่องรอยแบบโบราณ ๗

๔๓) พากย์เนะเสมอขถวนเหย
 กุนเจาเวยจ่าสพปราณ^๑
 ออสาโอวาทาน^๒
 สูเรัจบาน^๓บนคำสอง ๗

๔๓) คำนี้เสมอดนแล้ว
 ลูกหลานเอี้ยจ่าทุกคน
 สิ้นอรรถโอวาทา
 คำปราสอนเท่านั้นเอง ๗

๔๔) จุลเจะจุลเรียนรก
 จุลโยนยกจิตรจ่าผอง
 ทุกชาสพานแดงฉลอง
 รววมลองคักคตเตรย^๔

๔๔) จงรู้จ้งรำเรียน
 จงพากเพียรจิตจจ่า
 เหมือนสะพานสำหรับข้าม
 แต่ฟากนี้ถึงฟากโน้น ๗

๔๕) พากย์เนะเสมออาพุก
 รกทรัพย์ทุกโอยกุนเหย
 จุลจ่าบบัชาเตรย
 ชาทูนมานสูเรัจสอง ๗

๔๕) คำนี้เสมอดัวพ่อ
 หาทรัพย์ไว้ให้ลูกรัก
 จงจ่าบบัเป็นเครื่องถึงฝั่ง
 คำสั่งสอนเสร็จสิ้นเท่านั้นแล ๗

^๑ จ.ศ. ว่า กุนเจาเอี้ยจ่าปราณ (ลูกหลานเอยจ่าติดตัว)

^๒ จ.ศ. ว่า โอวาทาน

^๓ จ.ศ. ว่า ชาสุเรจ (เป็นสำเร็จ)

^๔ บทที่ ๔๔ – ๔๕ ไม่ปรากฏใน จ.ศ.

สุภาษิตสอนบุตร*
(จูบ่าปสุภาสิต)

๑) กุณเอชกรลี้ ^๑ กอกายชรณิ เนาะเองปรไฟ อุสาห์ชุมระ สเมวาร์เณอไพ สนสมสฟโถง จิณฺจิมอาตมา ฯ	๑) ลูกเอัยการทำมาหากิน โดยทางขุดแผ่นดิน นั่นแหละจึงจะประเสริฐ อุตสาห์ถากถาง หญ้าและเถาวัลย์พรรณไม้ สะสมทำให้ได้ทุกวันๆ เลี้ยงอาตมา ฯ
๒) กุมปลนกุมลวง ทรัพย์เคมินรวจ นิงเพียรเลยณา พุมเดลกมบัง นิงภเนกเทวดา เสมอเองรักสา ทุกโอยเคสอง ฯ	๒) อย่าปล้นอย่าลัก ทรัพย์สมบัติของเขา จะไม่พ้นเวรอันนั้นไปได้ แลไม่เคยผ่านพ้น สายเนตร์ของเทพยดาไปได้เลย การที่ลักเอาของเขามานั้นก็เท่ากับว่า เก็บรักษารอทำไว้ให้แก่เจ้าของเขา ฯ
๓) มานเพียร้มกผล เคจ็บริจล ควายเคจอง ขูจทั้งทรัพย์เคิม กุนปรพนพอง วินาสออสสอง คงแต่อาตมา ฯ	๓) เวรอันนั้นก็จะตามสนอง คือจะต้องถูกจับ ถูกตีถูกมัด แลเสียทั้งทรัพย์เคิม เสียทั้งบุตรภรรยา วินาสจนหมดสิ้น คงแต่อาตมา ฯ

* นายน้ำ ทองคำวรรณ เปรียญ แปล

^๑ ส.พ. ว่า ลี (กิน)

๔) พุมจงเนาเท

กุมบาโปแล

วิลวลนิงสรี

ขลวนวากรมม

คูจกกลมณี

หมลานจงเตลี^๑

กรอมนุสอดบาน ฯ

๔) จงอยู่กับบ้าน

อย่าประพฤติดนเป็นคนเหลาะแหละ

ข้องแวกกับหญิง

เพราะว่าเมื่อเขากำลังยังเป็นสาว

เปรียบประคุดคังว่าขนม

อันมีโอฆารส

ยากที่ใครๆ จะอดได้ ฯ

๕) บาบเพราะลี^๒วา

คูจกคาดโหรา

พิสพนปรมาณ

ยถนนำเทาดัก

กรอบานสรากสราน

นังญพนปรมาณ

คูจคูงลั้งไซ ฯ

๕) โทษที่กินขนมอันนั้นแล

มีครุวนาคูจคังว่ากินต้นใบกระคาด

ซึ่งมียางอันคันเหลือที่จะประมาณ

ถึงแม้ว่าจะเอายามาแก้

ก็ยากที่จะให้หายคันได้ง่ายๆ

แต่ทว่าขนมอันนั้นอร่อยยิ่งนัก

มีรสชาติคูจคังมะพร้าว ฯ

๖) ภลิจศีลภลิจทาน^๓

ภลิจธรรม์อาญาน

ภลิจโอวภลิจไป^๔

ภลิจสาสภลิจจบ

ภลิจทรัพย์ชนถไล

ภลิจหังขลวนไชษ

ตลตจเลยสอง ฯ

๖) แลทำให้ผู้กินคิดใจจนลืมศีลลืมทาน

ลืมทั้งญาณเครื่องรู้

ลืมบิดามารดาญาติพี่น้อง

ลืมชาติศาสนาและข้อปฏิบัติ

ลืมทรัพย์สมบัติอันมีค่า

โดยที่สุคความตาย

แต่สักนิตก็มีได้คิดถึง ฯ

๗) กามาวจร

วาแดงโอยออ

๗) กามาวจร

ทำให้สรรพสัตว์นิยมยินดี

^๑ ส.พ. ว่า นี (กิน)^๒ ส.พ. ว่า นี (กิน)^๓ ส.พ. ว่า เกลจท่างศีลทาน (ลืมทั้งศีลทาน)^๔ ส.พ. ว่า เกลจอวเกลจใสบ (ลืมเสียลืมสไป)

จูลจิตรนิงวา

สเทอชเวอชาครุน

สเทอชารี่งา

วานำอาตมา

โปแลโปโล^๑ ฯ

ชอบใจกับมัน

บางที่ทำให้เป็นไส้

บางที่ก็ทำให้หนาว

มันยอมชักนำตน

ให้ประพุดิผิตทาง ฯ

๘) กุณเอยโลกกา

รีแอตัณฑา

วานำลีเลอ

ภลิจทั้งขลวนแอง

วงวงจะเนาะ^๒เตอ

ภลิจการมินชเวอ

สเทอชบักวิญญาณ ฯ

๘) ลูกเอี้ยท่านว่า

ตัณฑาอันนี้

มันนำให้เดินเล่อ

ลีมทั้งตนเอง

หลงไหลคลั่งไคล้

ลีมกระทำกิจการ

บางที่ทำให้วิญญาณเลื่อนลอย ฯ

๙) ลุยควาเทียบ

กนุงจิตรสรอสเสรีบ

สเทอชทุพพุมบาน

เมิลเรงที่ทิงกนุง

จิตรจงแตมาน

ถันสอะวีเบอบาน

มกอัญติจรา ฯ

๙) ครั้นเห็นว่ามีทางใกล้จะได้

ก็มีความดีอกดีใจ

เกือบจะยั้งใจไว้ไม่อยู่

ยิ่งได้แลเห็นก็ยิ่งกลัดกลุ้มมากขึ้น

คิดอยากแต่จะได้เร็วๆ

แล้วบ่นว่าทำอะไรดิหนอจึงจะสมประสงค์

ได้มาเป็นของเรา

๑๐) ลูบานขลวนเหย

มินจงฆลาดเลย

สแบสบคผองคนา

คลสลับรสผอง ฯ

[โอยบานซันา

๑๐) พอได้กันแล้ว

ไม่อยากห่างเลย

ชวนกันสบบถสาบาน

ถึงกับว่าตายเป็นด้วยกัน ฯ

^๑ ส.พ. ว่า โปแพพภลึ (เซ่อเซอะ)

^๒ ส.พ. ว่า เจุนาะ

ทေးชาฆมาตฆมา
ทุรพยุเนาะเนากัง]^๑

๑๑) ลูกนาสลับหิม
ผองวิลถาขเพิ่ม
สลัปพากย์เดิมสอง
วิลเสดอะทิกมัต
ภลิจแอสลัปสอง
เมญูแดข โมจสอง
ภลิจพากย์สนะมต ฯ

๑๒) กุณเอยโลกธา
รีพากย์เนาะณา
จัญขลวนปรกฏ
เทวดาบมบต
โดยพากย์สนะมต
คบิทพานชาฆมุด
ฉือถกัตกรอชา ฯ

๑๓) จัญโคกรบี
จัญคลสแรกลือ
คลละบาจมกา
จัญบองจัญผอูน
จัญคูนจัญตา
จัญมันจัญทา
คบิทขุสพากย์แอง ฯ

๑๔) ขลวนเียงสพไถง

๑๑) พอฝายหนึ่งตายมีร่างกายพองขึ้นใหญ่โต
อีกฝายหนึ่งที่ยังอยู่ก็กลับว่าเป็นของน่าเกลียด
เลยลืมถ้อยคำที่ได้สาบานกันไว้
เกรงถ่มน้ำลาย
แลลืมคิดถึงตนที่จะต้องตาย
พอได้เห็นซากศพ
ก็ลืมคำมั่นสัญญาเดิมพันที่ ฯ

๑๒) ลูกเอี้ยท่านว่า
อันคำสาบานนั้น
อาจแพ้กั๊กแก้ตนเอง
เช่นสาบานกับเทวดาไว้
แล้วกลับทนสาบาน
ก็จะเป็นเหตุบันดาลให้เกิดบาดแผล
แลเจ็บไขยากที่จะรักษาให้หายได้ ฯ

๑๓) เสียโคกระบือ
เสียทั้งไรนาสาโท
เสียทั้งเรือกสวน
เสียพีเสียนอง
เสียปูย่าตายาย
เสียเป็ดเสียไก่
เพราะโทษที่ทนสาบานนั่นเอง ฯ

๑๔) ตัวเราทุกวันนี้

^{๑๑} ฉบับพิมพ์ครั้งแรกความขาด ในที่นี้ปริวรรตและแปลเพิ่มเติมจาก ส.พ.

ถาเบออาไล
 โอยขวางเวง
 ังจิดกนุงจิดร
 พุมคิตพุมแเกรง
 พุมโดยพากย์เพรง
 ขุส โกรยพุมคิง ฯ

ถ้าหากว่าเรารักไซรั
 ก็อย่าทำให้หลงมงาย
 หงุดหงิดในใจ
 จนไม่คิดขำเกรง
 และไม่ถือตามคำท่านเก่าแก่
 ภายหลังก็จะไม่รู้ตัวว่ากระทำอะไรผิด ฯ

๑๕) กุมอาลาบาออ
 กุมอาลาสาทอ
 พากย์อิดคมฉิง
 คิตถลิ่งโอยเสมอ
 คูจกเนกชนซิง
 คิตโอยบานคิง
 ซารงนชาสราล ฯ

๑๕) เจ้าอย่าเพื่อยินดี
 อย่าเพื่อเลื่อมใสเชื่อถือ
 ในถ้อยคำที่ไม่มีเหตุผล
 แลเจ้าต้องซ่งใจให้ดี
 ให้เป็นประจูดั่งว่าตราชู
 ซ้ำทั้งให้รู้แน่
 ว่าจะหนักหรือเบาเสียด้วย ฯ

๑๖) กุมเลื่อนพากย์มุน
 กุมอาลดลสุน
 ซานาปรการ
 กุมองพระมนต์
 กุมองปรทาล
 กุมเสริบโดยสา
 พากย์เคพุมคับ ฯ

๑๖) เจ้าอย่าเพื่อลั่นวาจา
 อย่าเพื่อทำให้พลาดท่าลงไป
 ในกิจการน้อยใหญ่ทั้งปวง
 แลอย่าอวดอ้างว่ามีเวทมนต์
 อย่าอวดอ้างว่ามีว่านยา
 อย่าทะเขอทะขานทำตาม
 ถ้อยคำของเขาที่มีบังควร ฯ

๑๗) พากย์ณาพุมซั๊ก
 กุมบาสรายปรับ
 แกรงเคอวลอ๊ก
 เดิมกอบงเอิล
 กุมบาผเอิลภญัก

๑๗) เรื่องอะไรที่เข้ายังไม่แน่แกใจ
 ก็อย่าเพื่อไปบอกเล่ากับใครๆ
 เกรงเขาจะน้อยใจ
 แน่นในลำคอ
 เจ้าอย่าตื่นในข่าวคราว

คิดกนุงปราชญา^๑
กนุงจิตรเองสิน ๑

ต้องตรีกตรองด้วยปัญญา
แลพิจารณาแต่ในใจเสียก่อน ๑

๑๘) กุมขกพากย์พาล
กุมบาทรออาด
เผด็จจิตรดงเหิม
สมลึงโอยชัก
สินญักจัญจิม
โอยบานดงเหิม
สิมบาสรตี ๑

๑๘) อย่าถือเอาคำพาล
แล้วคิดลิตลานทำตาม
แทบจะขาดใจตาย
ต้องพิจารณาให้ชัดเจนเสียก่อน
จึงค่อยทำลงไป
แลต้องคิดให้เรียบร้อยเสียก่อน
จึงค่อยเจรจาออกไป ๑

๑๙) กุมขกพากย์โฆล
กุมบาบมโบล
ดัจขยลดงเหิม
เคจิงพรวยปราณ
อนอักจิตรเถลิม
กุมบาพีเฟริม
พากย์โพลอาสา ๑

๑๙) อย่าถือเอาตามในเนื้อเรื่องโฆล
แล้วโลดเต้น โดยไม่ปรานีปราศรัย
จะขาดใจตาย
ถ้าเขาคำลังวิตกวิจารณ์
เราร้อนในหทัย
เจ้าก็อย่าอึดอึด
หรือกล่าวถ้อยคำที่ไร้ประโยชน์ ๑

๒๐) กุนเฮยโลกถา
ถา^๒เบอนักแอนา
เคมกแต่มีดอง
ชเวอจิตรกรจว
มูทงชิงฟอง
กุนเฮยเนะลคอง
นิงญาติกา ๑

๒๐) ลูกเอี้ยท่านว่า
ถ้ามีผู้ใดผู้หนึ่ง
เขามาหาแต่บางครั้งบางคราว
เจ้าอย่าทำหน้าที่ขี้ขมิงตา
มูทะลุดุดัน
ลูกเอี้ยถ้าทำเช่นนี้ก็เสียทางไมตรี
สำหรับเพื่อฝูงญาติพี่น้อง ๑

^๑ ส.พ. ว่า บาคิดโอยซาท่ (เจ้าคิดให้ชัด)

^๒ ไม่ปรากฏคำนี้ใน ส.พ.

๒๑) มวยโศคนำชา

เนะกุมบีบา

จอแจกสาธา

ออกปรอवलหวง

คองทิกจรอกขาล

กุนเอยอาสา

คฺจเคอ้งแผะ ฯ

๒๑) อนึ่งถ้ามียาที่ศักดิ์สิทธิ์

เจ้าก็ไม่ควรจะ

แจกจ่ายให้สุรุษสุร่าย

ควรใช้แต่พอควร

ถ้าทำไปเช่นนั้นก็เท่ากับตักน้ำใส่ตะกร้า

ลูกเอ๋ยช่างไร้ประโยชน์เสียจริงๆ

คล้ายๆ กับว่านั่งฝิ่งจี๋เก้าจะนั้น ฯ

๒๒) ถาเบอทรัพย์ชา

กุมโดยมายา

ควรแต่วิญณา

พากย์เพ็จสารเพอ

กุมธเวอถักลา

เบอหวจธเวอชา

ยกโคกรบี ฯ

๒๒) ถ้ามีทรัพย์สินเงินทอง

ก็อย่าให้เสียเพราะกลมารยา

ควรแต่สงวนไว้ให้ดี

แลถ้อยคำที่สอนนี้

เจ้าก็อย่าปล่อยปละละเลยเสีย

แม้ว่าถึงคราวจะจ่ายทรัพย์

ก็ควรคิดให้ได้รับผลประโยชน์

เป็นต้นว่าโคกระบือ ฯ

๒๓) มวยโศคอมเพา

กุมบายกเทา

ผญอเลอดมรี

ออสสรูวพฺชผอง

กุมผญออะคฺมพี

กุมพรวยฉแกญี

กุมยกทรัพย์ผญอ ฯ

๒๓) อนึ่งโศคอ้อย

เจ้าก็อย่าเอาไป

ฝากไว้กับช้าง

พีชพรรณข้าวเปลือก

ก็อย่าเอาไปฝากไว้กับชวานา

แลขึ้นชื่อว่าสุนัขแล้ว

ก็อย่าเอาข้าวปลาไปฝาก ฯ

๒๔) กุนเอยโลกถา

รีนักจมกกา

จิตรเรงเสอเวอ

๒๔) ลูกเอ๋ยท่านว่า

อันคนชาวไร่

ซึ่งมีใจมักได้

รีครัฟตรสก
 กุมยกเทาผญอ
 โดຍ° ทัตอิดเบอ
 เสรีจเหยยกคำ ฯ

ก็มิควรเอาเมล็ดพรรณต่างๆ เป็นต้นว่าแดง
 ไปฝากไว้
 เผื่อบางทีเขาขาดเหลือ
 เขาก็คงจะเอาของเราไปปลูกเสียหมดสิ้น ฯ

๒๕) มวยโศคนักสมิต
 กุมยกสมริต
 เทาผญอบนจำ
 ปีมิลสราโศค
 กุมยกสรานำ^๒
 นักโlobสี^๓ถนำ
 กุมยกถนำผญอ ฯ

๒๕) อนึ่งโศคนช่างหล่อ
 ก็อย่าเอาทองเหลืองหรือสำริด เป็นต้น
 ไปฝากไว้
 อนึ่งโศคนักเลงสุรา
 ก็อย่าเอาสุราไปฝาก
 คนกินยา
 ก็อย่าเอายาไปฝาก ฯ

๒๖) เนะคูจอนเคอ
 วาเล็งรีเวอ
 เทาพองแอเลอ
 พองลักบานเหย
 เมตัจเจเลยเทาผญอ
 ทุกคักพักเลอ
 อาอูคมหาโจร ฯ

๒๖) ข้อนี้เหมือนอย่างกับเต่า
 คลานขึ้นจากน้ำ
 ไปไขไว้บนบก
 ซ่อนไขไว้คืบคืบแล้ว
 แต่เหตุโจนจึงได้เอาไปฝาก
 ไว้กับ
 นกกดมหาโจรเล่า ฯ

๒๗) มวยโศคโคคาล
 กุมที่ทุกะบาล
 วาริงแตผเอิล
 กุมอวคกัมลัง
 ตีนิงสร โมล
 กุมเรียนซาโจร

๒๗) อนึ่งโศคโคที่จี้มกตื้นเก่ง
 ก็อย่าเอาผ้าคลุมศีรษะ
 ถ้าทำเช่นนั้นมันก็ยังตกใจใหญ่
 และอย่าอวคกำลังกล้ำเนื้อ
 ต่อสู้กับเงา
 อย่าเรียนเป็นโจร

^๑ ส.พ. ว่า แต (แต่)

^๒ ส.พ. ว่า ผญา (ฝาก)

^๓ ส.พ. ว่า สี (กิน)

ลาวทรัพย์นักร้อง ฯ

๒๘) เบอญกอมเพอ
 พุทท์บ้านชเว
 นิงศรีเนาะผอง
 บารเวอสรคค
 อาจอดขมินฮอง
 กุมโอยนักร้อง
 ดิงคลดิงเลย ฯ

๒๙) เบอเคดิงพุท
 เคดิงปรากฎ
 คมเนียลพุมลเหย
 เคมินทุกจิตร
 กมนิดบาเลย
 เบอมกเทาเหย
 นิงเทาพุมบาน ฯ

๓๐) บาลักพุทเนาะ
 โอยบักสูนเสาะ
 กุมโอยลือบาน
 เสาะเคโมสา
 เกลาปรมาณ
 เสาะเกลาบาน
 ซามานพุทพอ ฯ

๓๑) ญนเอยเบอบา
 เทาพึ่งนักรณา

ลักทรัพย์ผู้อื่น ฯ

๒๘) ถ้าเสียที่พลาดท่า
 ที่ถูกล่อลวงจาก
 สัตริคนใดคนหนึ่งแล้ว
 เจ้าต้องสงบเสงี่ยม
 ยั้งโทสะไว้ก่อน
 อย่าให้ผู้อื่น
 เขาล้วงรู้ความลับของเราได้ ฯ

๒๙) ถ้าเขารู้เช่นของเรา
 อย่างแน่นอนแล้ว
 เขาก็จะติเตียนไม่หยุดหย่อน
 แลเขาก็ไม่ไว้เนื้อเชื่อใจ
 เพราะคำที่เรามีได้ปกปิดความลับของเราเอง
 คราวหลังจะไปมาหาสู่
 ที่เรือนใครๆ ก็ไม่ได้ ฯ

๓๐) เจ้าต้องปิดความลับนั้น
 ให้มิดชิด
 อย่าให้ใครๆ ได้ยินได้ฟัง
 คือเพื่อป้องกันมิให้เขาหาความ
 ที่ไม่ดีมาใส่ตัวเราได้
 แลเพื่อมิให้ใครๆ เขาสงสัย
 ว่าเราเป็นคนเจ้าเล่ห์เจ้ากลด้วย ฯ

๓๑) ลูกเอี้ยถ้าเจ้า
 ไปพึ่งพาอาศัยอยู่กับท่านผู้หนึ่งผู้ใด

ชเวจิตรชนงอ
 บายลทรัพย์เค
 กุมบาเตรกออ
 กุมบาบมกอ
 ภูตจงแตบาน^๑ ฯ

ต้องทำใจให้หนักแน่น
 ถ้าเห็นทรัพย์สมบัติของท่าน
 เจ้าก็อย่ายินดีอยากได้
 แลเจ้าอย่าพูดโกหก
 ล้อลวงท่านเพราะความอยากได้ทรัพย์ ฯ

๓๒) ชเวจิตรโอยเสมาะ
 ปรณีนักเนาะ
 ตามจบบั โบรมณ
 แกรงเคอานิด
 เกล็ดโอยบาน
 ปรโยชน์โอยมาน
 คุจจิตรปรถนา ฯ

๓๒) ต้องทำใจให้ชื่อตรง
 แลปรณินิบัติท่านผู้นั้น
 ตามขนบธรรมเนียมโบราณ
 เพื่อเขาจะได้มีความสงสาร
 คิดให้เราได้รับผล
 ประโยชน์ตาม
 ความปรารถนาของเราบ้าง ฯ

๓๓) คุนเอยกรรมม
 กุมยกขลวนผสม
 ผดกผดิดเลขณา
 แกรงเคอนอัก^๒
 กงเกียนนิงบา
 กุมสนิดชิตชา
 คุจสพมวดยดอง ฯ

๓๓) ลูกเอ๋ยกรรมดาหญิงสาว
 เจ้าอย่าไปปนเป
 ขลุกขลิกเลย
 เกรงเขาจะไม่มีใจ
 แลร้างเกียจ
 เจ้าอย่าไปสนิทชิดเชื้อ
 กับเขาต่อไปอีกเลย ฯ

๓๔) เกิดเกร้อาสรวัว
 คมเนยลตรงตรูว์
 สมณีนักผอง
 เบอบาตรงพิค
 รี^๓ สะเบงยลนคอง

๓๔) เกรงจะมีข้อครหา
 ดิฉินนินทา
 หัวเราะเยาะเรา
 ถึงแม้ว่าเราชื่อตรงจริง
 แต่เขาก็คงจะไม่เชื่ออยู่ดี

^๑ ส.พ. ว่า ภูตแดงบาน (ลวงเพราะอยากได้)

^๒ ส.พ. ว่า อน์เอียน (อับอาย)

^๓ ส.พ. ว่า เบี (ถ้ำ)

พากย์เพ็ญสูตอง
มนทือบมพราง ฯ

แลเป็นเหตุทำให้มีความ
อื้อฉาวไปเปล่า ๆ

๓๕) กมเลาะกรรมม
เบอโดยจับกรรม
มินโอยคักขาง
โลกาอิอิ
บรูส^๑โจงจาง
สุรบางฉนาง
กรจางแณกณก ฯ

๓๕) ชายหนุ่มกับหญิงสาว
ถ้าจะว่าตามขนบธรรมเนียมโบราณแล้ว
ห้ามมิให้หญิงคบหา
ชายที่ไม่มีวิชาความรู้
ชายที่เกกมะเหรก
ชายที่เป็นนักเลง
ชายที่เป็นเจ้าชู้แต่แต่งตัวโก้ ๆ

๓๖) ฦนเอยโลกธา
เบอผกอโสคณา
มานเกลียงจรูสมก
เมิลเมฆสรทุม
ปรสพพีพอก
เกลียงนิงจรูสมก
พุมแลงเลขณา ฯ

๓๖) ลูกเอี้ยท่านว่า
ถ้าฟ้าร้อง
จี้มก็มีฝนตกลงมา
หรืออากาศครึ้มเครือ
เต็มไปด้วยก้อนเมฆ
ฝนก็จะตกลงมา
อย่างแน่นอน ฯ

๓๗) มวยโสคอมเพา
คมริจูลเทา
โสคสิงมรณา
รมเลิงทังรีส
ทังคลเองณา
โสคสิงมรณา
[พุมค่งเพียโหง ฯ
๓๘) พุมคิง^๒รททรัพย์

๓๗) อนึ่งไร้อ้อย
ถ้าหากว่าปล่อยให้ช้างเข้าไปแล้ว
ก็บรรลัยหมดไม่มีเหลือ
มันถอนทิ้งราก
มันโค่นทิ้งลำต้น
คงจะต้องตายหมดทั้งไร่
ไม่คงอยู่เลย ฯ^๒
๓๘) เมื่อไม่เข้าใจหาทรัพย์แล้ว

^๑ ส.พ. ว่า บรูส (ชาย)

^๒ วรรคนี้ไม่ปรากฏในฉบับพิมพ์ครั้งแรก ในที่นี้ปริวรรตและแปลใหม่จาก ส.พ.

^๓ ส.พ. ว่า เบ็ญเฐียร (ถ้าเดิน)

จิตรลลิตมโอยชะจับ

กุมธเวอรายมาย

คิงออสคิงคอง

คิงบงคิงศดา

ทุมร่าแต่จาย

คิงขาดคิงคอง ฯ

ก็ต้องทำใจคอกให้มันคง

อย่าทำเป็นคนมักง่าย

ต้องให้รู้จักทางได้ทางเสีย

ที่ควรใช้แต่ไม่ควรใช้

แต่ให้รู้จักประหยัดทรัพย์

กับการที่ขาดเหลือแถมการคงอยู่ ฯ

๓๙) เบอบาจงศรี

เปอรอทรัพย์อะวี

อมรุงอาตมา

รกปรักกรกมาส

ถววยคักขันสลา

หูลโคมจองซา

โอยครุบสพสอง ฯ

๓๙) ถ้าเจ้าจะมีภรรยา

ต้องเก็บรวบรวมทรัพย์ต่างๆ

เพื่อเตรียมไว้บำรุงอาตมา

แลหาเงินหาทองไว้

สำหรับใส่ขันหมากในเวลาหมั้น

แลจัดหาผ้าผ่อนเช่นผ้ายกเป็นต้น

ให้ครบบริบูรณ์ ฯ

๔๐) เบอญนโลกถไล

ขันสลาเจรินไกร

โลกกักแต่มีคอง

เบอบาอิดทรัพย์

อิดสับเทของ

เนาะโอยญาติผอง

บองผอนที่ไท ฯ

๔๐) ถ้าลูกสาวท่านราคาแรง

เรียกทองหมั้นมาก

ท่านกะไว้โดยเด็ดขาดว่าเท่านั้น

ถ้าเจ้าไม่มีทรัพย์

ไม่มีสมบัติจะสู้

ก็จงอย่าทะเยอทะยาน

ควรปล่อยไปตามยถากรรม ฯ

๔๑) ขลาสบานปรพน

นิงรกทรัพย์ธน

คมานทังบีไฟ

เคกักขันสลา

แองวิลแอสใจ

๔๑) บางคนอยากจะมีภรรยา

จะหาทรัพย์ติดตัว

แม้สักสามไฟก็ไม่มี

พอเขาจะทองหมั้น

กลับเอามือเกาหัว

รกเทาโอวโป°
สิงคมานสูนเสาะ ฯ

ครั้งจะไปพึ่งพ่อแม่
พ่อแม่หรือก็ขัดสน ฯ

๔๒) เนาะเองอนเอียน
ขมาสอับขลวนเอง

๔๒) ส่วนตนเองก็รับแต่ความอับอาย
เพราะเป็นเหตุทำให้เสื่อมเสียเกียรติยศ
ของตนเอง

พุมกับกัจจมาส^๒
เบอบามิน โดย
ญาตีเผาเซธา
มินโดยคุณตา
จีเจสจิตรเอง ฯ

เจ้าไม่ควรทำให้ได้รับความอดสูเขาเลย
ถ้าเจ้าไม่ฟังคำสั่งสอน
ของญาติพี่น้อง
และไม่เชื่อถ้อยคำของท่านผู้ใหญ่
ถือแต่ใจของตนเป็นเกณฑ์ ฯ

๔๓) วาอาสรูว์ภาส
กัจจมาสทังพคาส
พุมโดยพากย์เพรง
พุมโดยปรเดา
ยกแต่จิตรเอง
พุมคิดพุมเกรง
กริกรอโกรยไกร ฯ

๔๓) ก็เป็นเหตุทำให้เสียชื่อเสียง
และได้รับความขายหน้าโดยเปล่าประโยชน์
ถ้าเจ้าไม่ถ้อยคำตามแบบเก่า
ที่ท่านผู้ใหญ่ได้วางไว้
และทำตามอำเภอใจของตน
ไม่กลัวเกรงใคร
ก็จะเป็นเหตุให้ได้รับความลำบากต่อภายหลัง ฯ

๔๔) เบอบาสรเล็ญ
ทรัพย์เคเนาะมิญ
บานดิงซัถไล
โอยเทาโอยมก
กุมทุกสมใจ
เทาะโลกเทาะถไล
โอยชาสรละ ฯ

๔๔) ถ้าเจ้ารักอยากจะได้
ข้าวของๆ เขาไซ้
ต้องให้ทราบราคาชัดเจนเสียก่อน
แล้วจงชำระให้เขาจนเสร็จสิ้นไป
อย่าละเลยทิ้งไว้ให้ค้างค้ำ
ถึงจะถูกหรือแพง
ก็ต้องรีบชำระให้เขา ฯ

° ส.พ. ว่า อาวโสวบ (เสื้อสไบ)

^๒ ส.พ. กางระ

๔๕) กุมทุกมุขโกรย
 คุนเอยเกรงโรตย
 บงทรัพย์พิศพะ

ปรคุดคมเบา
 แกรงเนาพุมละ
 วาเรงวิลเวะ
 เจริณเลิงบนเคิร ๑

๔๖) เทาะเคมานคุณ
 คุนเนาะมหาชงน
 ชงนไกรกนลง
 บาจับสี่เสีย
 คลกุนเจาผอง
 จำมิลทุมนอง
 คลอาพุกมะคาย ๑

๔๗) พากย์เคปรเดา
 พากย์พีเราะเนา
 ทุกเลอสิรสา
 บาจับโอนอด
 สรคคศึกษา
 ควรทุกโอยชา
 มาสปรักคุดเจียล ๑

๔๘) เทาะมะคายมิงมา
 เทาะญาติกา
 ปร่าพีสนดาน
 เคะชวยปรเดา

๔๕) อย่าคิดไว้ให้นาน
 ลูกเอี้ยเกลือกจะเสี่ยทีพลาดท่า
 จะต้องเสี่ยทรัพย์สินเงินทองซึ่งมีอยู่ใน
 เรือนของเรา
 เปรียบประคุดคังว่าผีที่แรกขึ้น
 ถ้าปล่อยปละละเลยไว้
 ก็อาจจะเป็นพียมาก
 ทำให้ลามขึ้นทุกที ๑

๔๖) ถ้าเขาได้มีบุญคุณ
 อันใหญ่หลวงกับเรา
 โดยหาที่เปรียบมิได้
 เจ้าต้องเคารพนับถือต่อเขา
 ตลอดจนชั่วบุตรและหลาน
 เจ้าต้องดูแลอย่าง
 ที่พ่อแม่เคยได้ประพฤติมาแล้ว ๑

๔๗) ถ้อยคำที่เขาสั่งสอน
 ซึ่งเป็นถ้อยคำที่น่าจับใจ
 เจ้าต้องน้อมเสียร
 แลเสียรโศต
 คอยสดับตรับฟัง
 ควรที่จะจำเก็บไว้ในใจ
 เปรียบเหมือนอย่างกับเรารักเงินทองฉะนั้น ๑

๔๘) ถ้าพี่ป้าน้ำอา
 ญาติพี่น้องซึ่งเกี่ยวดองกันมา
 ทั้ง ๗ โศตร
 เขามาตดาช่วยแนะนำ

เลหาทูนมาน
ชเวอจิตรโอยชษาน
ที่ทวลอยก ๑

เรียกไปสั่งสอน
เจ้าต้องยินดี ๑
เชื่อฟังคำสั่งสอน ๑

๔๙) พากย์เคปรเดา
จิตรโจกรมเลา
เหาหานพายางย
เฉลอะปราสเลอครู
เลออาพุกมะคาย
รีจิตรพายางย
นิงนักเนาะสอง ๑

๔๙) เมื่อขณะที่เขาสอน
เจ้าอย่าทำใจจนเฉียว
แสดงกิริยาห้าวหาญต่อเขา
อย่าได้เถียงกับครูบาอาจารย์
และบิดามารดาวงศาภคณาญาติ
แลอย่าคิดคูหมิ่น
ท่านซึ่งเป็นผู้ที่มีบุญคุณ ๑

๕๐) เบอบาโตกยาก
กุมบารเวอพากย์
ชเวอจิตรกริกรอก
บานฉับโอนอด
สรคคยกมอ
ทุกโอยลุมอ
ชาเกอร์เทาสอง ๑

๕๐) ถ้าเจ้าตักทุกข์ได้ยาก
เจ้าอย่าแสดงความ
ยินร้ายให้ปรากฏแก่ตาโลก
เจ้าต้องอดทน
แลแสดงกิริยาจาสงบเสงี่ยม
ทำใจให้เป็นปรกติ
จะได้เป็นเกียรติยศต่อไปในภายภาคหน้า ๑

๕๑) เทาะบานคำคอง
ออสพากย์เพ็จผอง
โอยพีเราะสา
ดิงเคิมดิงจุง
สพครูปเหยหนา
กุมเจ็ญจีจา
ปราชปรับนักผอง ๑

๕๑) ถ้าเจ้ากระทำความผิดลงไปแล้ว
เจ้าต้องใช้วาจาให้อ่อนหวาน
พูดจาอย่างน่าไพเราะ
และต้องรู้จักเหตุผลต้นปลาย
จงทุกประการ
แล้วอย่าเจรจา
เล่าบอกผู้อื่น ๑

๕๒) ลูเคมกั่ว
บาปรับเคอวร

๕๒) เมื่อเขามาถามถึงเหตุการณ์ต่างๆ
จงบอกแต่พอควร

กุมปรับออสสอง
 คบิถลือพีเค
 มินคัจเหมิญผอง
 เชื้อขลาสเทสอง
 คบิถลือพีเค ฯ

อย่าบอกให้หมด
 เพราะได้ยืมมาจากผู้อื่น
 เรามีได้เห็นด้วยตาเอง
 จงฟังหูไว้หูให้จงดี
 เพราะเราได้ยืมจากเขา ฯ

๕๓) กุนเอยเบอบา
 นิงเทาแอนา
 โอยปรับนักพทะ
 โอยเคบานดิง
 คมณิงแสวงสวะ
 กุมเคิรลากละ
 รุกเหาพุมยล ฯ

๕๓) ลูกเอี้ยถ้าเจ้า
 จะไปสู่สถานทีใดๆ
 จงบอกให้เจ้าบ้าน
 ทราบความ
 ว่าเราจะไป ณ ที่แห่งใด
 อย่าไปไหนโดยมิได้บอกกล่าวเขา
 เมื่อเขาเรียกหาจะไม่พบ ฯ

๕๔) เบอบาบานปรับ
 ดิงรสดิงสลับ
 นักพทะบานดิง
 เคิรอิคเครค
 มกอิคคมณิง
 เกลโกภิดผยง
 ทีไทครุบคณา ฯ

๕๔) ถ้าเจ้าได้บอกเขาไว้แล้ว
 เพื่อจะเป็นจะตาย
 ทางบ้านจะได้ทราบเรื่องราว
 เมื่อเจ้าไปไหน
 มาไหนโดยมิได้บอกเล่า
 ทำให้ทางบ้านพากันตกใจไปต่างๆ
 ทั่วทุกคน ฯ

๕๕) เบอบาพุมปรับ
 เทาอิคคมนับ
 พุมครุขัยตรา^๑
 เนาะเองชาติชั่ว
 อ้วนะกะคัตคณา
 สเทอจกวคพงษา

๕๕) ถ้าเจ้ามิได้บอกกล่าว
 แล้วไปไหนตามอำเภอใจ
 ก็คิดแบบแผนขนบธรรมเนียม
 ตกเป็นคนชาติชั่ว
 เลวทรามยิ่งนัก
 เกือบจะพากันสติฟั่นเฟือน

^๑ ส.พ. ว่า สาสุตรา (ตำรา)

พุมดิงขุสคัับ ๑	ตลอดทั้งวงศาณาญาติ เพราะเหตุที่เจ้าไม่รู้จักผิดรู้จักถูก ๑
๕๖) เบอเทาสรุกนงาย ปรับอาพุกมะคาย เนาะครุณิงจับ มานเคมกสัว ปราชปรับโอยฉับ โอยดิงขุสคัับ คมเนิรเนาะณา ๑	๕๖) ถ้าเจ้าจะไปเมืองไกล ต้องบอกบิดามารดาให้ทราบ จึงจะถูกต้อง เพื่อมิไครมาถามหาเจ้า ทางบ้านจะได้บอกเขาว่าไปโน้นไปนี้ เจ้าต้องรู้จักผิดรู้จักถูก ในการที่จะไปไหนมาไหนจึงจะดี ๑
๕๗) กุนเอยโลกถา เบอมานภริยา พุมมานคนลอง แอนากุนปรุส ฉลาตฉลุสธรรม์ผอง คูงปราสาท ^๑ โคหาสอง ยลสวารมม ๑	๕๗) ลูกเอี้ยท่านว่า ถ้ามีภรรยา ซึ่งไม่มีภรรยาแล้ว ถึงจะมีบุตรชาย ให้แสนฉลาดมีปัญหาเจ็บแผลมอย่างไรๆ ก็ไม่งามหน้า เพราะแม่ไม่มีภรรยา ส่วนลูกเปรียบเหมือนถ้าหรือปราสาท แม่เปรียบเหมือนวานรมันไม่คู่ควรกันเลย ๑
๕๘) (สรเล็ญสวานะ เหย ^๒ นักมเถาะ) ^๓ วิลมกกันขุม ฤาวยเทาจงาย มัดवालไพธรรม อจาสุขุม	๕๘) (เจ้าจงฟังนิทานนางวานีที่ดีมีใจความว่า ยังมีวานรสองตัวผิวเมียพลัดพรากจากกัน แล้ว นางวานรร้องให้รำพรรณถึงผิวว่าเชษฐาเจ้าขา จงมาหาน้อง หรือเชษฐาจะไปในที่ไกล ไปในทุ่งในป่าใหญ่กระมัง เชษฐาเจ้าขา

^๑ ส.พ. ไม่ปรากฏ

^๒ ส.พ. ว่า เอีย (เอย)

^๓ ในวงเล็บนี้ใจความขาดจึงได้แต่งเพิ่มพอให้ได้ใจความ (ผู้แปล), ส.พ. มีข้อความนี้ (ผู้ตรวจสอบชำระ)

นักเทศฐานณา ๑

๕๕) สวาญีกันถึง

หารไทสงเรง

ลุไชยชนมา

เหตุสลุค^๑สวามี

ผดิสงสารา^๒

บานลุลั้วรคา

นิพพานเองสอง ๑

๖๐) เียงมนุสนิงมนุส

ควรรกุมโอยขุส

คตติจเลยณา

ควรรเตาะควรรตรง

ควรรแตสลุคคณา

ควรรแตกุมขมลาต^๓

จากสฐานพีคณา ๑^๔

นิงบานลั้วรคา

คูจสวาสลุคผดิส^๕

เซษฐาไป ณ สถานใด ๑

๕๕) นางวานรเศร้าโศกเสียวใจ

เร้าร้อนในหทัย

แล้วก็ถึงแก่ความตาย

อาศัยเหตุที่ซื่อตรง

จงรักภักดีต่อสามี

ก็ไ้ไปบังเกิดในสวรรค์

แล้วต่อไปในอนาคตก็ไ้สำเร็จพระนิพพาน ๑

๖๐) เรามนุษย์กับมนุษย์ด้วยกัน

ควรอย่าให้ผิดใจกัน

แม้แต่เล็กน้อย

ควรแต่ซื่อสัตย์ต่อกัน

ควรแต่รักใคร่ซึ่งกันและกัน

ควรแต่อย่าฉลาด

จากกันและกัน ๑

๖๑) ก็จะได้ไปบังเกิดในสวรรค์

เหมือนอย่างกับนางวานรที่ซื่อตรงต่อสามี ๑

^๑ ส.พ. ว่า สูงวน (สงวน)

^๒ ส.พ. ว่า สงสารบุฐีรา (สงสารสามี)

^๓ ส.พ. ไม่ปรากฏข้อความวรรคนี้

^๔ ส.พ. ไม่ปรากฏข้อความวรรคนี้

^๕ ส.พ. ว่า นิพพานเองโหง (นิพพานเองแล), ในฉบับของ ส.พ. จุบาบสุภาสิตจบเพียงเท่านี้ (ผู้ตรวจสอบ

ต่อไปนี้เป็นสุภาษิตสอนหญิง^๑

๖๑) เพาเอยจุลศดับ
นางยกขาจบบับ
ทุกขลวนชาเกร์
บมเรอสลุดศตี
สรีณาคุมขชิล
จมณงจมณเร์
บานสุขสัวรรคา ฯ

๖๑) นื่องเอียงฟิง
แล้วจงจำเก็บไว้เป็นแบบแผน
จะได้เป็นสมบัติอันประเสริฐ
ไว้สำหรับปรนนิบัติสามี
หญิงใดที่ไม่เกียจคร้าน
ต่อไปในภายภาคหน้า
ก็จะได้ไปเสวยสุขในสวรรค์ ฯ

๖๒) สวาสรีชาสัตัว
เมตัจจมานกมนิด
ฉื่อศตีณะณะณา
เชิงชาติขามนุส
ขุสแลงนิงสวา
นียายณะณา
ทุมนิมสรีสลุด ฯ

๖๒) นางวานรเป็นสัตัว
แต่เหตุไฉนจึงได้มีกิริยามารยาท
และชื่อตรงต่อสามี
เราชาติเป็นมนุษย์
ผิดแผกกับวานรมากควรแต่ประพฤติให้ดี
นี้พูดสำหรับ
เป็นแบบแผนของหญิงที่ซื่อสัตย์ต่อสามี ฯ

๖๓) กนุงธรรม์พระองค์
คบิทเสตัจจวงเว
เกิดชาสวาสลุด
กนุงพระองค์ฮอง
อัญบองพุมภูค
สรีลออสรีสลุด
คัจบงนียาย ฯ

๖๓) ในธรรมของพระพุทธองค์
ว่าในกาลนั้นพระองค์เสวยพระชาติเป็นวานร
แล้วได้นางวานรนั้น
เป็นภรรยา
นี้ที่พูดมิได้มุสา
ถ้าหญิงใดชื่อตรงต่อสามีแล้ว
ก็นับว่าเป็นหญิงที่ดี ฯ

๖๔) ไหมเมผอนตน

๖๔) ดูกรนื่อง

^๑ นายจำ ทองคำวรรณ เปรียญ แปล, ฉบับพิมพ์ครั้งแรกรวมเรื่องนี้อยู่ในเรื่องสุภาษิตสอนบุตร (ฉบับสุภาษิต) แต่เมื่อตรวจสอบกับฉบับภาษาเขมรไม่ปรากฏเนื้อเรื่องในส่วนนี้จึงคัดออกเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ฉัมดาปรพน	ธรรมคาหญิงผู้เป็นภรรยา
กุม โอยเมิลกาย	มิควรจะดูถูก
นิงนักชาผดี	ชายผู้เป็นสามี
คฺจสรีทั้งหลาย	เหมือนอย่างหญิงทั้งหลายเลย
สูว์สลับอนตราย	ถึงแม้ว่ามีอันตรายที่จะต้องตาย
สลุดคฺผดีกุมบง ฯ	ก็อย่าทิ้งความซื่อสัตย์ต่อสามีเป็นอันขาด ฯ

๖๕) เพาเอยจูลสคฺบ	๖๕) นื่องเอียงฟัง
บองนิงเถลงปรับ	พื้จะเล่านิทาน
นียายราชหงส์	เรื่องพระยาหงส์
รีเอหงส์เาะ	พระยาหงส์นั้น
พระนามเสด็จทรง	ชื่อว่า
ทุพพารัตมหาหงส์	ทุพพารัตมหาหงส์ ฯ
ทรงชมปรไพ ฯ	มีทรวงทรงงามสง่า ฯ
๖๖) รีเอหงส์ญี	๖๖) ส่วนนางหงส์
อาอฺคฺมเหสี	ซึ่งเป็นภรรยา
ทรงพระนามไน	ชื่อว่า
เฉมะหาปักกหงส์	ปักกหงส์
ประเสีรฐ์ถลาลไ	ประเสีรฐ์ยิ่งกว่า
ออสหงส์ตีไท	บรรดาหงส์ทั้งปวง
ผทิมพุมบานณา ฯ	จะหาหงส์ตัวหนึ่งตัวใดมาเปรียบมิได้ ฯ

๖๗) บริพารแสนพัน	๖๗) มีบริวารตั้งพันตั้งแสน
เสด็จคงสถานเนา	อาศัยอยู่
บรรพตนายไน	ณ บรรพต
บริพารณัสนัน	ส่วนบริวารที่ใกล้ชิด
สมรับจกฺรี	พระยาหงส์
ลอลละ โสกี	ล้วนแต่ลอลฯ โสภา
กนคาลดารา ฯ	นำฟังชมทั้งนั้น ฯ

๖๘) ผอูนเอยกกาลเนาะ
 ขษัตรีย์ม้วยเนาะ
 เฉมมะนางเขมา
 นางโอยซีกสระ
 คำเคิมบุญมมา
 เฉมมะเทาเขมา
 สรณุกเลิศลน ๑

๖๘) น้อยเอ้อยในกาลนั้น
 ยังมีนางกษัตรีย์พระองค์หนึ่ง
 ทรงพระนามว่านางเขมา
 พระนางให้ขุดสระ
 แล้วปลูกบัวหลวง
 และให้เรียกสระนั้นว่าสระเขมา
 สรณุกเลิศลนพื้นประมาณ ๑

๖๙) ผอูนเอยกออกสพกา
 ลุมจงบุญมมา
 กุมพิงพวยสกน
 ตรกวณสวงโสน
 ตเราเกียรานบาน
 กรจับฉัสนัน
 สारยเจรินผลกา ๑

๖๙) น้อยเอ้อยในสระนั้นมีดอก
 บัวเขียวบัวหลวง
 พิงพวยตบเต่า
 ผักนึ่ง สวง^๑ โสน
 ผักตบแน่นหนา
 กระจับคายดา
 สาหร่ายหลายผลกา ๑

๗๐) ทุงโทมปรวิก
 กุกกะแวกมันท์ทิก
 มันโทกรสา
 ตลุมตรุมกะแอกทิก
 มกจิกจงวา
 เกลียวกลานิงคณา
 สรณุกเพคไกร ๑

๗๐) และมีนกทุง โทม^๒ เป็ดน้ำ
 นกยาง นกแขวก นกกวัก
 มันโท^๓ นกกระสา
 ตลุม^๔ ทรุม^๕ กาน้ำ
 มาหาปลาบริโภค
 แล้วเข้าหยอกกัน
 สรณุกสนานยิ่งนัก ๑

^๑ ชื่อผักชนิดหนึ่ง

^๒ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๓ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๔ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

^๕ ชื่อนกชนิดหนึ่ง

๓๑) รีแอชต์รีย
 เจมาเทพี
 เปร้อออสถเมริไพร
 เทาะเบะผแลณูก
 พุมคุมวยไถง
 นางสบพระไท
 จิตรจงโกกดา ฯ

๓๑) ฝ่ายพระนางกษัตริย์
 เจมาเทพี
 เคยรับสั่งใช้นายพรานป่า
 ให้ไปเก็บผักบัว
 ทุกๆ วัน
 พระนางชอบพระทัย
 ใครจะเสวย ฯ

๓๒) ฤาถาราชหงส์
 เสด็จมานจมนง
 เลงสระเขมา
 นำออสบริวาร
 พีระาษบุพพตา
 นิงอักชายา
 เลงสระเนาะฮอง ฯ

๓๒) ได้ยินว่าพระยาหงส์
 มีความประสงค์
 ใครจะไปเล่นที่สระเขมา
 แล้วพาพวกบริวาร
 ซึ่งอาศัยอยู่ที่บรรพตนั้นทั้งหมด
 พร้อมทั้งภรรยา
 ได้ไปเล่นที่สระนั้น ฯ

๓๓) รีแอธเมริไพร
 ยลหงส์เจรินไกร
 จุสโหงตรสอง
 ยลแดหงส์ญี
 ลออเลอกนลอง
 ไกรแลงหงส์ผอง
 กนดาลสระสรง ฯ

๓๓) ส่วนนายพรานป่า
 ได้เห็นหงส์มากมาย
 ลงเล่นที่สระ
 แล้วเหลือบแลเห็นนางหงส์
 สวยงามกว่า
 หงส์ตัวอื่นๆ
 ซึ่งอยู่ ณ ท่ามกลางสระ ฯ

๓๔) วาษเวอนทัก
 วายกเทาดัก
 ตรงทิกมพง
 ขยีนตรูบาทา
 พระบาทเสด็จหงส์
 ภิดญาร้อสองค์

๓๔) แล้วนายพรานป่าก็ทำบ่วง
 เอาไปดัก
 ตรงที่ทำน้ำ
 เผอิญคิดเท้า
 ของพระยาหงส์
 พระยาหงส์ก็ตกใจกลัว

สเรกสเทอดัจขยล ๑

๑๕) รีแอบริฟาร
 สทุสเหิรเตรียบตรา
 พุนพันรัจล
 เหิรหวสพรัคบัค
 ขยายขจัดพุมยล
 เหยโสยทุกขทัล
 แตแอกองคา ๑

๑๖) บมราสออสกล
 สเทอดัจทังขยล
 สงเกียบาทา
 แอราชเทพี
 เทวีคิตตา
 ผดีอัญเฑณา
 บัดพุมเมญมก ๑

๑๗) ขณุมเหิรมนักรเอง
 ทิกภเนกหุรัลแหง
 ฉวัคเจวีลสรค์รค
 ทวญญุมแองถา
 อมจาสพนลค
 อัญผอนมกรค
 นักรเทาสฐานณา ๑

๑๘) บริฟารครุบนา
 บัดปนเตเจา
 ขลิมสงสารา
 อาสูนักรสอง

แล้วร้องแทบจะสิ้นใจ ๑

๑๕) ฝ่ายหมูปริวาร
 ก็พากันรีบบินหนี
 เบียดเสียดกันไป
 ต่างก็พลัด
 กระจัดกระจายกันหมด
 ส่วนพระยาหงส์ก็เสวยทุกขเวทนา
 แต่ผู้เดียว ๑

๑๖) ดิ้นไปดิ้นมาจนหมดกำลัง
 แทบจะสิ้นใจตาย
 และเจ็บเท้าอย่างหนัก
 ฝ่ายนางหงส์
 มารำพึงคิดว่า
 สามิของเราไปไหนหนอ
 หายไปไม่เห็นกลับมา ๑

๑๗) นื่องบินอยู่แต่ผู้เดียว
 น้ำตาไหลลงเฝาะผอย
 เที่ยวเสาะแสวงหา
 แล้วนางหงส์ก็ร้องไห้รำพันว่า
 เชษฐาเจ้าข้า
 นื่องมาเที่ยวตามหาไม่พบ
 เชษฐาไป ณ สถานที่ใด ๑

๑๘) พวกบริวารก็ยังอยู่พร้อมหน้า
 หายไปแต่เชษฐา
 ผู้คู่ชีวิตม้คนเดียวเท่านั้น
 น้าอเนจอนาถนักร

บัดเทศฐานณา
นัก โยษพูนผสา
ทรวงแต่มักแอง ฯ

หายไปไหนก็ไม่รู้
ทำให้น้องเราร้อนใน
ทรวงแต่ผู้เดียว ฯ

๗๕) นางทวญอาณิด
อาณาดคนคิด
เหยสแรกขุมถา
อมจาสพูนเอย
เมด็จเลยนั้กเทา
มินเทียงควรเทา
โยษพูนแตงรก ฯ

๗๕) นางหงส์ร้องให้ด้วยความสงสาร
อนาจิดเพราะคิดถึงสามี
แล้วร้องรำพันว่า
เชษฐาที่รักของน้องเอย
อยู่หลังๆ
ก็มาพลัดพรากจากน้องไป
ทำให้น้องเที่ยวตามหาลำบาก ฯ

๘๐) แอหงสราชา
สแรกแหกริษา
ไ้หพูนพนลก
บองตรูว์ร้อนทัก
กุมพูนจุสมก
ขลางเชิงนางสอก
เลยกนางบาน ฯ

๘๐) ฝ่ายพระยาหงส์
ร้องเรียกภรรยา
ว่าคูกรน้องรัก
พี่ติดบ่วงเขาแล้ว
น้องอย่าลงมาเลย
กลัวเท้าจะไปติดบ่วงเจ้า
เขาจะจับน้องได้ ฯ

๘๑) ตรูว์ซังเคเหย
พระลึงบองเอย
มรารนิงขลสฐาน
อาสูพูนเพา
นางนามนั้กแอง
มรารบองนิงมาน
รูปรสนิงจา ฯ

๘๑) พี่ติดบ่วงเขาแล้ว
ขอครักของพี่เอย
ทำอย่างไรหนอจึงจะกลับไปได้
น่าสงสารน้องนั้ก
น้องอยู่แต่ผู้เดียว
ทำอย่างไรพี่จึงจะได้กลับไปอยู่
ร่วมสถานกับน้องได้ ฯ

๘๒) รีแอหงส์ญี
ภาศดีสรดี

๘๒) นางหงส์
พอได้ยินสามีร้องเรียก

หารไทเทาทุม
กนุงทรวงอุมทรม
จำลุดลสลับ
หงส์เหิรเจ็ญบาน
ชวบนิงผอูนสตรี ฯ

๘๓) หงส์เหิรเทาทุม
แทนทิพย์บนทม
อาสนาปรไพ
เทพหงส์เทศนา
พีเราะเพคไกร
นางยททรัพย์ใด
บาสาจบุชา ฯ

๘๔) เขมาเทพี
นางอออดิปี
ถแลดลิ่งอุปมา
อาสุราชหงส์
นางทรงกรุณา
โอยนำเทาจับ
ลุมเนาพระองค์ ฯ

๘๕) มและแองหงส์พี
รีแพรานไพร
คนคิดไมไม
บารมณซ์กลางขุส
ขลางนางเขมา
นางถาษาขพล
แองเขมาเนาะ

ก็บินไปจับอยู่ใกล้ๆ
นางกลัดกลุ้มร้อนในทรวงอก
คอยๆ อยู่จนสิ้นใจตาย
ฝ่ายพระยาหงส์ภายหลังก็หลุดออกจากบ่วงได้
และได้มาพบศพน้องหญิง ฯ

๘๓) แล้วก็บินไปจับอยู่ที่
แท่นทิพย์ที่บรรทม ซึ่งเป็นที่
สิริไสยาสน์ของพระนางเขมา
จึงพระยาหงส์เทศนา
โดยเนื้อความอันไพเราะ
พระนางก็ทรงบริจาครทรัพย์
และไปรับข้าวตอกดอกไม้บูชา ฯ

๘๔) พระนางเขมาเทพี
ทรงมีความเลื่อมใสเป็นอันมาก
หาที่เปรียบเหมือนมิได้
ทรงมีความสงสารพระยาหงส์
แล้วทรงพระกรุณาโปรด
ให้นำพระยาหงส์ไปส่ง
ถึงสถานที่ลำนาคิมโดยจับปล้น ฯ

๘๕) เรื่องหงส์ทั้งสองยุคแต่เพียงนี้
ฝ่ายนายพรานป่า
มานี้กวิตก
เกรงจะมีความผิด
กลัวพระนางเขมาจะลงโทษ
เพราะเหตุที่พระนางทรงนับถือพระยาหงส์
ว่าเป็นสัตว์ที่มีสกุลอันสูง
ส่วนพระนางก็มีได้ลงโทษ

โอยทรัพย์พรานไพร ๆ

กลับประทานทรัพย์แก่นายพรานป่าเป็นอันมาก

๘๖) พรานไพรเตรกออ

๘๖) นายพรานป่ามีความยินดี

โฌงจับกมอ

รับเอาทรัพย์มาแล้ว

เคิรเทศะไว

ก็ไปยังบ้านโดยเร็ว

ปนพรเหมญผดี

ภรรยาแลเห็นสามีมา

สรดิขชัยๆ

แล้วก็ชักใช้ถามว่า

สั้วอะวินักกัน

ท่านถืออะไรมาคะ

เมชะกุมสติ ๆ

นายพรานป่าห้ามภรรยาว่าอย่าพูด ๆ

บริบูรณ์จบสอง ๆ

จบบริบูรณ์แล

บทที่ ๖

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

เมื่อเปรียบเทียบประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตย และฉบับสวารส เพา (Saveros POU) พบว่า ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของกัมพูชามีลักษณะร่วมกันหลายประการ อันอาจแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับกัมพูชาได้อย่างชัดเจน

อภิปรายผล

การศึกษาเปรียบเทียบประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับกัมพูชา เป็นการศึกษาเปรียบเทียบประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตย และฉบับสวารส เพา (Saveros POU)

หนังสือประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ เป็นหนังสือรวบรวมสุภามิตเขมร จำนวน ๓ เรื่อง คือ สุภามิตโบราณ สุภามิตสอนเด็ก และสุภามิตสอนบุตร สุภามิตเขมรทั้งสามเรื่องนี้พระองค์กานวงศ์ พระราชบุตรสมเด็จพระนโรดม ได้ถวายสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ เมื่อครั้งเสด็จไปพระนครวัด จึงโปรดให้แปลจากต้นฉบับภาษาเขมร

สุภามิต (ฉบับ/ จุบาบ) เป็นวรรณคดีเขมรที่ได้รับความนิยมแพร่หลาย และเป็นวรรณคดีที่ใช้สำหรับศึกษาเล่าเรียน จึงมีการคัดลอกหรือจารไว้ตามวัดต่างๆ ในสมัยโบราณ เพื่อใช้สั่งสอนแก่กุลบุตรกุลธิดา ต่อมาเมื่อมีการพิมพ์จึงมีการนำสุภามิต (ฉบับ/ จุบาบ) มารวบรวมและจัดพิมพ์ขึ้น วรรณคดีประเภทฉบับ (จุบาบ) ของกัมพูชาที่มีการนำมาจัดพิมพ์ขึ้นในปัจจุบัน ฉบับที่แพร่หลายที่สุดได้แก่ หนังสือฉบับต่างๆ (จุบาบ/มุสงฯ) ฉบับพิมพ์ของพุทธศาสนบัณฑิตย พิมพ์ครั้งแรกโดยสมาคม สมเด็จพระเจอน ณาต (ชวัน ณาต) ที่กรุงพนมเปญในปี พ.ศ. ๒๕๑๘ ค.ศ. ๑๙๗๕ และมีการพิมพ์เผยแพร่ต่อมาอีกหลายครั้ง

นอกจากนี้ยังมีหนังสือประชุมฉบับ (กมฺรงจุบาบ) เป็นผลงานที่สวารส เพา ตรวจสอบชำระ และแปลเป็นภาษาฝรั่งเศส จัดพิมพ์ที่กรุงปารีส เมื่อ ค.ศ. ๑๘๘๘ โดยจัดแบ่งเป็น ๒ ภาค ภาคที่ ๑ เป็นคำแปลภาษาฝรั่งเศส และภาคที่ ๒ เป็นตัวบทภาษาเขมร ซึ่งมีตัวบทจำนวน ๑๒ เรื่อง บางเรื่องไม่ปรากฏในฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตย

เมื่อเปรียบเทียบในรายละเอียดแล้วพบว่า ประชุมสุภามิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ กับฉบับที่พิมพ์เผยแพร่ในกัมพูชา คือ ฉบับของพุทธศาสนบัณฑิตย และฉบับสวารส เพา (Saveros

POU) เนื้อหาส่วนใหญ่มีความใกล้เคียงกัน แต่มีความแตกต่างกันบ้าง ทั้งด้านถ้อยคำ รวมไปถึงความแตกต่างของตัวบท

ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณมีความเหมือนและมีความแตกต่างจากฉบับของกัมพูชา กล่าวคือ เนื้อความโดยรวมของประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณมีความคล้ายคลึงกับฉบับของกัมพูชา และอาจกล่าวได้ว่า เป็นเรื่องเดียวกัน แต่เนื่องจากการคัดลอกจึงทำให้มีข้อความและเนื้อความบางส่วนที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ มีความแตกต่างในด้านของถ้อยคำ ทั้งที่ต่างกันเฉพาะคำและต่างกันทั้งวรรค หรือ ทั้งข้อความ ซึ่งทำให้การตีความตัวบทอาจมีความแตกต่างกันออกไปบ้าง

ความแตกต่างในด้านเนื้อหา พบว่า ประมุขสุภายิตเขมร ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ มีข้อความที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา ทั้งในสุภายิตโบราณ (ฉบับปากุยจาต) สุภายิตสอนเด็ก (ฉบับเกรตีกาล) และสุภายิตสอนบุตร (ฉบับสุภายิต) โดยเฉพาะในสุภายิตโบราณ ฉบับของหอพระสมุดวชิรญาณมีการกล่าวถึงผู้แต่ง คือ สมเด็จพระสุคนธาธิปติ (ปาน) ซึ่งไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา นอกจากนี้ในสุภายิตสอนบุตร (ฉบับสุภายิต) นั้นมีข้อความในส่วนของสุภายิตสอนหญิงที่ไม่ปรากฏในฉบับของกัมพูชา

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ควรมีการศึกษาสุภายิตเขมรในด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการศึกษาในด้านของบทบาทและความสำคัญในฐานะวรรณคดีคำสอน เนื่องจากในงานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยเน้นที่จะศึกษาเปรียบเทียบตัวบทเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังควรมีการศึกษาเปรียบเทียบวรรณคดีไทย – เขมร เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย – เขมร ในด้านอื่นๆ ด้วยเพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย – เขมร อย่างลึกซึ้งต่อไป

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

เดวิด แชนด์เลอร์. **ประวัติศาสตร์กัมพูชา**, แปลโดย พรรณงาม เก้าธรรมสาร สดใส ชันติวรพงศ์ และ วงเดือน นาราสัจจ์. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๔๐

นริศรานูวัตติวงศ์ (ผู้แปล). สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยา. **ลัทธิธรรมนิยมต่างๆ ภาค ที่ ๒๑** พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๗๒.

บรรจบ พันธุมธา. **พจนานุกรมเขมร-ไทย ฉบับทุนพระยาอนุমানราชชนเล็ม ๑ - ๕**. กรุงเทพฯ: จง เจริญการพิมพ์, ๒๕๑๗.

ประชุมพงศาวดารภาค ๔. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๕๕.

ประชุมสุภาษิตเขมร คือสุภาษิตโบราณ สุภาษิตสอนเด็ก สุภาษิตสอนบุตร รวม ๓ เรื่อง. พิมพ์ในารฉลองอายุครบ ๗๐ ปีบริบูรณ์ ของท้าวศรีสุนทรนาฎ (แก้ว พนมวัน ณ กรุงเทพฯ) ตจ. เมื่อปีชวด พ.ศ. ๒๔๖๗. พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, ๒๔๖๗.

ประยูร ทรงศิลป์, วรรณกรรมคำสอน: **อุบายแผ่สงฆ์**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ห้างหุ้นส่วนจำกัดสุวรรณศิริการพิมพ์, ๒๕๕๓.

सानติ ภัคติกำ. **กวีศรีกัมพูชาเทศ ความเรียงว่าด้วยประวัติกวีเขมร**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๓.

_____. **ความสัมพันธ์วรรณคดีไทย - เขมร**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์, ๒๕๕๐.

_____. **รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบเพลงยาวกลบทและกลอักษร ในจารึกวัดพระเชตุพนฯ กับบทพากย์กลบทของกัมพูชาในด้านรูปแบบคำประพันธ์**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. **รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย - เขมร พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๔๐๓**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. **รายงานการวิจัยเรื่องคำพากย์รามเกียรติ์ภาษาเขมรฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ: การสอบชำระเชิงวิเคราะห์วรรณคดีเขมรจากเอกสารตัวเขียน**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและ

ภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖. (เอกสารอัดสำเนา)

_____. “ลักษณะคำประพันธ์เขมรสมัยกลาง,” วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ปีที่ ๒๑ ภาคปีการศึกษาที่ ๑ (๒๕๔๒), หน้า ๒๕ – ๔๓.

_____. ศาสตราแลบง: วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ พัฒนาการ และความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมเขมร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๐.

ศิลปากร, กรม. ราชพงษาวดารกรุงกัมพูชา. พระนคร: แพร่พิทยา, ๒๕๑๕.

สุภัทรดิศ ดิศกุล (ผู้แปล), หม่อมเจ้า. ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์พิมพ์เนศ, ๒๕๑๖.

สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี. ไทยสถาปนากษัตริย์เขมร. พระนคร: ธนการพิมพ์จำกัด, ๒๕๐๕.

อุไรศรี วรสระริน. จารึกนครวัดสมัยหลังพระนคร ค.ศ. ๑๕๖๖ - ค.ศ. ๑๗๔๗. กรุงเทพฯ: จงเจริญการพิมพ์, ๒๕๔๒.

เอกสารภาษาเขมร

ฉิ่งหุกที้. ธิฎฐฎภาพุเททไนอกุสรสาสุตรแฆมร. Paris: L’Harmattan, ๑๕๕๗.

ฉิ่ง หุก ที้. มาลืบทอกุสรลิลูปีแฆมรสทวตุลที้ ๑๕. ฎนั้เพญ: บณัฎการองุคร, ๒๐๐๓.

พุททศาสนาบณัฎทิตุย. ฎบَابั้แฆสงๆ. ฎนั้เพญ: พุททศาสนาบณัฎทิตุย, ๒๕๓๕.

มฆมณฆทลเอกสารสุรารุชราวอารุชธรมแฆมร. ฎบَابั้แฆสงๆ. Paris: Cedoreck, ๑๕๖๖.

มีแสด ตุราณ. ปรุชฎมฎบَابั้ (ภาค ๑). ฎนั้เพญ, ๒๐๐๓.

เพชร ทุมุฎรวิต. ลิลูปะแฆงกัณภาพุ. ฎนั้เพญ: โรงพุมพแฆมร, ๒๐๐๒.

เม็ยจ บณณ, “การลิกุสสาสมัยบรูาณ,” กมพูขสุริยา ฎนั้ที้ ๔๘ เลข ๓ แฆกุกฎฎา – ลีหา – กณญา พ.ศ. ๒๕๓๘ ค.ศ. ๑๕๕๔.

รลั้ ฎนุทราบุดุ. ปรุวตุลลิสาดุตรแฆมร ภาคที้ 1. ภาคเร็องเพรง นิง ตามระยะลิตาจาริก. Paris: L’Harmattan, ๑๕๕๗.

ลาง หَابั้อาน, ลิกุสาปรุวตุลลิกุสรสาสุตรแฆมร สมัยนครฎนั้ฎลั้สมัยอฎุฎุค. ฎนั้เพญ: คิม-อง, ๒๕๑๑.

ลี้ ฐามแฆง. อุกุสรสาสุตรแฆมร. ฎนั้เพญ : แสง ฎวน หวด, ๒๕๐๓.

ลี้ สุมุณี. กัณภาพุแฆมร. ฎนั้เพญ: โรงพุมพ อบรั, ๒๕๔๕.

สมฎุจ มาลิกา. ปรุชฎมพากุฎกาพุ. ฎนั้เพญ: พุททศาสนาบณัฎทิตุย, ๒๕๑๒.

สวารศ เพา. *กมฺรจฺบَاب/ Guirlande de Cpap*?. Paris: Cedoreck, ๑๕๘๘.

สุตฺตฺนตฺปรีชา อินฺท, อุนกโอกญา. *สุภาสิตจฺบَابสุรีพากฺยกาพฺย*. ภูมฺเพญ: พุทฺธสาสนบณฺฑิตฺย,
๒๕๐๒.

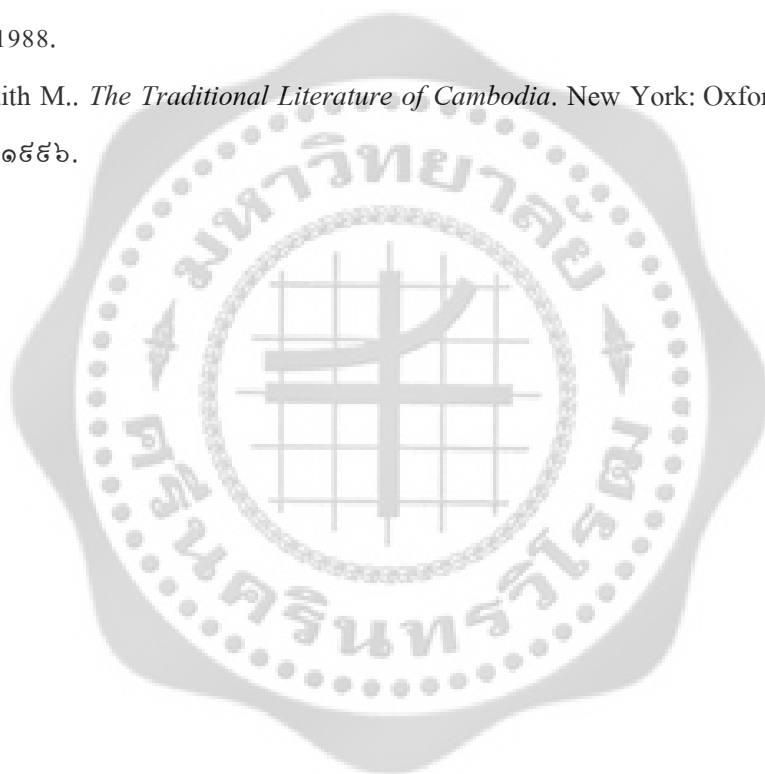
อิ่ง เยง. *กาพฺยสาสุตรเขมฺร*. ภูมฺเพญ : มาเยิ่ง, ๑๕๗๒.

หนังสือภาษาต่างประเทศอื่น

AU Chieng. *Catalogue du fonds Khmer*. Paris: Imprimerie Nationale, 1953.

Huffman, Franklin E.. *Cambodian Literary Reader and Glossary*. New York: Cornell University,
1988.

Jacob, Judith M.. *The Traditional Literature of Cambodia*. New York: Oxford University Press,
๑๕๕๖.

ประวัติย่อผู้วิจัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศานติ ภัคดีคำ

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาเขมร ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษา

ศศ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๒) คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศศ.ม. (จารึกภาษาตะวันออก) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

อ.ด. (วรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ) คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลงานวิจัย

๑. การศึกษาเปรียบเทียบกวีเขมรฉบับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (พระองค์ด้วง) และ กวีคำกลอนฉบับเจ้าพระยาพระคลัง (หน) สารนิพนธ์ศิลปศาสตรบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา ๒๕๔๑.
๒. จุบาปวีธรรณพทิศ: การศึกษาเชิงวิเคราะห์ งานวิจัยประกอบรายวิชา ๓๑๔ ๔๕๘ สัมมนาและรายงานการค้นคว้า ภาคการศึกษาฤดูร้อน ปีการศึกษา ๒๕๔๔ หลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต สาขาวิชาจารึกภาษาตะวันออก ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีการศึกษา ๒๕๔๔.
๓. รายงานการวิจัยการศึกษาเปรียบเทียบเพลงยาวกลบทและกลอักษร ในจารึกวัดพระเชตุพนฯ กับบทพากย์กลบทของกัมพูชาในด้านรูปแบบคำประพันธ์, กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖. (เอกสารอำนวยการ)
๔. รายงานการวิจัยคำพากย์รามเกียรติ์ภาษาเขมรฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ: การสอบชำระเชิงวิเคราะห์วรรณคดีเขมรจากเอกสารตัวเขียน, กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๖. (เอกสาร อำนวยการ)
๕. รายงานการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างวรรณคดีไทย - เขมร พ.ศ. ๒๓๒๕ - ๒๔๐๓. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๗. (เอกสารอัครำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๗ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๖. รายงานการวิจัยเรื่องภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องห้องสิน ในแก่งนุกิจราชบริหาร: อิทธิพลและความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมจีนกับศิลปกรรมจีนในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๔๘. (เอกสารอัครำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๔๘ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (วิจัยร่วมกับนางนวรรตน์ ภักดีคำ)
๗. ศาสตราแลบง: วัฒนธรรมทางวรรณศิลป์ พัฒนาการ และความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมเขมร. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวรรณคดีและวรรณคดีเปรียบเทียบ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา ๒๕๕๐.
๘. รายงานการวิจัยเรื่องภูมิปัญญาในวรรณกรรมของหม่อมหลวงปิ่น มาลากุล. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓. (เอกสารอัครำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๑ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (วิจัยร่วมกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ พิมพาภรณ์ บุญประเสริฐ)
๙. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบบทละครเรื่องอิเหนาไทย-เขมร. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๓. (เอกสารอัครำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๐. งานวิจัยเรื่องวิธีการเลี้ยงดูผู้วิถิความพอเพียง. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕. งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากโครงการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (ผู้ร่วมวิจัย)
๑๑. รายงานการวิจัยเรื่องภาษาเขมรในกระแสการเปลี่ยนแปลง: การเรียนการสอนและหลักสูตรการศึกษา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๕. (เอกสารอัครำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จากงบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๒. รายงานการวิจัยเรื่องการศึกษาเปรียบเทียบประมุขสุภษัฒเขมร ฉบับหอพระสมุควชิรญาณกับฉบับของกัมพูชา. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๕๖. (เอกสารอัดสำเนา) งานวิจัยนี้ได้รับทุนอุดหนุนวิจัย จาก
งบประมาณเงินรายได้ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๕ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

